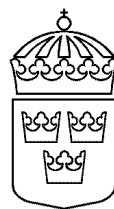


Riksdagens protokoll

2000/01:114

Fredagen den 18 maj

Kl. 09.00 – 14.25



Protokoll
2000/01:114

1 § Anmälan om fördröjt svar på interpellation

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelse:

Interpellation 2000/01:370

Till riksdagen

Interpellation 2000/01:370 av Margareta Andersson (c) om stimulans av ungt ledarskap.

Interpellationen kommer att besvaras den 29 maj 2001.

Skälet till dröjsmålet är att det på grund av utlandsresor och inbokade engagemang inte har funnits någon annan tid som passat mig.

Stockholm den 14 maj 2001

Finansdepartementet

Bosse Ringholm

2 § Anmälan om inkomna faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen, m.m.

Tredje vice talmannen anmälde att följande faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och överlämnats till utskott:

2000/01:141 Förslag till direktiv om straffrättsligt skydd av miljön

KOM (2001) 139 till miljö- och jordbruksutskottet

2000/01:142 Åtgärdsplan för biologisk mångfald i jordbruket

KOM (2001) 16 till miljö- och jordbruksutskottet

2000/01:143 Grönbok om framtiden för den gemensamma fiskeripolitiken

KOM (2001) 135 till miljö- och jordbruksutskottet

2000/01:144 Meddelande från kommissionen till rådet och Europaparlamentet:

En strategi för att integrera miljöskyddskrav i den gemensamma fiskeripolitiken. *KOM (2001) 143* till miljö- och jordbruksutskottet

2000/01:145 Meddelande från kommissionen till rådet och Europaparlamentet om alternativ i syfte att främja odlandet av växtproteiner i EU

KOM (2001) 148 till miljö- och jordbruksutskottet

2000/01:146 Förslag till Europaparlamentets och Rådets direktiv om ändring av rådets direktiv 96/22/EG om förbud mot användning av

vissa ämnen med hormonell eller tyreostatisk verkan samt av B-agonister vid animalieproduktion *KOM (2001) 131* till miljö- och jordbruksutskottet

2000/01:147 Kommissionens meddelande till rådet och Europeiska parlamentet om statistiska uppgifter för indikatorerna avseende övervakning av integration av miljöhänsyn i den gemensamma jordbrukspolitiken *KOM (2001) 144* till miljö- och jordbruksutskottet

3 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs och hänvisades
Förslag
2000/01:RR13 till konstitutionsutskottet

*Vuxnas lärande och
utvecklingen av
vuxenutbildningen*

4 § Vuxnas lärande och utvecklingen av vuxenutbildningen

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande 2000/01:UbU15
Vuxnas lärande och utvecklingen av vuxenutbildningen (prop. 2000/01:72 och förs. 2000/01:RR12).

Anf. 1 LARS HJERTÉN (m):

Fru talman! Vi är alla överens om att kunskap och kompetens kommer att spela en allt större roll i framtiden. Vi talar om kunskapssamhället. Det är ett samhälle som redan finns, och vi är medvetna om att det kommer att finnas kvar och utvecklas vidare. Vad som än möter människor i framtiden i form av ny teknik, snabba förändringar och ökad rörlighet och globalisering så finns hela tiden behovet av kunskap och investeringar i kunskap.

Fru talman! Ingen utbildningsreform har betytt tillnärmelsevis så mycket som den allmänna obligatoriska folkskolan, som genomfördes här i Sverige 1842. Den var ett led i en liberal revolution i Sverige. Vi fick under några årtionden frihandel, arvsrätt även för kvinnor, första steget på väg mot religionsfrihet och näringsfrihet. Den borgerliga kommunen skildes från den kyrkliga. Vi fick tvåkammarriksdag i stället för fyrståndsricksdag. För yttrandefriheten och tryckfriheten slogs hela tiden Aftonbladet under sin redaktör Lars Johan Hierta.

Faktum är att läskunnigheten var ganska stor i Sverige redan innan vi fick den obligatoriska folkskolan. Analfabetismen var lägre i vårt land för 150 år sedan än vad den är i vissa länder än i dag. Det fanns en vuxenutbildning i kyrkans regi som väl inte var så demokratisk, och som var ganska avslöjande för den enskilde vid husförhören, men som ändå lärde hundratusentals svenskar läsa och skriva.

Via Grundtvig i Danmark fick vi den första genuina vuxenutbildningen genom folkhögskolan. Så småningom kom korrespondensstudier med Hermods och andra institut som gav många medborgare en chans till studier utöver folkskola. 100 år efter folkhögskolan kom den kommunala vuxenutbildningen komvux.

Sverige har ett väl utbyggt nät av vuxenutbildning, och det kan behövas. I ett livslångt lärande måste det finnas ett varierande utbud av utbildningar över hela landet. Det räcker inte längre med en bra utbildning som man skaffat sig en gång i livet. Återkommande utbildning är nödvändig i ett arbetsliv som är alltmer kunskapsintensivt. Snabba förändringar gör också att människor byter yrke och inriktning inom det yrke man har. Vissa byter av intresse, andra av nödvändighet. Förhoppningsvis är det många som byter både av intresse och nödvändighet.

Fru talman! Det livslånga lärandet blev i den proposition vi diskuterar "vuxnas" lärande. Som vi skriver i vår motion är resultatet i stort sett en halvering av Kunskapslyftet men inte särskilt mycket mer. Ett bredare anslag, som många hade väntat sig när det gäller vuxnas möjligheter till egna kunskapsinvesteringar, lämnas i stort sett därhän.

Min enda invändning mot propositionen är att den till stor del har ett kommunalt vuxenutbildningsperspektiv. Det borde ha framgått, skriver t.ex. Folkbildningsrådet i en kommentar, att vad det icke formella lärandet, det som t.ex. finns inom folkhögskolan och folkbildningen, står för har stor betydelse. Det borde ha lyfts fram, säger man från Folkbildningsrådet. Jag instämmer i den kritiken.

De mål för vuxnas lärande som anges i propositionen är allmänna. Vi har i stort sett inget att erinra mot det som skrivs där, men vi tycker att det behövs en stor reform av utbildningen för vuxna, betydligt större och mer omfattande än vad vi kan läsa om i propositionen. Några principer som vi moderater anser vara viktiga är att den utbildning som är finansierad av det allmänna ska ge den enskilde möjlighet att fritt välja utbildningsanordnare. Vi har också föreslagit ett pengsystem som ger den enskilde en reell, en verklig, valfrihet. Vi har här, liksom i fråga om ungdomsskolan, kommit fram till att en vuxenutbildningspeng är bästa sättet att överlåta makten över de egna studierna till den enskilde.

När det gäller den kommunala vuxenutbildningen och arbetsmarknadsutbildningen är detta särskilt viktigt. Den har ju varit styrd med väldigt lite inflytande för den som ska studera. Att själv välja studieort har i många fall varit omöjligt. Folkbildningen och folkhögskolan erbjuder ju här en betydligt större frihet.

Regeringen skriver i sin proposition att "vuxenutbildningen hittills i alltför hög utsträckning har mött individerna som ett kollektiv med gemensam bakgrund och gemensamma behov". Vi delar regeringens bedömning att individperspektivet måste stärkas, men vi menar att man måste ge individen ett betydligt större inflytande över sina studier än vad som framgår av den proposition som vi behandlar nu.

Fru talman! För att garantera mångfalden av anordnare föreslår vi också att kommunerna ska upphandla all vuxenutbildning på ett opartiskt sätt. Risken är ju annars att den egna komvuxverksamheten ges företräde framför andra alternativ. Särskilt gäller detta om verksamheten krymper. Då ligger det nära till hands att man skyddar den egna verksamheten, de egna lokalerna och den egna personalen.

Vi ställer oss bakom kravet att alla har rätt till grundläggande gymnasieutbildning. Grundskoleutbildning räcker inte längre. Vi vet tyvärr att tusentals ungdomar misslyckas med sina gymnasiestudier. Väldigt många som slutar gymnasiet nu om några veckor får inte betyg i alla

ämnen. De blir inte behöriga för högstskolestudier och når över huvud taget inte de mål som man har satt upp för gymnasieskolan.

Vi har ett särskilt förslag som rätt till utbildning för sökande som missat gymnasiet och som behöver komplettera sina gymnasiebetyg. Det ska finnas en ovillkorlig rätt för alla under 25 år, och vi räknar med att den kompletteringsutbildning som det här är fråga om kan erbjudas av många gymnasieskolor på marginalen av redan befintlig utbildning. Den peng vi vill införa, som följer den studerande till den skola han eller hon väljer, blir en viktig morot för den aktuella gymnasieskolan.

När det gäller kvalitetssäkring av vuxenutbildningen anser vi att ett fristående utvärderingsinstitut bör inrättas. Det är ingen ny tanke från vår sida. Vi föreslår ju detta också när det gäller ungdomsskolan och högstskola och universitet. Vi tycker att ett sådant institut vore bra för att den enskilde ska kunna göra egna bedömningar men också för en uppföljning av att offentliga satsningar används på ett effektivt sätt.

I propositionen lägger man stor vikt vid det formella lärandets behov av forskning med inriktning mot vuxnas lärande. Vi anser att folkbildningen precis som komvux har behov av medel för forskning och utveckling. Av de 12 miljoner kronor som ska förstärka Skolverkets forsknings- och utvecklingsmedel som föreslås i propositionen menar vi att en del bör avsättas till Folkbildningsrådet för ett liknande arbete inom folkbildningen.

Vi tycker också i anslutning till detta att en del av de medel, det gäller i det här fallet 21 miljoner kronor, som Skolverket ska få disponera för kompetensutveckling inom vuxenpedagogik och specialpedagogik ska gå till Folkbildningsrådet för kompetensutveckling av folkhögskolelärare och cirkelledare. Det är viktigt att folkhögskolelärarna får del av de här resurserna. Som bekant lämnades ju folkhögskolelärarutbildningen helt utanför när vi fattade beslut om den nya lärarutbildningen, den lärarutbildning som startar vid olika högstskolor och universitet nu den 1 juli, alltså om bara någon månad.

När jag talar om folkhögskolan måste jag fråga socialdemokraterna varför de minskar de 10 000 extra platserna till 7 000, alltså med 30 %. I den senaste statistiken från höstterminen 2000 visar det sig att folkhögskolorna hade 10 300 deltagare inom den särskilda utbildningsinsatsen. Till saken hör också att de här platserna inte var nya när Kunskapslyftet infördes. De har funnits sedan början av 90-talet. Det fattades beslut om dem under den borgerliga regeringens tid. Dessutom vet vi att många nya folkhögskolor har tillkommit tack vare dessa platser. Det är också känt att folkhögskolan har hamnat i topp i alla utvärderingar när det gäller de kurser som funnits inom Kunskapslyftet och det tidigare s.k. K-anlaget. Är det bara finansiella skäl som gör att ni åderlåter folkhögskolorna på detta sätt, eller finns det också några andra tankar bakom den här kraftiga neddragningen?

När det gäller studiefinansiering vill jag hänvisa till vad vi skriver i vår reservation, men jag kan tillägga att vi moderater under våren har arbetat tämligen intensivt med ett förslag till individuella komptenskonton. Vi har fört diskussioner med fackliga organisationer, LO, TCO och SACO, och även med arbetsgivarorganisationer och olika försäkringsbolag som har framfört synpunkter i frågan. Och vi har givetvis noggrant värderat den statliga utredningen om kompetenskonton. Vi återkommer

med ett eget förslag i anslutning till att regeringen lägger fram en proposition eller i annat lämpligt sammanhang.

Fru talman! Jag vill starkt betona vikten av att det ges klara och tydliga besked i regelverket när det gäller utvecklingsstördas rätt till utbildning i särvux. Jag tycker att vi i den här kammaren borde vara överens om att utvecklingsstörda behöver mer stimulans än andra för att upprätthålla den kunskapsnivå som de en gång har förvärvat. I den här frågan måste regeringen helt enkelt återkomma till riksdagen med ett nytt och bättre förslag. Det som står i propositionen får bara inte vara sista ordet i denna fråga.

Ett annat problem är att kommunerna inte alltid betalar för elever med funktionshinder som väljer att studera på folkhögskola, i studieförbund eller hos annan utbildningsanordnare än komvux. Vi menar att funktionshindrade ska ha samma rätt att välja om de vill utbilda sig i komvux, på en folkhögskola eller på något annat ställe. Och givetvis bör de ha frihet att välja även andra utbildningsanordnare som de själva finner för gott. Vi instämmer även där i Folkbildningsrådets kritik mot propositionen på den här punkten, där man skriver att regeringen valt att lägga fram relativt få förslag som stärker de funktionshindrades möjligheter till studier. Man menar också att det är för många allmänna uttalanden till intet förpliktande i dessa jätteviktiga frågor, där det är de svaga som kan komma i kläm. Även här menar vi att regeringen måste återkomma med ett klart besked som ger funktionshindrade rätten att välja var de vill bedriva sin utbildning.

Fru talman! Moderaterna i utbildningsutskottet har 14 reservationer i detta betänkande. Jag står givetvis bakom alla, men jag nöjer mig med att yrka bifall till reservation 1 under punkt 1.

Anf. 2 YVONNE ANDERSSON (kd):

Fru talman! Jag hade förmånen att få vara med i den femåriga Kunskapslyftskommittén, vars arbete är utgångspunkten för detta betänkande. Den första utgångspunkten var att vi skulle utreda hur vuxenutbildningen såg ut. Jag var själv inte riksdagsledamot på den tiden utan hade mitt engagemang i mitt arbete på universitetet i Linköping. Jag hade redan då upptäckt att det fanns en grupp som inte fick sina behov tillgodosedda. Det var en av anledningarna till att jag insåg att det var dags att börja arbeta politiskt lite mer konkret. Det är därför inte förvånande att jag lyfter fram just den fråga som för många kan ses som en smal fråga när vi diskuterar detta betänkande. Det är den fråga som handlar om dem som utestängs från ett för andra självklart livsutrymme i sin livssituation.

Jag satt med i kommittén och arbetade fram slutbetänkandet från kommittén. Och det finns så mycket som är bra. Vi kristdemokrater har hela tiden velat att människor ska få en förnyad chans i livet. Och det finns mycket som är bra som vi är överens om. Och jag ska därför inte i mitt anförande uppehålla mig vid just dessa saker. Jag ska uppehålla mig vid det som kanske rör mitt sinne mer än något annat.

Kunskapslyftskommittén var överens om att alla människor oavsett funktionshinder skulle ha samma lagliga rättigheter. Vi trodde att det var ett misstag att det var en skillnad i lagstiftningen beroende på vilken skolform som man hade gått i tidigare i livet. De tunga remissinstanserna som avlämnade sina utlåtanden kring detta betänkande var också över-

Prot. 2000/01:114
18 maj

*Vuxnas lärande och
utvecklingen av
vuxenutbildningen*

ens. Och då talar jag om Skolverket, Socialstyrelsen och andra. Likväl lägger skolministern fram en proposition där detta är borttaget. Den socialistiska regeringen väljer att behålla ett utanförskap i lagrummet när det gäller dem som har en annorlunda begåvning, för dem som inte är inpassade i den likhetssyn som i dag ska råda i vårt samhälle.

För kristdemokraterna har alla samma värde oavsett begåvning, intresse och läggning. Det är den grundläggande tanken i den värdegrund som också skolan ska stå för. Vi kan därför inte stillatigande följa att riksdagen enligt vår mening i och med dagens votering bryter mot mänskliga rättigheter genom att diskriminera en liten grupp människor som har annorlunda begåvning än de flesta andra. De elever som har gått i särskola får inte rätt till grundläggande vuxenutbildning enligt det beslut som riksdagen förväntas fatta i dag.

Detta är mycket allvarligt, därför att antalet elever som börjar i särskolan har ökat med 60 % under de senaste åren. Och en vanlig förklaring är att den vanliga skolan inte har pengar att erbjuda barnen det stöd som behövs. Särskolan kan bättre möta elevens specifika behov. Och detta är en bra skolform för alla dem som inte kan inpassas i den här likhetsideologin som den vanliga grundskolan bygger på, vilket gör att vi vänder oss emot detta. Vi vill ha en mer flexibel skola som passar fler. Men nu blir särskolan en grym utslagningsmaskin om inte människor som har gått i den har samma rättigheter som andra. Föräldrar och lärare som är med om att placera eleven i särskolan kanske inte är medvetna om att eleven i och med detta inte får samma rättigheter som andra medborgare i samhället. I stället definieras denna grupp bort. Och det vanliga alternativet är faktiskt att erbjuda pension, dvs. ett livslångt bidragsberoende.

Låt mig få ta Anders som ett exempel. Han hörde av sig till mig. Han får vara en representant för dem som utestängs från ett vanligt liv. Han fick diagnosen Aspergers syndrom. Han har gått i särskola och vill utbilda sig inom media på en folkhögskola. Han kom inte in, eftersom han inte hade gymnasiekompetens. Han sökte till komvux på två ställen men fick nej på grund av att han hade gått i särskola. Han sökte till särvux men fick beskedet att han var för intelligent. I stället får han nu 23 år gammal sjukpension. En ung människa fylld med framtidstro och fullt arbetsduglig utestängs från samhället och erbjuds livslångt bidragsberättigande.

I ett samhälle måste det få finnas plats för alla människor, oavsett vilka olikheter som finns. Där ska alla utifrån sina förutsättningar få samma möjligheter. Anders är en av väldigt många enskilda människor som inte får plats och – vill jag återigen säga – definieras bort på grund av en speciell art av funktionshinder.

Jag kan inte som politiker i modern tid acceptera att vi diskriminerar en grupp på grund av begåvning med annorlunda profil. Det är inte ett hot mot mänskliga rättigheter, det är ett brott. Vad är det som säger att just vår idé om vad som ska finnas inom det s.k. normala är det som stämmer? Ge mig svar på hur ett normalt svenskt barn är och vilka normala förhållanden som finns. Finns begreppet det normala i dag, eller är det så att vi definierar bort något som vi kommer att skämmas för i framtiden, om 50 år? Då vill åtminstone jag finnas bland dem som försökte förändra det här.

Inte nog med att särskoleelever inte kommer in i porten till nya möjligheter utan är stängda utanför. De som går i särskola har inte heller likvärdiga villkor, och då ska vi veta att i själva verket är det fråga om människor som har en annorlunda begåvningsprofil, kanske begåvningar som du och jag saknar.

De studerande som avslutar sina studier på särsvux får inget slutbetyg. Slutbetyget upplevs ofta som en återkoppling på den ansträngning som gjorts för att lära. Det torde vara rimligt att det är lika viktigt för en elev med en annorlunda begåvningsprofil som går i särskola att få en återkoppling i form av ett slutbetyg.

På den utbildning som motsvarar gymnasiesärskolan ges inte undervisning i alla ämnen som finns på det nationella motsvarande programmet, utan där tar man bort idrott och hälsa. Är det rimligt? Just dessa ämnen är väldigt viktiga för någon som går på särskolan. I särsvux ges inte utbildning i naturkunskap, naturen som är den naturligaste av alla miljöer för t.ex. en utvecklingsstörd. Men den kunskapen ges inte där. Elever i särskola har inte samma rätt till skolskjuts som andra elever, eftersom skolskjutsen är kopplad till studiehjälp, och det har inte en särskoleelev. Hemspråk finns inte i särsvux på grundsärskolenivå. Att utvecklingsstörda förvägras kunskaper i sitt hemspråk kan inte försvaras.

Fru talman! Enligt regeringens egna beräkningar i propositionen är det 45 000 medborgare som borde kunna erbjudas särsvux. Det är 4 000 som får det. Någon uttryckte det att det inte finns pengar, men pengarna till vuxenutbildning ska väl fördelas till alla vuxna medborgare? De är väl inte till för alla utom just gruppen med funktionshinder?

Det här är en orättvisa som vi inte accepterar. Vi har från Kristdemokraternas sida med folk både från utbildningsutskottet och från socialutskottet försökt lyfta fram detta. Men människor definieras bort och place-ras i en grupp till livslångt bidragsberättigande, människor som är intres-serade av att få sin plats i samhället, få utveckla sin kompetens via ut-bildning och på arbetsplatser, bara de får det stöd som de behöver. Det är samhällets plikt att ge det stödet, inte att tvinga bort människor och ute-stänga dem från arbetsförhållanden där de kan försörja sig själva när de vill och kan det.

Fru talman! Skolminister Ingegerd Wärnersson hade förra året som värdegrundsår. Vi från Kristdemokraterna tyckte att det var en jättebra satsning, den värdegrund som vi har varit överens om. Men nu när hon själv måste handla efter värdegrunden och sätts på prov vacklar skolmi-nistern. Det är skolministern som är ansvarig för propositionen och är ansvarig för det förslag som regeringen har lagt fram.

I ett antal debatter har vi från vårt håll, jag inte minst, krävt att skol-ministern ska ta sitt ansvar utifrån den demokratiska värdegrund som skolan vilar på. En enig parlamentarisk kommitté har föreslagit detta, men likväl är inte skolministern beredd att ta det. Därmed lever Ingegerd Wärnersson själv inte upp till de värden som hon talar om under värde-grundsåret. I stället bryter hon medvetet mot de mänskliga rättigheterna och diskriminerar en grupp medborgare. Det är dags att alla som beslutar om andra människors möjligheter till liv i samhället gör det utifrån den värdegrund som vi är överens om, nämligen alla människors lika värde och lika rättigheter i lagens mening, möjligheter att leva ett liv och få ett livsrum i vårt samhälle.

Fru talman! Jag ställer mig bakom samtliga reservationer som Kristdemokraterna har. För tids vinning yrkar jag bifall till reservation 2 under punkt 5.

Anf. 3 SOFIA JONSSON (c):

Fru talman! Jag vill börja med att säga att Birgitta Sellén kommer att senare i debatten ta upp de delar som vi anser bör förbättras vad gäller folkbildningen. Jag tänker ta upp andra delar i vår motion.

Fru talman! Krav på kompetensutveckling, livslångt lärande och vuxenutbildning har varit väldigt centrala politiska mål för oss i Centerpartiet, det här tillsammans med en förbättrad grund- och gymnasieskola och en utbyggnad av högskoleutbildningen. Vi har haft ett par grundprinciper när vi har pratat om vuxenutbildning och den högre utbildningen, att den ska nå hela folket, den ska nå ut i hela landet och den ska kunna ges som en rättighet genom hela livet.

Med den bakgrunden var vi med om att införa Kunskapslyftet i Sverige, och vi var pådrivande i högskolans expansion. Det var viktiga delar, som vi har sett det. Men det krävs mycket mer. Det krävs att vi förbättrar situationen för det som Kristdemokraterna var inne på här tidigare, att vi förstärker kvaliteten i skolan.

Med våra politiska ståndpunkter i fråga om vuxenutbildningen tycker jag att regeringen i propositionen på många punkter har ett ganska begränsat perspektiv som underlag för sina förslag, t.ex. saknas en genomgående diskussion om vad ett livslångt lärande egentligen innebär. Perspektivet livslångt lärande innebär, som jag ser det, ett starkt behov av att spränga gränser mellan olika politikområden som utbildning, social-, närings- och arbetsmarknadspolitik. Dessutom har erfarenheterna från åren med Kunskapslyftet tydligt visat på betydelsen av dels en stor öppenhet för former och metoder att söka upp studerande med olika erfarenhetsbakgrund och motivation, dels satsningar inom det livslånga lärandet som en del av utveckling och tillväxt.

Regeringens förslag saknar ambitionen till helhetsperspektiv med den inriktningen. Propositionen saknar också den samordning över politiska sektorer som är nödvändig för att uppnå en solidarisk, utvecklande och tillväxtfrämjande vuxenutbildning. Dessutom är det otillfredsställande att regeringen presenterar en proposition där det hänvisas till flera utredningar som inte ens är klara än.

Fru talman! Både den nationella och den internationella utvecklingen visar starkt på en ökad betydelse av kunskap, kunskapsutveckling och vuxenutbildning hos enskilda människor och befolkningen i sin helhet. För både den enskilde och samhällsekonomin handlar det om ett väldigt viktigt vägval när det gäller alla individer i vårt samhälle.

Kunskapslyftet var ett viktigt vägval och ett steg i den utvecklingen. Med den kraftiga expansion som har varit och med de möjligheter för många människor som Kunskapslyftet har inneburit krävs det också att vi behåller en väldigt bra kvalitet i vuxenutbildningen. Regeringen skriver i propositionen att man har granskat utbildningen och att det finns brister, säger man, i kommunens ledning och styrning och egentillsyn när det gäller utbildning på entreprenad, men man anger inga konkreta sätt eller åtgärder för att förbättra det.

Centerpartiet har flera gånger yrkat på ett nationellt kvalitetsinstitut både för grund- och gymnasieskola och för vuxenutbildningen.

Jag ser ett sådant nationellt kvalitetsinstitut som ett tydligt steg där vi ger alla kommuner en gemensam möjlighet att stärka kvaliteten. Det innebär en samordning som ger mig som enskild individ rättighet och möjlighet till bra val.

Jag undrar om inte majoriteten behöver tänka om. Vad vill vi med kvalitetsutvecklingen? Hur vill vi kunna förstärka den enskilda individens rättigheter och valmöjligheter till en bra utbildning? Är inte inrättandet av ett nationellt kvalitetsinstitut en väg att gå?

Fru talman! När det gäller funktionshinderade möjligheter till studier har regeringen valt att hålla sig väldigt lugn. Det är få förslag som stärker de funktionshinderade möjligheter. Detta trots att man själv skriver att det finns tydliga brister i dagens system och hur viktigt det är att göra vuxenutbildningen tillgänglig för alla.

Propositionens hantering av vuxenutbildning för personer med funktionshinder förstärker därmed, tycker jag, utbildningens brist på solidariska ambitioner. Detta trots att vuxenutbildning för personer med funktionshinder är en fråga som uppmärksammas många gånger här i kammaren men också i debatter runtom i landet.

På det hela taget kan man säga – precis som Yvonne Andersson från Kristdemokraterna var inne på – att propositionen i stor utsträckning saknar de förslag som fanns i Kunskapslyftskommitténs slutbetänkande. Det gäller några förslag som jag tycker är särskilt principiellt viktiga, t.ex. det som handlar om att personer som har särskola som bakgrund ska ha tillträde till vuxenutbildning efter samma principer som övriga vuxna.

Jag ser det som en rättvisefråga och ett solidariskt framsteg att jag som enskild individ oavsett bakgrund, oavsett funktionshinder ska ha rätt till vuxenutbildning, rättighet att förkovra mig själv och rättighet till en framtid. Inte ens det steget väljer man att ta. Man väljer att blunda, vilket är tragiskt.

När det gäller personer som omfattas av rätten till personlig assistans ska de ha tillgång till personlig assistans om de vill delta i vuxenutbildning. Förslaget att betrakta utbildning som en del av det dagliga livet och därmed utgöra underlag för rätten till assistans enligt LASS är både principiellt viktigt och ett praktiskt effektivt sätt att öppna vägen till vuxenutbildning för många personer med funktionshinder.

Det här vill majoriteten inte heller bifalla, utan man säger att det fungerar bra i vissa fall. I vissa kommuner fungerar det väldigt bra. Men för ett stort antal personer fungerar det inte alls bra. Ska jag inte ha möjlighet till utbildning och rätt till en framtid oavsett vad jag har för bakgrund eller funktionshinder? Inte ens det vill man ta till sig.

Vår mening är att alla ska ha rätt till personlig assistans, inte bara några enskilda.

Fru talman! I dag har alla vuxna från 20 år lagstadgad rätt att delta i grundläggande vuxenutbildning vad gäller grundskola. Kommunerna har skyldighet att inte bara tillhandahålla utbildning, utan också aktivt verka för att boende i kommunen som saknar grundskolekompetens deltar i utbildningen.

Vi anser att det på sikt också ska finnas en lagstadgad rätt till gymnasial vuxenutbildning.

Därmed, fru talman, vill jag yrka bifall till reservation 7 under punkt 22.

Vi vill alltså ha rätt till gymnasieutbildning för alla. Trots att Socialdemokraterna säger sig vurma för bra grundutbildning för alla håller man inte med om rätten till gymnasieutbildning. Det har jag svårt att förstå. I betänkandet skriver man ju om vikten av mer utbildning och individens enskilda utvecklingsbehov och rättigheter, och att det ska stå i centrum.

Varför vill man inte gå med på det här? Varför säger man inte ens att det är intressant att utreda för att se om förslaget är intressant? Jag vill höra från Socialdemokraternas representant här i dag och från skolministern om ett sådant här förslag finns i tankarna eller varför det inte finns och vad man kan tänka sig i stället.

Anf. 4 ULF NILSSON (fp):

Fru talman! För en liberal utbildningspolitik är det en självklar utgångspunkt att människor ska ha möjlighet att utbilda sig efter hur samhället förändras och efter hur varje människas intressen utvecklas. Alla måste också kunna komplettera den utbildning de skaffat i ungdomen för att sedan gå vidare i lärande genom livet.

Folkpartiet föreslår i dag i sin motion att alla vuxna ska ha rätt att komplettera till en gymnasieutbildning med godkända betyg.

Hittills har besluten om vuxenutbildning i Sverige i alltför stor utsträckning haft karaktären av tillfälliga åtgärder beroende på arbetsmarknadsläget och det aktuella politiska läget. Därför har många väntat länge på en proposition med huvudsyfte att på lång sikt säkra vuxna människors möjligheter till vuxenstudier. Men vi liberaler har blivit besvikna på regeringens proposition av flera anledningar.

Regeringen tillsatte 1995 en kunskapslyftskommitté, där jag deltog som representant för Folkpartiet. Kommitténs slutförslag som kom förra året syftar till en helhetssyn på vuxenutbildningen för olika grupper vuxenstuderande. Själv instämde jag visserligen inte i alla kommitténs förslag, men helheten och inriktningen rådde det bred politisk enighet om. Det gällde rätten till vuxenutbildning, funktionshinder, rätt för utvecklingsstörda till särvux osv. Det gällde också en bättre utvärdering av vuxenutbildningen.

Tyvärr ser vi att det helhetsgrepp som Kunskapslyftskommittén tog på vuxenutbildningsfrågorna har försvagats betänkligt i regeringens proposition. En lång rad förslag från en politiskt enig kommitté har försvunnit när regeringen nu lägger fram sin proposition om vuxenutbildningen.

En enig kunskapslyftskommitté säger också att grund- och gymnasieskolan måste utvecklas så att en större andel av varje årskull än i dag lämnar grund- och gymnasieskolan med godkända resultat. Det krävs krafttag för att bryta den negativa trenden i grundskolan och gymnasieskolan.

Regeringen avstår i propositionen från att kommentera detta.

Fru talman! De flesta människor behöver i dag någon form av gymnasieutbildning som utgångspunkt för arbete eller fortsatta studier. I dagens kunskapssamhälle måste därför alla människor ha möjlighet att genomgå en utbildning upp t.o.m. gymnasienivå, även om de inte skaffat sig det i ungdomen.

Folkpartiet liberalerna har som vision att en gymnasiebank ska utvecklas. En gymnasiebank skulle innebära en definierad rätt till en viss mängd utbildning som man kan utnyttja som ung eller vuxen.

Varje person som fyllt 20 år har i dag rätt att delta i grundläggande vuxenutbildning, alltså motsvarande grundskolan. Varför skulle inte den rätten finnas för gymnasiestudier? En enig kunskapslyftskommitté föreslog att den rätten ska gälla också för vuxenutbildning på gymnasienivå. Anledningen var att det i dag är stora skillnader mellan vuxnas möjligheter att delta i gymnasieundervisning beroende på var i Sverige de bor.

Enligt Folkpartiet är det djupt orättvist att en person utan gymnasieutbildning, som är beredd att med ekonomiska uppoffringar studera, inte ska ha den rätten, utan att det ska bero på kommunen. Därför var huvudprincipen i kommitténs förslag riktig. Även om regeringen av kostnads-skäl kan anse att kommitténs förslag var för generöst, tycker vi liberaler att det är märkligt att ett förslag lagt i fullständig politisk enighet totalt suddas bort. Det är vad som har hänt i regeringens proposition.

Folkpartiet står, i motsats till regeringen, fortfarande bakom principen om individens rätt till gymnasieutbildning. Enligt Folkpartiet ska, enligt lag, kommunen kunna erbjuda alla vuxna utan genomgången gymnasieutbildning, åtminstone gymnasieutbildning för allmän högskolebehörighet samt komplettering för specialbehörighet.

När det gäller studerande med funktionshinder tycker vi liberaler att det är viktigt att de kan få det stöd de behöver för att kunna studera på sina egna villkor. De brister som finns i utbildningen för elever med funktionshinder måste avhjälpas så snart som möjligt.

Vuxna hörselskadade t.ex. är en grupp som möter många hinder i utbildningen. För att en studerande ska kunna vara fullt delaktig i undervisningen måste han eller hon få ta del av föreläsningar, ställa frågor och kommunicera med sin lärare. Det gäller naturligtvis döva och hörselskadade lika mycket som andra. Problemet har hittills varit att det har varit för dyrt för en utbildningsanordnare att bekosta de teckentolkare som behövs. Därför föreslår Folkpartiet, i likhet med Kunskapslyftskommittén, att staten ska finansiera kostnaderna för utbildningstolkning. Finansieringen av denna reform ska ske genom att medel förs över från kommunbidragen till ett samlat anslag för utbildningstolkning.

Ett annat allvarligt problem är att kommuner inte alltid betalar för elever med funktionshinder som väljer att studera på folkhögskola eller i studieförbund. Det måste naturligtvis bli möjligt för alla vuxenstuderande att välja om de vill utbilda sig i den kommunala vuxenutbildningen, på en folkhögskola eller någon annan skola.

Därför föreslår vi i Folkpartiet, liksom Kunskapslyftskommittén, att studerande i behov av särskilt stöd ska ges rätt till en fördjupad studieplan. I den ska målen för studierna anges, och det ska tydliggöras vilka särskilda stödinsatser eller särskilda anpassningar som den studerande kan behöva. Det kan handla om stödundervisning, hjälpmedel eller särskilda läromedel.

Vi liberaler har tidigare många gånger sagt att funktionshindrades rätt till personlig assistans har begränsats på senare år, dels för att medlen har dragits ned, dels för att kommunerna gör en snävare bedömning än tidigare.

Många funktionshindrade har fått sin rätt till personlig assistans omprövad. För de människor som det handlar om har det delvis blivit en återgång till situationen före Bengt Westerbergs handikappreform, då människor var beroende av den enskilda kommunens välvilja.

Folkpartiet föreslår i motionen att funktionshindrade ska få större möjligheter till assistans, inte bara i hemmet utan också när de arbetar och studerar.

Regeringen skriver att mycket talar för att alla vuxna utvecklingsstörda ska ha rätt att delta i särsvux, liknande den rättighet som i dag finns för vuxna när det gäller grundskolestudier. Ändå avstår regeringen från att följa upp Kunskapslyftskommitténs förslag om att införa en sådan rättighet.

Utvecklingsstörda behöver mer stimulans än andra för att upprätthålla den kunskap som de en gång förvärvat. Att just deras rätt till vuxenutbildning då ska vara mindre finner vi liberaler mycket svårt att förstå. Folkpartiet föreslår därför att regeringen återkommer till riksdagen med ett förslag till lagstiftning om individers rätt till särsvux.

Fru talman! Valet att studera som vuxen måste utgå från individen. Om individen väljer komvux, folkhögskola, studieförbund eller en privat utbildning må vara hans eller hennes ensak. Regeringen uttrycker visserligen i propositionen sin acceptans för olika anordnare av vuxenutbildning men begränsar sig till att tala om entreprenad, dvs. att kommunen tecknar avtal med t.ex. en privat vuxenutbildare och förlägger utbildningen dit. Men då blir det inte individen utan kommunen som beslutar om vilken utbildning en människa ska välja. Vi liberaler tycker att den enskilda eleven ska välja skola. Därför föreslår vi ett system som motsvarar reglerna för de fristående gymnasieskolorna. Först då får den enskilde möjlighet att välja sin utbildning.

Rätten för individen att välja utbildning ska självfallet även gälla dem som studerar svenska för invandrare. Decentralisering av utbildningen behövs liksom fler anordnare av kurser. Det behövs ett system liknande skolpengen; ett särskilt belopp som följer eleven till den utbildning som han eller hon väljer. Egen makt är nyckelordet för en lyckad integration.

I en vuxenutbildning med mångfald har naturligtvis studieförbund och folkhögskolor en självklar roll. Folkbildningen är en viktig del i vår demokrati. Studieförbund och folkhögskolor har bl.a. en lång tradition av att speciellt rikta sig till grupper som är i behov av särskilt stöd, t.ex. dyslektiker och funktionshindrade. Genom sin närhet till deltagarna har studieförbund och folkhögskolor visat sig speciellt kapabla att anpassa verksamheten pedagogiskt och ämnesmässigt till individens behov. Det är viktigt att folkbildningen får behålla sitt oberoende.

Regeringens proposition innehåller förslag om mål och strategier för vuxnas lärande. Vi liberaler förutsätter att dessa mål inte skrivs in i förordningen om statsbidrag till folkbildningen, eftersom staten enbart ska ange syften med sitt stöd, medan folkbildningen själv beslutar om målen för sin verksamhet.

Fru talman! Regeringen föreslår att vuxna över 25 år ska kunna få hela studiestödet som bidrag och att de som haft extra hög inkomst dessutom ska kunna få ett förhöjt studiemedel helt i form av bidrag. Enligt Folkpartiet innebär detta en orättvisa gentemot dem som väljer att studera före 25 års ålder. Vuxenutbildningen är i första hand en fråga om

utbildningspolitik och inte arbetsmarknadspolitik. Det är en annan sak med arbetsmarknadsstöd för utbildning i bristyrken. Det kan naturligtvis vara aktuellt att ge fullt bidrag till en person som accepterar en utbildning som staten har bestämt. Men när individen själv har rätt att välja utbildning är det naturligt att grundprincipen för studiestödet ska gälla lika för alla studerande, oavsett ålder och tidigare inkomst, dvs. en lånedel och en bidragsdel.

Vi liberaler säger därför nej till regeringens förslag till studiefinansiering och föreslår i stället att totalbeloppet för alla studerande höjs med 200 kr per månad. Samtidigt föreslår Folkpartiet att studerande över 25 år på motsvarande grundskolenivå ska kunna få en högre bidragsdel som motsvarar 80 % av studiemedlet. Vuxenstuderande på gymnasienivå ska kunna erbjudas 60 % av studiemedlet i bidrag.

Vuxenstuderande med barn har en särskilt utsatt situation. Att förena föräldraansvaret med vuxenstudier är mycket krävande. Om någon stor grupp borde gynnas i studiestödssystemet så är det just småbarnsföräldrar. Särskilt ensamstående föräldrar, oftast kvinnor, möter förutom ekonomiska svårigheter också stora praktiska hinder, t.ex. sjuka barn under en intensiv studietid. Ensamstående föräldrar, och då särskilt mammor, avbryter ofta sina studier. Riksdagen har redan tidigare beslutat om att studerande över 25 år ska ha möjlighet till särskilda tilläggs lån. Folkpartiet föreslår att denna rätt, förutom till funktionshindrade, i första hand ska erbjudas småbarnsföräldrar.

Fru talman! Vuxenutbildningens framtid är fortfarande osäker och kanske beroende av konjunkturer. Någon riktig helhetssyn får vi inte med dagens beslut. Till att börja med måste en rätt till viss utbildning för alla införas. Alla borde också få mer makt att själva bestämma var någonstans de vill få denna utbildning.

Avslutningsvis yrkar jag bifall till reservation 5 under punkt 5 och till reservation 4 under punkt 22.

Anf. 5 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s):

Fru talman! I dagens debatt om vuxnas lärande vill jag ta utgångspunkten i backspegeln, i vår egen historia – vad bildning, kunskap och lärande kan ha betytt för den enskilde vuxne och för samhället. Det var när människor gick samman som folkbildning och folkrörelser startade. Verket för självorganisering och självbildning gjorde det möjligt att se sammanhang och helhet samt mål och mening. Möjligheten till allmän bildning, kunskap och nytt lärande gjorde att fler och fler kom att aktivt bidra till att omvandla vårt svenska samhälle från ett av Europas fattigaste till ett av världens materiellt sett rikaste länder med jämlikhet, trygghet och välfärd.

För många innebar detta en klassresa bort från fattigdom och nöd till ett aktivt deltagande i samhällsbygget. Så kan vi påminnas om hur vår unika s.k. mellanmålsdemokrati skapades med aktiva människor som skolades i folkrörelser och som kom att påverka och utveckla samhället.

När så det formella lärandet och utbildningen kraftigt expanderar och når alltför är det fortfarande ett bildningsideal som präglas mycket av folkrörelse och folkbildning. Detta finns i grunden och bildar pelare för utbildningsexpansionen.

Det är med detta arv och med denna historia som Kunskapslyftet ser dagens ljus, där målen är tre.

Det ena är delaktighet, att de människor som stod utanför samhället verkligen skulle få chansen att komma in. Det andra är att det skulle bli möjligt att få chans till vidare utbildning, till en yrkesutbildning, till en högskoleutbildning. Och det tredje är naturligtvis möjlighet till ett arbete.

Efter nästan fem år med Kunskapslyftet har vi nått denna fantastiska nivå på nästan en miljon människor som har fått möjlighet att vara med i Kunskapslyftet. Det är den största enskilda satsningen någonsin på vuxnas lärande.

Yvonne Andersson! Anders lär vara med i vuxenutbildningen i dag.

Det är många utbildningsanordnare som har funnits med under resans gång, under de här fem åren som snart är till ända. Det är många fler än kommunal vuxenutbildning. Det är folkbildning och en lång rad av utbildningsanordnare runtom i landet.

En undersökning som gjordes för ett tag sedan visar att 90 % av deltagarna är nöjda eller mycket nöjda med sin egen utbildning. Tre av fyra som har gått igenom utbildningen har gått till vidare studier, till yrkesutbildning eller till högskolestudier, eller till ett arbete. Detta står i kontrast till moderaternas syn och det som moderaterna förde fram när Kunskapslyftet sjösattes, då man försökte göra gällande att vi med Kunskapslyftet skulle dölja arbetslösheten. Det är väl så, Lars Hjertén, att ni moderater aldrig har velat ha något kunskapslyft. Det är väl också så egentligen att ni aldrig har varit varma förespråkare för en vuxenutbildning med det breda anslag som vi har stått för.

Internationellt är det spännande, därför att man med spänning och nyfikenhet har tittat på det vi gör i Kunskapslyftet. Man har sagt oss: Hur vågar ni göra detta nu, när ni har sådana ekonomiska bekymmer? Det hade vi ju i början av 90-talet. Men vi gjorde det av två skäl, dels därför att vi hade ambitionen att återigen få in de människor som stod utanför samhället, dels därför att vi såg framför oss att vi i början av det här århundradet skulle gå in i en situation där vi hade brist på arbetskraft om vi inte gjorde något.

Det är klart att det för oss ideologiskt också handlar om insikten att den största enskilda faktorn för ett jämlikare samhälle är att människor får en chans till kunskap och lärande. Allra ytterst handlar det för oss om solidaritet och om demokrati.

När vi nu växlar över från Kunskapslyftet till vuxnas lärande 2003 blir det till en fast verksamhet i en storlek som vi nästan inte kunde drömma om för några år sedan, att få se denna jättesatsning bli permanent.

Det blir en oerhört flexibel verksamhet. Man ska utgå från helt andra möjligheter att välja tid och rum för sin utbildning. Man kan varva den med arbete, man kan läsa i en takt som varierar från heltid, till att bara läsa någon timma eller några dagar i veckan.

Men det handlar också om att kunna kombinera nivåer i utbildningen. Vi menar att vi nu öppnar för att man ska kunna läsa en kurs på grundskolenivå, något ämne på gymnasiesidan eller varför inte någon del som handlar om yrkesutbildning eller är på högskolenivå. Det är en spännande möjlighet som nu öppnar sig på allvar.

Det är individperspektivet som gäller, men också samhällsperspektivet och samhällsansvaret för just detta. Då handlar det naturligtvis om att utgå från den enskildes behov. Det står mycket om det i det här betänkandet och i underlaget till reformen. Vi ska utgå från enskilt behov, ta fasta på de önskemål som finns och ge individen ett beslutsunderlag. Lars Hjertén, som gör att den enskilde kan ta ställning till vad som behövs. Men vi ska göra det utifrån ett kommunalt stöd, där hjälp och vägledning finns och där det finns ordentliga möjligheter.

För detta behövs en infrastruktur. Vi har nu sagt att det redan nästa år ska göras en engångssatsning genom att kommunerna får 350 miljoner för att bygga upp en infrastruktur. Det handlar om kompetens i kommunerna. Det handlar också om att kommunerna ska kunna samverka. Det handlar om en samverkan med myndigheter och organisationer, med folkbildningen, med en lång rad av utbildningsanordnare, och varför inte också samverkan med högskolan på den egna orten.

Reformen innehåller två stora väsentliga delar som dominerar. Det är dels målen, dels strategin. Målen är naturligtvis hämtade från Kunskapslyftet. De är hämtade från det jag tidigare beskrev här, men kanske med lite andra formuleringar. Det står bl.a. att kunskap och lärande ska främja personlig utveckling, demokrati, jämställdhet, ekonomisk tillväxt och sysselsättning. Det är ett brett anslag.

Strategin handlar naturligtvis om infrastrukturen, som jag nyss nämnde, men det handlar också om några saker till som jag vill kommentera. Det handlar om att ge möjlighet till ett nytt studiestöd för att rekrytera dem som är i störst behov, så att de ska kunna läsa heltid, läsa deltid eller bedriva kortare studier. Stödet är på alltifrån 7 200 kr i månaden på heltid till 8 800 kr beroende på ekonomiska förhållanden före studierna. Och det ska kunna ges besked om detta från kommunerna i samband med att man får besked om utbildningsplats. Det är också något vi lärt av erfarenheterna.

Lagförslag om detta kommer till hösten.

Den uppsökande verksamheten förstärker vi med ytterligare 10 miljoner till de organisationer som är bäst på att bedriva uppsökande verksamhet, de som har den fina kontakten och kan driva detta i bra samverkan med kommunerna.

Funktionshindrade ska få ett bättre stöd. Det är klart. Vi är också medvetna om och ser alldeles tydligt att det finns brister. Men bristerna handlar framför allt om kunskap och attityd. Då måste vi stärka den sidan i en kompetensutveckling. Därför har vi gett ett flerårigt uppdrag till Statens institut för särskilt utbildningsstöd, som ska jobba med detta.

Dessutom har den nya myndigheten för specialpedagogiska frågor fått i uppdrag att jobba med de här frågorna.

Särvux bygger vi ut med drygt 7 miljoner. Det bedömer vi som en realistisk utbyggnad, som ger möjlighet att stärka förutsättningarna för den gruppen. Det handlar faktiskt om att göra det utifrån en kommunal planering som handlar om att också rekrytera personal.

På den gymnasiala nivån sker en hel del spännande förändringar utifrån Kunskapslyftet. Vi breddar utbildningen. Den behöver inte motsvara det som gymnasieskolan ger. Det här ska kunna träda i kraft redan 2002. Det innebär att möjligheterna ökar i jämförelse med vad Kunskapslyftet erbjöd, ett bredare anslag.

Vi gör också förbättringar av sfi. Vi ska nå även dem som har varit länge i landet, inte bara dem som kommer hit som nyinflyttade. Vi ger chans till fler kurser med bättre anpassning till deltagarnas förutsättningar och behov. Även detta ska kunna genomföras 2002.

Vi stärker folkbildningen med 12 miljoner för att också de folkhögskolestuderande ska få del av IT-satsningen. Det innebär resurser till lärarna på folkhögskolorna. Och vi permanentar och satsar på folkbildningen med 7 000 nya platser.

Det här innebär inte en ambition att slutligt lägga fast vuxenutbildningen för all framtid. Det är komplext, och vi lever i ett föränderligt samhälle. Men det är ett anslag på en oerhört viktig permanent verksamhet. Det finns alltså anledning att komma tillbaka, och det kommer vi också att göra. Det handlar om validering, det handlar om vägledning, i det korta perspektivet kanske om att återkomma hit till kammaren.

Framtiden är spännande. Det visar den resa vi nu anträtt. Vi knyter nu an till vuxnas lärande från vaggan till graven. Jag ser framför mig den 82-åring som gick på Tollare folkhögskola för några år sedan. En journalist frågade: Varför går du här? Det har varit min dröm i hela mitt liv att få gå här och läsa, säger han. Varför har du inte gjort det förr då? Jag har inte haft råd. Men nu har jag pension, och nu gör jag det.

Därefter berättar han med inlevelse och verkligen liv i blicken hur han möter alla dem som går på folkhögskolan som är 25, 27 och 30 år och hur diskussionerna leder till ett oerhört rikt liv. Lärandets väg från vaggan till graven har vi nu på ett spännande sätt beträtt, tycker jag.

Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till förslaget i betänkande 15 och avslag på samtliga motioner och reservationer.

Anf. 6 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Nils-Erik Söderqvist står här och pratar och ljuger dessutom. Just nu beskådas han av Anders, som inte finns med i vuxenutbildningen, som är utestängd, som har skrivit till skolministern. Jag har läst svaret.

Om man pratar och ger sken av att hjälpa svaga och utsatta, att vara rättvis och solidarisk, att ha en värdegrund, men inte har förmåga att visa detta i handling är det av intet värde, hävdar jag.

I stället är det här området det största exemplet på att ni gör det motsatta. Ni skapar skillnader mellan människor och utsätter just dem som är svaga. Ni är inte rättvisa. Ni visar inte värdegrunden att alla människor har samma och lika värde. Saknar ni vilja, saknar ni kompetens eller saknar ni empati? Var ligger felet?

Anf. 7 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! Yvonne Andersson gör ett stort nummer av att vi inte vill skapa rättvisa och inte vill ställa upp för de här grupperna. Det vill vi. Men vi vill göra det med en realistisk och verklig bild.

Det är oerhört viktigt att inte bara prata om en rättighetslagstiftning utan att också ge möjligheterna för det. Om man skulle följa flera av förslagen här om rättighetslagstiftning för särvux skulle det innebära att det också blir en skyldighet för kommunerna att genomföra det. Vi vet att den möjligheten i dag är oerhört begränsad, i ett läge där de flesta kanske omfattas av två timmar i veckan i en undervisning. Den måste öka.

Därför anslår vi nu medel, och därför har vi sagt att vi ska ge ett speciellt ansvar för tillsyn och uppföljning av detta till Skolverket. Vi ska ge förutsättningar för kommunerna att planera denna utbildning på ett riktigt och rimligt sätt.

Var anslår ni pengar för detta, Yvonne Andersson? Det skulle kosta en gigantisk satsning. Vi vet att med dem som i dag finns i verksamheten, i jämförelse med det som skulle behövas enligt Kunskapslyftskommitténs tankar, är det en sådan omfattning att det är fråga om miljarder i satsningar på just detta.

Anf. 8 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Det är ju det som Nils-Erik Söderqvist anför som är brottet mot mänskliga rättigheter.

Först och främst vill jag säga att Skolverket redan har fått uppdraget och att lagen har gällt sedan den 1 juli 1992. Ni har diskriminerat dem hela tiden, och det visar att det är bara 10 % i kommunerna som får detta. Glöm att det behövs mer av skyldigheter för kommunerna! Då kommer inte rättigheterna att bli det.

Nu står ni och säger att pengarna som används inte räcker till dem med just detta funktionshinder. När kan ni anföra att vissa pengar inte räcker för de brunögda, blåögda eller grönögda? Vad har vi för rätt i vår värdegrund att lyfta bort en liten grupp människor med ett visst funktionshinder från en rättighet som gäller alla och med andra funktionshinder?

Jag hävdar att vi kristdemokrater har lagt en rejäl pott pengar till vuxenutbildning. Skillnaden mellan er och oss är att vi har lagt pengar till alla; alla medborgare ska få dela på våra pengar till vuxenutbildning. Ni säger att det är bara vissa grupper som får era pengar, att de ska få dela på 7 ½ miljoner. Det är en spottstyver som behövs i utvecklingen av den här typen av vuxenutbildning.

Anf. 9 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! Jag vill klara ut med en gång att Sverige har ställt sig bakom de standardregler som FN har ställt upp för att tillförsäkra människor med funktionsnedsättning delaktighet och jämlikhet. Vi står bakom det. Men vi gör det utifrån en realistisk bedömning av hur vi beträder vägen och hur vi ska klara upp det.

Vad Yvonne Andersson gör är att säga att alla ska få del av detta. Ni pratar inte bara om särvux och funktionshindrade, utan ni pratar över huvud taget om rättighetslagstiftning: Alla ska få möjligheter. Ni pratar om en finansiering som innebär att ni ska ge alla som saknar ordentlig utbildning på gymnasiesidan en sådan rättighet med studiemedel som är fullständigt orealistisk. Hur ska det gå till, när det inte finns en enda anvisning av pengar i exempelvis vårbudgeten? Där finns inte ett ord sagt om vuxenutbildningssatsningen, som jag kan se. Hur ska budgeten med plus och minus gå ihop? Det är orealistiskt.

Dessutom förvärras det ytterligare av att ni också ska ge er på att förbättra de studiemedel som nu träder i kraft den 1 juli. Hela vägen är det alltså en ofinansierad verksamhet.

Sedan är frågan: Rättigheten till vad? Det är inte så enkelt. Vi bör problematisera och reflektera över vad rättigheten innebär. Det handlar både om att få möjlighet till ny kunskap och om att bibehålla den kunskap man har fått tidigare. När det gäller just funktionshindrade, men framför allt särvux, är det inte fullt så enkelt. Vi behöver skaffa kompetens och kunskap och tränga in djupare i det här, men bereda vägen på ett realistiskt sätt.

Anf. 10 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Jag vill börja med att säga att jag håller med om det som Yvonne Andersson sade. Jag tycker att hon på ett tydligt sätt klargjorde problematiken och ställde många viktiga frågor kring den.

Är det inte så att vi i ett demokratiskt samhälle som säger sig stå för rättvisa ska ge människor lika rättigheter och lika möjligheter? Är det inte det som Nils-Erik Söderqvist och hans parti brukar säga? Var det inte så vi diskuterade i debatten i går vad gällde korttidsstudier? Det är en rättvisefråga, sade man då, och det handlar om lika rättigheter och möjligheter för alla. Men i dag har man en annan ståndpunkt och säger att några ska ha rättigheter och andra får komma vid sidan om. Jag tycker att det är en väldigt märklig ståndpunkt.

Min fråga gäller en annan sak som är förknippad med de funktionshindrade, och det är den personliga assistansen. Om man vill genomgå en vuxenutbildning, och det ska ses som en del av det vardagliga livet att det finns möjligheter för den funktionshindrade att genomgå en sådan, ska man då inte ha rätt till sin personliga assistent, som får följa med på den utbildning som man ska gå?

Anf. 11 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! Sofia Jonsson tar upp assistansersättningen. Lagstiftningen är glasklar. Vi har t.o.m. fått råd för tillämpningen av den, där man säger att de som har en assistansersättning normalt även ska beviljas denna av sin försäkringskassa. Men vi bör göra en bedömning från fall till fall. I det stycket där vi låser fast allting skiljer vi också ut några. Jag menar att vi har lämnat det och sagt att vi ska ha en ramlagstiftning som ger möjlighet att bedöma med klokskap, kompetens och erfarenhet.

Återigen konstaterar vi att vi behöver göra ordentliga förbättringar för de funktionshindrade. Vi bör göra ordentliga förbättringar för dem som ska in i särvux. Men vi ser också framför oss hur det ska gå till och vad som fordras för det, inte att man klipper till med en lagstiftning i ett ögonblick som innebär en skyldighet för kommunerna att göra det, som innebär att kommunerna inte kommer att klara av det. Då kan vi tvista om var den resan skulle ha börjat.

Jag tycker att vi nu borde vara överens om att konstatera att det som finns i det här förslaget innebär en ordentlig ambition och också ett krav på att man nu ska ta sig an den här uppgiften. Vi förväntar oss att det sker en utbyggnad och en planering i kommunerna för att möta de behov som finns.

Anf. 12 SOFIA JONSSON (c) replik:

Fru talman! Jag är inte överens med Nils-Erik Söderqvist om att propositionen eller betänkandet är bra och att de fullföljer de saker som tidigare har diskuterats.

Nils-Erik Söderqvist säger att normalt ska man beviljas personlig assistans. Det är just det – i många fall fungerar det inte. I många kommuner fungerar det inte, och den funktionshindrade har inte den möjligheten och den rätten. Det är det som vi vill ska skrivas in, att det ska vara en tydlig rättighet.

Varför vågar man inte ta det steget, om man nu står och säger att det är oerhört viktigt och att det ska fungera? Så är det. Men vi vet, precis som Nils-Erik Söderqvist tog upp och läste ett stycke om, att det finns luckor och fallgropar som gör att alla inte får den möjligheten. Varför vill inte Socialdemokraterna ta steget och säga att det ska vara en rättighet för alla?

Anf. 13 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! Vi har faktiskt sagt att det är naturligt att se just detta om man ser det på sikt, Sofia. Men vad gäller i vilken takt och hur det ska ske går det en skiljelinje mellan oss. Man måste se en realistisk möjlighet med en utbyggnad på ett riktigt sätt.

Det är samma sak med Kunskapslyftskommittén. Tittar man på vad den sade kan man se att det visst är en fin ambition. Den hade kanske skäl, och också syftet, att spänna bågen. Men kostnaden för det den ville på detta område och på andra områden drog i väg bortåt 10 miljarder.

Jag vill mena att ingen tror att det var lättare att sjösätta just detta utifrån ekonomi och utifrån praktiska realistiska förutsättningar i kommunerna än allt det andra, utan det måste gå i steg. Vi har en ambition att bygga ut detta, och vi har en ambition att förbättra både säravux och möjligheterna för funktionshindrade. Det är en ordentlig sådan ambition, men det måste gå i en realistisk takt.

Anf. 14 LARS HJERTÉN (m) replik:

Fru talman! Kunskapslyftskommittén drog i väg alldeles för långt, säger Nils-Erik Söderqvist. Den kritiken drabbar mig och ett antal socialdemokrater, vänsterpartister och centerpartister – ja, alla i Kunskapslyftskommittén med Anders Arneson i spetsen. Jag tycker att det är lite tveksamt att klandra en stor och genomgripande reform som vi föreslog så enkelt från riksdagens talarstol.

Vad gäller funktionshindrade, särskoleelever osv. måste regeringen helt enkelt återkomma med ett bättre förslag. Det här kan vi aldrig acceptera, för de funktionshindrade måste ha samma rättigheter som alla andra.

Jag tror att George Orwell, om han hade lyssnat – han har ingen möjlighet att göra det längre – hade blivit grön av avund när han hade hört Nils-Erik Söderqvist säga att folkhögskolan måste vara nöjd. Man får 7 000 nya platser. Man har 10 000 i dag, och man får av dem behålla 7 000. Det är alltså 7 000 nya platser. Minus 3 000 platser är alltså 7 000 nya. Det är mycket konstig matematik.

Dessa 10 000 platser har man inte haft bara under Kunskapslyftet. De har funnits i åtta år. Man mister alltså 30 % av dem nu. Det är ett tillskott på 7 000 platser, säger Nils-Erik Söderqvist. Med den matematiken kan man komma fram till precis vad som helst.

Jag skulle vilja fråga Nils-Erik Söderqvist om det verkligen är sant att dessa 7 000 platser är nya och att folkhögskolan inte har dem i dag. Är det inte i stället så att ni drar ned med 3 000 platser? Det står så i propositionen. Det betyder ungefär 15 folkhögskolor totalt – 10 % av all verksamhet.

Anf. 15 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! Nu skulle jag vilja höra av Lars Hjertén om han står bakom det som har sagts tidigare om Kunskapslyftet och som var starten på det som vi diskuterar i dag, dvs. att man gömmer arbetslösheten med Kunskapslyftet, eller om det är någonting som han i dag är beredd att ta avstånd ifrån.

Jag tvekar, för i pressmeddelandet från den 28 februari pratar Lars Hjertén om att det finns en risk med snabba omfattande utbildningssatsningar. Det måste vara med hänvisning till Kunskapslyftet. Det har också bäring på moderaternas kammardebatt på 90-talet, där man pratade om att man inte bara kan satsa på mängdutbildning.

Ville man över huvud taget ha Kunskapslyftet och detta breda anslag? Nej, jag tror inte det. Ni har aldrig velat ha detta breda anslag. Ni har aldrig velat ha in medborgarperspektivet eller delaktigheten i detta.

När nu Lars Hjertén pratar om folkhögskolan och platserna måste jag fråga vad det är ni föreslår. Ni vill klyva folkbildningen. Ni vill sätta kniven i just detta medborgarperspektiv, som kanske bärs fram starkast av folkbildningen. Ni säger att folkhögskolan ska föras bort från Folkbildningsrådet. Pengarna ska föras in. Var ska den då hamna? Ska det bli yrkesutbildning av det också? Era förslag andas ju det. Det skulle vara intressant att höra just om detta.

Anf. 16 LARS HJERTÉN (m) replik:

Fru talman! Om jag vore i Nils-Erik Söderqvists kläder skulle jag nog använda ungefär samma taktik. Han har så väldigt lite att komma med. Anfäll är bästa försvar. Jag fick inte ett enda svar på min fråga.

Är det så att det är 7 000 nya platser, frågade jag. Nils-Erik Söderqvist gick till frontalangrepp mot mig, som har jobbat med folkbildning hela mitt vuxna liv. Det är rätt konstigt att höra att jag inte har någonting till övers för den verksamheten från en kollega, måste jag säga.

Är det inte så att ni skär ned med 3 000 folkhögskoleplatser? Jag har läst det i propositionen. Det finns också med i betänkandet. Det verkar som om det inte är på det sättet. Har Nils-Erik Söderqvist ändrat sig nu när han står i talarstolen? Det verkar för mig, som jag sade, vara George Orwell i kubik.

Anf. 17 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! Det är just detta som är det märkliga. Om man tittar på hela denna satsning – både på Kunskapslyftet och på detta – ser man att vi har öppnat en jättemöjlighet för utbildningsanordnare att vara med i

Kunskapslyftet. Där är folkbildningen naturligtvis också med. Den är med på många platser i rätt stor omfattning.

Att då bara se till vilket antal platser som har funnits i Kunskapslyftet är fel. Det har varit en rätt ordentlig satsning på 10 000, där vi nu går ned till 7 000. Det vi nu gör med denna permanenta satsning är att vi halverar Kunskapslyftet därför att vi ändå bedömer att det är en realistisk nivå. I relation till det gör vi inte motsvarande halvering, utan vi lägger oss på 7 000 i förhållande till 10 000 i Kunskapslyftet. Det är inte dåligt, och det blir en permanent verksamhet. Det innebär samtidigt att vi öppnar för möjligheten att finnas med och ta för sig i alla andra sammanhang med den satsning som nu görs i kommunerna.

Lars representerar ett parti som står för en viss politik. Sedan kan jag till honom säga att vi som folkbildare båda två vet att man i första hand inte får folkbildningsuppgifter utan att man tar sig dem. Just utifrån det menar jag att folkbildningen – både folkhögskolor och studieförbund – här har stora möjligheter att ta för sig i den satsning som nu görs långt utöver de 7 000 platserna och långt utöver det som i dag görs i folkbildning och i Kunskapslyftet och som ska in i just denna satsning på detta vis.

Men fortfarande har jag inte fått något svar på mina frågor. Det är det som är lite tråkigt. Är det så att ni fortfarande anser att man gömmer arbetslösheten i Kunskapslyftet? Ni har tydligen inget brett anslag.

Anf. 18 ULF NILSON (fp) replik:

Fru talman! I Nils-Erik Söderqvists anförande handlar det huvudsakligen om sådana saker som Folkpartiet och flera andra borgerliga partier i stora drag instämmer i. Men han valde att inte ta upp de frågor där vi är oeniga.

Det är sant att kunskapslyftssatsningen under 90-talet i väldigt stor utsträckning var ett sätt att i en desperat situation försöka komma åt arbetslösheten. Hela bidragssystemet var utformat så att man politiskt styrde vilka grupper som skulle läsa.

Det vi väntar på nu är ju ett system där alla människor oavsett livssituation är medvetna om vilka möjligheter de har att få till att börja med gymnasieutbildning. Det är därför vi folkpartister talar om en gymnasiebank med en definierad rätt att läsa in gymnasieskolan oavsett om man gör det i tonåren eller lite senare.

Detta borde vara särskilt viktigt i dag i Göran Perssons gymnasieskola, där närmare 30 % av eleverna slås ut. De många ungdomarna i 18–23-årsåldern ska veta att de oavsett om de har lyckats få a-kassa eller inte på lika villkor ska ha möjlighet att studera på en gymnasieutbildning.

Kunskapslyftskommittén fick stor pressuppmärksamhet för sitt utspel förra året. Flera socialdemokrater var ledande i arbetet. Min fråga är vad som hände i processen, när regeringen och riksdagsgruppen så småningom totalt suddade bort och glömde bort kravet på en rätt för alla till gymnasieutbildning. Vad hände på vägen, Nils-Erik Söderqvist?

Anf. 19 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! Ulf Nilsson! Det är väl på det sättet att det är märkligt när ni pratar om en gymnasieskola som måste utvecklas. Ni saknar att vi inte på något sätt kommenterar just detta som Kunskapslyftskommittén tog

Prot. 2000/01:114
18 maj

*Vuxnas lärande och
utvecklingen av
vuxenutbildningen*

upp. Det här kommer från ett folkparti som pratar om att det inte är så viktigt att alla ska ha med sig det som behövs i gymnasieskolan. Där vill ni sortera upp och dela upp dem, och när ni har gjort det i gymnasieskolan, säger ni också i det här sammanhanget med vuxnas lärande, att det inte är så viktigt att fånga upp alla. Det måste ju vara konsekvensen av ert förslag. Ni ger faktiskt inte alla chansen.

Först tippas ni dem i gymnasieskolan. Sedan är ni beredda att tippa dem också i vuxenutbildningen. Jag tänker på ert finansieringssystem över huvud taget för Kunskapslyftet och på storleken och volymen. Jag tänker naturligtvis på studiefinansieringen. Ni pratar om rättvisa. Rättvisa för vem?

Anf. 20 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Nils-Erik Söderqvist talar om att tippa ut folk från gymnasieskolan. Då blir ju frågan: Vilken skolpolitik är det som tippas ut eller slår ut människor i dag? Vi vet alla att eleverna på de yrkesinriktade programmen slås ut.

Folkpartiet föreslår att vi ska ha en möjlighet att ha en mera yrkesinriktad utbildning på gymnasieskolan och koppla den till denna rätt att som vuxen kunna komplettera, så att man får högskolebehörighet på gymnasieskolan. För Nils-Erik Söderqvist borde det väl vara ett väldigt stort problem att så många 18- och 19-åringar går ut gymnasiet utan fullständiga betyg och utan godkända resultat men ändå inte vet, trots att det inte är deras fel utan skolans fel att de misslyckas, att de har rätt att plocka ut den här gymnasieutbildningen, som samhället inte har gett dem. Det tycker jag är den fråga som Nils-Erik Söderqvist ska svara på.

Anf. 21 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik:

Fru talman! Det är klart att vi ska spanna bågen. Det är därför vi säger att alla behöver ha med sig ryggsäcken i gymnasieskolan med det som finns i dag när det gäller kärnämnen och baskunskaper för att de ska kunna gå vidare och klara sig i livet.

Men ni vill ju sortera undan dessa människor redan i gymnasieskolan. Dessutom vill ni sedan inte ge alla en chans när det gäller de vuxnas lärande. Ni har nämligen en finansiering som innebär att det är orättvist att säga ja till ett särskilt studiestöd som skulle fånga upp just den här gruppen, som står längst ned och längst ut och som inte är delaktig i dag i samhället.

Ni pratar om en gymnasiebank. Jag tror inte att tilltron till bankerna är speciellt stor i dag. Det kan man ju fundera på. Sedan pratar ni om att man ska våga låna av pensionen med risk för att senare i livet få en sänkt pension. Vilka skulle våga det?

Hela studiefinansieringen andas naturligtvis att man riktar sig till en speciell grupp och ingenting annat. Jag tycker att Folkpartiet och Moderaterna men också Kristdemokraterna i dag har varit oerhört populistiska när det gäller att beskriva någonting med rättighetslagstiftning och med att man satsar brett, men i verkligheten är det ingenting. Även Folkpartiet, Ulf Nilsson, vill ju minska omfattningen av Kunskapslyftet. Det står att läsa i de motioner som vi nu har på bordet.

Kunskapslyftet är en jättesatsning, där vi nu går in i vuxnas lärande. Det är en jättemöjlighet som har inneburit att ensamstående med barn har fått en chans för livet. De säger: Det var det bästa jag har gjort. Nu får jag växa. Nu får jag chansen.

Den som har blivit utsliten på jobbet och behöver en omstart får en möjlighet. Men då fordras det också att vi kan ställa upp i samhället och ge ekonomiskt stöd till just de grupper som har det jobbigast.

Anf. 22 GUNNAR GOUDE (mp):

Fru talman! Det är väl riktigt som många har påpekat att den här propositionen ska ses i perspektiv av det livslånga lärandet. Den heter vuxnas lärande, och det är lite missvisande, eftersom den egentligen handlar om själva grundvillkoret för ett livslångt lärande, att alla har tillgång till de baskunskaper som behövs för att man ska kunna delta i ett lärande som pågår hela livet, alltså kunskaper som ges i grundskolan och på gymnasiet.

Det är en mycket viktig proposition i den bemärkelsen att man nu gör en rejäl satsning för att få med så många som möjligt när det gäller att de ska få tillgång till kunskaper på grundskole- och gymnasienivå. Kunskapslyftet har naturligtvis betytt väldigt mycket. Det kom relativt snabbt i en tid när det behövdes väl med tanke på arbetslösheten. Skälet för att Kunskapslyftet inrättades var naturligtvis inte bara arbetslösheten, men det här kom vid rätt tidpunkt. Att satsa på utbildning i tider av arbetslöshet är bra. Nu gäller det att följa upp det här, så att alla kommer med. De som inte har studievana tidigare känner sig osäkra och tar inte på eget initiativ för sig. De ska nu få möjlighet att komma med också, och det är väl det viktigaste i den här propositionen. Därför satsar man också både pengar och regelverk på att ha en aktivt uppsökande verksamhet. Man lägger in pengar för ett särskilt studiemedelssystem, så att man kan starta sina studier under en kort tid, upp till 50 veckor, utan att ta ett ekonomiskt språng över i det okända, någonting som är av stor betydelse för dem som inte har varit med i utbildningssystemet tidigare. Det här är viktiga och bra åtgärder som kommer till.

Den grupp som inte har tillgång till grundskola och gymnasium består naturligtvis delvis av äldre som gick sin utbildning när gymnasieutbildningen inte var tillgänglig, eller så gick de en kortare gymnasieutbildning. Det är viktigt att de kommer in i systemet. Det är också funktionshindrade som inte har haft det stöd från samhället som har gjort det möjligt att ta del av grundutbildningen, basutbildningen. Och det är naturligtvis invandrare som inte har fått en tillräckligt bra utbildning när det gäller svenska, själva grunden för att man ska kunna delta i det svenska utbildningssystemet och det livslånga lärandet.

På alla de här punkterna finns det alltså förslag i propositionen. Det är välkommet. Många kan ha önskat sig att detta skulle ha kommit tidigare, men vi vet väl vilka problem som utbildningsväsendet i stort har haft att brottas med efter nedskärningarna i början av 90-talet. Det är en successiv uppbyggnad som pågår, framför allt med sikte på de grupper som har fått betala priset för nedskärningarna. I barn- och ungdomsskolan är det elever med behov av särskilt stöd. Nedskärningarna om 20 % av personalen i början av 90-talet drabbade huvudsakligen den stödpersonal som fanns ute på skolorna tidigare, skolpedagoger, skolpsykologer osv. Det

fick också till följd att utbildningen av de här kategorierna minskade. Vi fick naturligtvis inte någon ökning av specialpedagogutbildningen när antalet tjänster minskade så drastiskt. Det var tvärtom; den minskade.

Det här har vi att brottas med. Det är väl bra om vi i stor enighet kan ställa upp bakom de förslag som nu successivt kommer för att man ska hinna i kapp, lägga till rätta och ta hand om de grupper som har drabbats – orättmätigt.

Jag ska inte läsa upp listan. Det är elva tunga förslag på förbättringar från forskning kring vuxenutbildningen till ändringar av systemet för svenska för invandrare – med individanpassad utbildning så att man kan få en svenskutbildning som passar de förutsättningar man har. Nils-Erik Söderqvist har redogjort för dessa bitar.

Jag ska kort bemöta kritiken – som har hamnat lite snett. Vi får inte någon riktigt bra belysning av huvuddelarna av förslaget från oppositionens sida. Man har ensidigt hakat upp sig på en punkt. De mer breda frågorna berördes lite grann.

Lars Hjertén tog upp frågan om verklig valfrihet. Det här är egentligen inte rätta tillfället att tala om verklig valfrihet, i varje fall inte i något kritiskt avseende. Vi ska inte ha samma valfrihet för alla. Här är det fråga om mycket mer än så. Här går vi ut aktivt för att hjälpa dem som inte tar för sig av den verkliga valfriheten – uppsökande verksamhet, resurser till just dessa personer. Det räcker inte med bara valfrihet. Det måste också finnas en viss hjälpsamhet för att vissa grupper ska komma med. Vi vill ha alla med i det livslånga lärandet.

Sedan var Lars Hjertén rädd för att konkurrensen mellan folkbildningen och kommunernas egna verksamhet, komvux, skulle göra att folkbildningen kom på undantag. Han sade att det finns risk för att man gynnar den egna utbildningen, den kommunala skolan, på folkbildningens bekostnad. Det är intressant när något sådant kommer från moderaterna. Jag vet inte vad risken skulle bestå i. Vill Lars Hjertén upphäva det kommunala självbestämmandet? Eller tar Lars Hjertén starkt avstånd från det som händer i Stockholm? Tendensen är inte tydlig i att värna den kommunala skolan när de borgerliga, med moderaterna i spetsen, har makten.

Jag förstår inte riktigt Ulf Nilssons farhåga att det skulle vara någon orättvisa i att studiestödet för vuxna som inte har kommit in i utbildningssystemet skulle få vara lite starkare än vad det normalt är, dvs. att lånedelen inte är lika stor som för de andra studiemedlen. Jag fick nästan intrycket av att Ulf Nilsson vill ta bort den biten. Det är en viktig del just för den gruppen av personer, dvs. att våga ta det första steget för den som inte har fått tillfälle att studera, som inte vågar, inte riktigt litar på sin egen kraft. Det är viktigt att ta bort den lilla ekonomiska uppoffring som måste göras. Det är ett steg i rätt riktning snarare än i fel riktning.

Sofia Jonsson återupprepade förslaget om ett fristående kvalitetsinstitut. Det ska vi diskutera i ett annat sammanhang. Just här är vi i en utvecklingsprocess där Skolverket, med de många uppföljningsuppdrag som verket har fått, kan klara den relativt väl. Det är inte så att själva valideringen är bortglömd. Den finns med på många ställen. Snarare finns den på för många ställen med tanke på Skolverkets omfattning.

Jag tycker att det här är ett bra förslag. Jag ställer mig bakom det. Vi har varit med i utformningen av förslaget. Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet.

Prot. 2000/01:114
18 maj

*Vuxnas lärande och
utvecklingen av
vuxenutbildningen*

Anf. 23 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag måste fundera på det Gunnar Goude säger från talarstolen. Hur kan Miljöpartiet ställa upp på det som Gunnar Goude menar är en smal fråga, dvs. hela betänkandet diskuteras inte? Jag har valt att lyfta fram den viktigaste frågan i historisk belysning. Om 20, 30 eller t.o.m. 50 år, då Gunnar Goude och jag sitter på hemmet, kanske vi funderar på hur vi tog ställning till en fråga som rör mänskliga rättigheter. Vi talar om kunskap och att ta konsekvenserna av nedskärningar osv.

Miljöpartiet har inte stöttat oss i fråga om t.ex. Institutet för handikappvetenskap vid Linköpings och Örebro universitet. Detta är något vi har lyft fram på det sociala området. Vid institutet lyfts fram frågor om hur de med funktionshinder faktiskt har det, vad som behövs för att de ska kunna leva ett vanligt medborgerligt liv i samhället osv. När vi har tagit upp denna fråga i olika motioner har vi inte fått stöd av Miljöpartiet.

Här befinner vi oss i en situation då vi diskuterar utbildningsfrågor. Inte heller här har Miljöpartiet modet att gå emot regeringens förslag och följa sin representant i kommittén och votera för att ge samma rättigheter till alla människor. Hur resonerar Gunnar Goude med den kunskap han faktiskt har inom området?

Anf. 24 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Först var det frågan om forskningen. Vi har kanske satsat lite mer än vad Yvonne Andersson hade tänkt sig i fråga om Linköping. Vi har tillsammans med Vänsterpartiet och Socialdemokraterna anslagit 120 miljoner kronor för forskning kring lärande. Det ligger på Vetenskapsrådet. Skälet är att man vill ha en kvalitetsgaranti. Anslag ska sökas på vanligt sätt, och sedan ska anslagen delas ut efter kvaliteten i projekten. Dessutom finns det i den här propositionen ett förslag om en förstärkning som går direkt till Skolverket. Det är ingen blygsam satsning – i varje fall inte jämfört med den som Yvonne Andersson förespråkar så varmt för en speciell ort som jag kan tänka mig att Yvonne Andersson är speciellt intresserad av.

Sedan var det de mänskliga rättigheterna. Jag hörde att Yvonne Andersson gick ut hårt och talade om hyckleri – riktat mot skolministern. Det är väl lätt hänt att man hamnar i en situation som liknar just hyckleri om man delar ut rättigheter som man sedan inte kan uppfylla.

I den här propositionen har iakttagits de orättfärdigheter som finns. Vi ser dem. Jag ska inte upprepa varför de finns där. Det stora hindret är att det saknas personal, inte minst i särvux. Där får eleverna i dag i snitt 2 ½ timmars undervisning i veckan av personal som dessutom inte har speciell kompetens för det. Det är en allvarlig eftersläpning. Det är bättre att satsa på att utöka möjligheterna för eleverna så att det så småningom går att med gott samvete säga att de har rätten. Där ligger skillnaden mellan Kristdemokraterna och Miljöpartiet.

Anf. 25 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Fru talman! Först och främst vill jag upplysa Gunnar Goude om att jag inte talar för en viss ort utan jag talar för det enda institutet i vårt land med forskningsanknytning till dessa områden. Det ligger i Örebro och Linköping.

Det handlar inte om forskning om lärande i största allmänhet, som Gunnar Goude tycks tro. Jag talar om forskning om just denna grupp människor för att få mer kunskap. Den kunskapen tycks saknas i regeringens korridorer och i samarbetspartierna. Eller är det viljan? Jag har frågat Nils-Erik Söderqvist men inte fått svar.

Det finns ingen annan utbildningsverksamhet som vi säger att vi ska starta om vi får personal. Under åtta år har vi sagt att kommunerna har skyldigheter, och fortfarande säger ni att ni inte har personal. Det finns inte personal om det inte finns verksamhet som eftersöker personalen. Det gör det inte. Alldeles nyss sade Gunnar Goude i sitt anförande att specialpedagogerna inte har blivit fler eftersom de inte har behövts så mycket i verksamheten. Det är alltså det motsatta resonemanget, dvs. man utbildar människor när man har beslutat att utveckla och utöka verksamheten. Rättigheten måste föregås. Sedan utbildas personal för de behov som finns. Det är den naturliga ordningen.

Anf. 26 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Vissa detaljer i den här naturliga ordningen håller jag inte med om, t.ex. att man skulle starta verksamheter i stor omfattning i väntan på att så småningom få utbildad personal. Det kan nog drabba de grupper som utsätts för de icke kompetenta. Det är alltså en viss risk i det. Jag tror att det är bättre att försöka satsa brett och göra det så bra som möjligt.

Vi utökar utbildningen. Vi har t.o.m. fått en ny lärarutbildning. Förhoppningen är att många unga kommer att söka sig till de här utbildningarna. Detta är alltså gjort nu. Resurserna till de här delarna finns också och ökar hela tiden – resurserna till kommuner, resurserna till utbildning. Även i den här propositionen finns ett anslag för utökade resurser till särsvux.

Sedan gällde det forskningen. Om jag skulle tro att det bara fanns ett institut i landet som sysslade med den här typen av undervisning skulle väl både anslaget till Skolverket och anslaget till forskning kring lärande ha varit något mindre än över 130 miljoner. Forskning kring detta pågår vid väldigt många universitet och högskolor. Vi har forskarkompetens på området, men det saknas resurser.

Anf. 27 LARS HJERTÉN (m) replik:

Fru talman! Gunnar Goude var lite förvånad över att det fanns en opposition mot vissa förslag här, eftersom förslagen enligt honom är så jättebra. Det är inte så konstigt att Gunnar Goude tycker det, eftersom han har varit med och utformat den här propositionen och fått ge sina synpunkter redan innan vi fick ta del av den. Sedan vore det väl väldigt konstigt om vi inte hade en opposition i riksdagen som framförde sina åsikter, vilka ibland går stick i stäv med vad regeringen och stödpartierna tycker.

Valfrihet är inte bra för de här grupperna, sade Gunnar Goude. Man behöver mer hjälp. Jag ställer gärna upp på det. Om man får behålla valfriheten befinner sig ju dessa elever inte i ett lufttomt rum. De behöver hjälp och stöd. Många behöver betydligt mer hjälp och stöd än vad Gunnar Goude och jag skulle behöva om vi befann oss i den här situationen. Men de ska ändå ha möjligheten att välja själva. Det är det vi hävdar.

Sedan förstod jag inte riktigt att det här med Stockholm även här används mot oss och våra förslag. Vi diskuterar ju inte Stockholm i dag. Men i en annan stor svensk kommun, Göteborg, har man upphandling av all vuxenutbildning. Det tycker jag är alldeles utmärkt, och det kanske vi kunde enas om. Jag tror att även Miljöpartiet i Göteborg är med på detta, dvs. att inte lägga ut allt direkt på komvux utan att i stället upphandla all vuxenutbildning. Det är man överens om över alla partigränser, och det är ungefär det systemet vi skulle vilja ha i övriga delar av landet.

Anf. 28 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Det var väl bra med den deklarationen inför valet, att man ska upphandla allting. Det kanske gäller all utbildning i kommunerna. Men det är inte det vi ska diskutera här och nu. Detta är ingen riksfråga, utan det får kommunerna själva avgöra.

När det gäller valfriheten har jag nog inte sagt att valfrihet inte är bra. Det skulle låta lite konstigt från en miljöpartist. Jag tycker också att möjligheten att välja själv är viktig. Det jag säger är att just för den här gruppen – elever i särvux eller sådana som inte har tagit sig fram och tagit för sig i Kunskapslyftet, inte har vågat satsa på utbildning – behövs det lite mer än att bara säga: Du har ju valfrihet och kan välja. Just detta ”lite mer” tycker jag är en viktig demokratisk del i ett regel- och resurssystem, dvs. lite mer än friheten att välja. Självklart ska vi inte ta bort valfriheten för dessa grupper, men det räcker inte bara med den. Ett aktivt stöd från samhället ska till.

Sedan var jag inte förvånad över att oppositionen har motsatt uppfattning. Jag var förvånad över att den *inte* hade det. Vi fick väldigt lite opposition på huvuddelarna i detta, och nästan alltihop handlade bara om denna lite konstiga tolkning av mänskliga rättigheter som vi hörde.

Anf. 29 LARS HJERTÉN (m) replik:

Fru talman! Det verkar som om vi är överens om att det är bra med valfrihet även för de här grupperna. Alla kan ju inte välja själva, men det är viktigt att deras valmöjligheter ändå tillgodoses. För att t.ex. ta barnomsorgen, som är en helt annan fråga, tycker vi att föräldrarna ska kunna välja barnomsorg för den som är ett eller två år. Man kan ju inte fråga en ett- eller tvååring om detta, men föräldrarna ska kunna välja. Här är det också så: En del av de vuxenutbildningsstuderande har förmodligen stora svårigheter att välja själva, men det finns ganska ofta folk i närheten som vet ungefär vad som skulle kunna vara bra för dessa elever och blivande vuxenstuderande. Därför är det viktigt att vi hävdar valfrihetsmöjligheten också för de här grupperna. Vi kan inte bara säga att de starka ska få välja och att de svaga inte klarar av det. Svaga individer ska ha stöd av andra som kan hjälpa dem till ett val som man vet är bra för den personen.

Anf. 30 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Vi är helt överens. Det är alldeles utmärkt. Det är bara att läsa i propositionen. Det är precis det som står – en tydlig anvisning om att detta måste vara individualiserat. Man måste ute, t.ex. på en särvt-enhet, aktivt sätta i gång med detta och titta på hur just den här individen kan få del av det utbildningssystem som finns – vad som passar, var det ska förläggas, när på dagen det ska ske osv. Det är olika för olika indivi-der. Detta är en mycket heterogen grupp. Det handlar om den typen av val – hela tiden med stor respekt för individen och i medvetande om att man är stödpersonal, en service från samhället för att skapa denna valfri-het på de villkor som rimligtvis kan gälla beroende på t.ex. vilken typ av funktionshinder det rör sig om. Det är alldeles utmärkt. Jag tror att vi är helt överens på den här punkten.

Anf. 31 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Gunnar Goude kritiserar Folkpartiets studiestödsförslag. Låt oss titta på hur det har varit under Kunskapslyftet, och låt oss titta på vad förslaget i dag innebär. Under Kunskapslyftet har det varit så att i samma klassrum sitter bredvid varandra en elev som inte behöver låna pengar alls och en annan elev som behöver ta stora och dyra studielån. Vi i Folkpartiet tycker att samma grundprincip med en lånedel och en bi-dragsdel ska gälla för alla. Men samtidigt tycker Folkpartiet att vi måste prioritera äldre vuxenstuderande, och därför föreslår vi att vuxenstu-derande över 25 år som läser på grundskolenivå ska kunna få så mycket som 80 % i bidrag och vuxenstuderande som läser på gymnasienivå 60 %.

Men regeringen och Miljöpartiet vill nu lägga 2–3 miljarder kronor av statsbudgeten på att människor över 25 år, som dessutom har haft hög inkomst det senaste året före studierna, ska få ett fullt bidrag på 8 800 kr utan att behöva låna ett enda öre. Med regeringens och Miljöpartiets förslag kommer i samma klassrum att sitta en lyckad person på 25 år som lyckats ta sig in på arbetsmarknaden och som får 8 800 kr och bredvid honom en 23–24-åring som kanske varit arbetslös, som måste låna, som bara får ca 7 000 kr, som bara får 34 % i bidrag och som får låna större delen av denna kostnad.

Då tycker jag att det är bättre och rättvisare med ett system med högre totalbelopp för alla och där man inte gynnar människor som redan har kommit in på arbetsmarknaden och har en inkomst. Det är också en vettig princip att i studiestödssystemet vid frivilliga studier kunna kräva ett visst mått av egen investering av individen i utbildningen.

Anf. 32 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Ja, det var väl en bra deklaration av vad Folkpartiet anser i frågan. Vi tycker alltså inte så. När det gäller den här gruppen – de som har varit arbetslösa och de som inte på egen hand har haft kraft att ta sig in i utbildningssystemet, t.ex. funktionshindrade – tycker vi att det ska till ett extra stöd. Det är ju inte så att dessa studiemedel med 100 % ersättning skulle gälla livet ut. Det gäller startmöjligheten, att underlätta för folk att våga ta språnget. Jag vet inte varför det skulle vara en stor orätt-visa.

Låt oss säga att en elev har en kamrat i bänken bredvid som betalar 80 %. Om man frågar honom eller henne om detta tror jag inte alltid att man självklart skulle mötas av den här avundsjuka inställningen: Vad sjutton ska du ha de där 20 procenten för? Jag tror att man förstår varför det är så och t.o.m. hjälper kamraten som haft svårigheter att komma in på studier. Det är det vi hoppas på, dvs. att möta en annan attityd än den här konkurrensattityden att alla ska ha lika möjligheter i den bemärkelsen att ingen ska kunna få lite mer resurser för att komma in, att kampen ska ske på lika villkor. Jag tror att det är en lite för begränsad syn på lika villkor när det gäller människor. Om vi tittar på just den här gruppen tror jag inte att det gäller riktigt lika villkor. Vi kommer att hitta många fall som visar att ganska orättvisa villkor har drabbat den här gruppen.

Anf. 33 ULF NILSSON (fp) replik:

Fru talman! Det är ju inte arbetslösa som särskilt gynnas, som Gunnar Goude nästan sade här. Det är tvärtom så att den som har haft arbete och inkomst får det högsta bidraget, medan den som har varit arbetslös och inte haft hög inkomst åren innan han börjar läsa får ett lägre bidrag. Det är den ena svagheten.

Den andra svagheten är att ert budskap till en människa som slagits ut ur gymnasieskolan när han är 20 år är att han måste vänta fem år på att studera, annars måste han låna mycket mer pengar än vad han behöver göra om han börjar efter 25. Det finns många uppenbara svagheter med detta förslag, Gunnar Goude.

Anf. 34 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! 25-årsgränsen är ett problem som det är svårt att komma till rätta med. Det handlar naturligtvis bl.a. om pengar och hur mycket resurser man kan avsätta. Det blir dyrare ju större gruppen är.

Men det finns också andra problem. Varje sådan här regel föder ju en marknad, brukar man säga. Om man skulle införa att man kunde gå direkt från gymnasiet över till detta, kommer det naturligtvis att påverka den strategi som man har som gymnasieelev. Det är inte alldeles lätt att se hur ett sådant här system kommer att fungera.

Spontant tycker jag att 25-årsgränsen ser lite konstig ut. Men när man börjar titta på den i detalj är det inte så lätt att komma med ett bra förslag där man skulle kunna öppna detta för yngre grupper. Men om det går så är det välkommet.

Anf. 35 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s):

Fru talman! Aftonskola och Hermodskurser, minns ni? Jag tror att vi är några stycken här som, antingen själva eller genom föräldrar eller andra släktingar, en gång i tiden lärde oss nya saker på det sättet. Det var många som på sin fritid kämpade med kvälls- och korrespondenskurser för att skaffa sig kunskap.

År 1968 deltog Olof Palme i ett OECD-möte. Då började man för första gången – Olof Palme förde fram det – att tala om återkommande utbildning. Det begreppet utvecklades i Sverige. När man talade om återkommande utbildning hade man fortfarande den inställningen att arbete och utbildning var skilda saker som ägde rum i skilda samman-

hang och vid skilda tidpunkter. Man gjorde ett avbrott i studielivet, och sedan gick man tillbaka till arbetslivet.

År 1968 var också det år då vi fick vår stora vuxenutbildningsreform, komvux. Kommunerna fick ansvar för att ordna utbildning för vuxna motsvarande grundskolan och gymnasiet.

År 1996, nästan ett kvarts sekel senare, var det återigen ett OECD-möte för utbildningsministrar i Paris. Då handlade det inte om det som Palme en gång sade, dvs. en återkommande utbildning skild från skola och arbetsliv. Nu handlade det om ett livslångt lärande till en verklighet för alla, ett samband mellan lärande och arbete och att tänka över roller och ansvarsfördelning hos alla parter.

Det var alltså först på 1990-talet som vi började tala om ett livslångt lärande. 1997 startade så Kunskapslyftet med flera olika syften. Bl.a. följande tre: Att ge arbetslösa och dem som har en kort utbildning en möjlighet till arbete och fortsatt lärande, att bidra till ekonomisk tillväxt och sysselsättning och också att förnya vuxenutbildningen med dess innehåll och arbetsformer.

Som flera har nämnt har Kunskapslyftet varit ett oerhört framgångsrikt projekt. Det har väckt stor uppskattning runtom i världen, inte bara inom EU utan också utanför EU:s gränser. Det har också tittats mycket på Kunskapslyftet när man talar om ett livslångt lärande i ett EU-perspektiv.

Vi räknar med att ungefär 800 000 människor kommer att ha tagit del av Kunskapslyftet innan det avslutas som projekt 2002. Jag tvekar inte när jag säger att vi med detta lyft har nått många människor som annars aldrig skulle ha kommit att få del av en utbildningssatsning. Nu närmar det sig sitt slut, men kunskapen ska fortsätta att lyfta människor. Hur går vi då vidare? Hur tror vi att framtiden kommer att se ut?

Låt mig peka på tre områden, jobben, valfriheten och internationaliseringen. De jobb jag ser i framtiden är mer kvalificerade och mer komplicerade än de jobb som vi har i dag. Vi vet att det kommer att krävas såväl teoretiska kunskaper som mer av kunskaper för att kunna arbeta tillsammans, fungera i ett lag, vara ledare och vara den som tar initiativ.

Det andra är valfriheten. Det handlar ju också om att jag ska kunna klara av att vara människa i samhället. Dagligen ställs jag inför val. Jag ska välja var jag ska ta min ström ifrån. Jag ska välja var jag ska ha min pensionsförsäkring. Jag ska göra val i mina studier. Allt detta ställer krav på mig som människa. Jag måste ju ha kunskap för att bli delaktig i valen.

Det tredje är internationaliseringen. Jag ser framför mig länder utan gränser. När jag vandrar in i det århundrade som vi nu har framför oss ser jag att människor kommer att arbeta längre eller kortare perioder utanför Sverige. Jag ser att vi fortsätter att resa bara för vår egen skull. Jag ser också att vi kommer att gifta oss utanför landets gränser. Vi kommer att leva i en mångkulturell värld. Då måste vi givetvis lära oss att möta den här världen. Vi måste lära oss traditioner, kulturer och hur vi lever. Vi måste också öka respekten för att vi är lika men samtidigt har olika värnor.

Det är viktiga perspektiv när vi funderar på hur vi ska skapa en vuxenutbildning. Vi måste ha en övergripande målsättning och strategi för att kunna ge det livslånga lärandet till alla. Det handlar om ett ändrat

förhållningssätt till vuxnas lärande. Vi måste verkligen utgå ifrån den enskilda individen och se vad den enskilda individen har med sig i sitt bagage. Vad har man lärt sig på jobbet eller i sitt eget privata liv? Vilken är livserfarenheten? Vilka är behoven? Vad vill jag? Vad önskar jag? Det måste också ske en förskjutning ifrån en traditionell undervisning till ett stöd för lärande.

Vi måste också förändra vår syn på vuxenutbildning. Tidigare handlade det kanske om ett fast utbud av kurser i klassrum. Nu måste vi inse att lärande kommer att ske på olika ställen, inte bara i det slutna rummet.

I dag har individen en otrolig informationsbank till sitt förfogande. Vi kan få information på många olika ställen runtomkring i vårt samhälle. Tidigare fanns prästen, folkskolläraren och möjligtvis ett litet bybibliotek, och där kunde jag få information. Dessutom lyssnade man givetvis till tidigare generationer. Men informationen var begränsad. Nu är den oerhört öppen och vid. Det måste vi ständigt ta med, såväl i ungdomsskolan som i vuxenutbildningen, när vi funderar över hur vi ska utforma våra kurser och vad det är vi vill ge till dem som vi kommer att möta.

Det får alltså inte vara de organisatoriska eller tekniska lösningarna som ger villkoren, utan det måste vara individen och individens egna möjligheter. Det handlar alltså om innehåll och arbetsformer. Det handlar om tid, rum och plats.

Det får mig att tänka på vad jag själv en gång lärde mig som lärare av min rektor Rut Bååth. Hon samlade mig och mina kolleger för att prata om de elever som vi skulle möta på vår skola. Hon lade på en overheadbild. På den här overheadbilden fanns ett mycket stort antal flaskor, men inte en flaska var lik den andra. En del flaskor hade långa smala halsar med ett litet hål på toppen. Andra flaskor hade stora breda öppningar. En del var runda. En del var buckliga. Det fanns alla slags flaskor.

Hon sade: De här flaskorna är precis som de elever ni kommer att möta. Inte en är lik den andra. Er uppgift som lärare är att se till att varje flaska blir fylld, oavsett hur den ser ut. Men då måste ni möta eleverna, och då måste ni vara flexibla. Det tycker jag är en bra illustration av hur jag vill se det framtida livslånga lärandet.

Var kan vi då nå det? Givetvis på många olika ställen. Ibland är det inom komvux. Ibland är det inom folkbildningen. Ibland är det inom en arbetsmarknadsutbildning. Ibland handlar det om en ren personalutbildning som jag får på det företag där jag befinner mig. Ibland ges utbildning av den privata sektorn och ibland, som jag sade, av den offentliga.

Det är en stor mångfald, återigen efter den enskilda individens behov. Där man befinner sig, när man mest behöver det, ska man kunna ha ett val.

Vi kommer inom kort att få två utredningar tillbaka till departementet. Den ena handlar om vägledning, den andra om validering. Båda två är oerhört viktiga i perspektivet av ett livslångt lärande. Vägledarrollen ser jag som ett av flera mycket betydelsefulla jobb i framtiden. Det måste finnas någon att samtala med, någon som kan ge mig råd och peka på möjligheter.

Självklart ställer dessa förändringar krav på den enskilde. Det ställer krav på individen att ta ett större ansvar för sitt lärande och att ställa krav. Det ställer krav på arbetslivet som måste skapa lärandemiljöer, ta

till vara människorna och se vad de har i bagaget trots att det kanske inte alltid finns ett traditionellt betyg på den kurs man gått igenom.

Det måste också ske en mycket större samverkan mellan arbetslivet och de som arbetar inom skolväsendet. Vi måste ställa större krav på kommunerna att ta det övergripande ansvaret, att vara paraplyet som spänner över men sedan visar till en lång rad olika utförare där mångfalden finns. Men samhället, kommunen, måste ha det övergripande ansvaret.

Tittar vi tillbaka på 90-talet kan vi se vilka stora förändringar som vuxenutbildningen faktiskt har gått igenom. Vi kan se en omfattning från 90-talets början när det fanns ungefär 100 000 platser. Det sjönk drastiskt ned till ungefär 35 000 platser innan Kunskapslyftet startade 1997. Det här är ett kommunalt ansvar. Det är kommunerna som har ansvar för att se till att människor är delaktiga.

Jag tittade lite på hur kommunerna hanterade det, på hur man resonerade. Det fanns kommuner där man i nedskärningen sade: Vuxenutbildning behöver vi inte. Den är fullständigt meningslös. Och så skar man ned på platserna.

I andra kommuner sade man: Vi behöver vuxenutbildning. Det är en tillgång för vår kommun att ha människor som är välutbildade och som har kunskap.

Den här historien får inte upprepa sig. Det är därför vi från statens sida markerar, med de platser vi sätter till, att när vi nu går in i en ny form av vuxenlärande – från det traditionella komvux, från ett kunskapslyft, till ett perspektiv med livslångt lärande – måste kommunerna ta sitt ansvar. Ingen kommun får säga att vuxenutbildning inte är viktig. Den måste prioriteras.

Regeringen har gjort det. Regeringen har under den här mandatperioden tydligt pekat på att utbildning är ett av de mest prioriterade områdena. Det är där vi har lagt våra pengar – från förskolan, genom ungdomsskolan och nu vidare in i det livslånga lärandet och högskolan.

Varför är då detta så viktigt? Det 2000-tal som vi nu så sakteliga har börjat att gå in i brukar ofta kallas för kunskapens sekel. Vi vet, när vi ser framåt, att kunskap kommer att vara det som alla människor måste ha just för att kunna få ett jobb eller för att helt enkelt kunna fungera som människa.

Vi vet också att det är en utveckling där det kommer att bli färre som arbetar och dessvärre fler pensionärer. Då måste vi kunna se till att de som kommer att arbeta ständigt får lära sig nya saker för att kunna möta de nya jobben. Men antagligen måste också pensionärerna bli mer aktiva och fortfarande ta del av hela livsbyggandet.

Det finns också en fara i att gå in i kunskapens sekel. Ser jag en kortare tid tillbaka, till den tid när jag själv var ung, var det ett fåtal människor som fick en längre utbildning och möjlighet att gå på högskolan. Vi var några få, medan arbetarna var de som var många.

Nu är vi på väg att vända den här skutan. Det blir allt fler som får en längre utbildning. Man får en ungdomsskola, man får ytterligare högskoleutbildning, och arbetarna blir färre. Risken är att vi är på väg in i ett tvåttredjedelssamhälle.

Vi som politiker måste ta ett ansvar och se till att de som inte fått förmånen som andra verkligen ges den, så att inte kunskapens sekel blir utslagning för vissa.

Det ser jag i den proposition vi nu lägger fram för riksdagen. Det är det vi har tryckt på. Vi har visat på de människor som faktiskt behöver mer än andra. Det är det som genomsyrar hela propositionens tänkande.

Jag har deltagit i och lyssnat på utbildningsdebatter i denna kammare sedan 1988, och jag måste säga att det är första gången jag verkligen har hört att så många har prioriterat diskussionen om särvtux. Givetvis gläder det mig som skolminister att så många värnar om denna lilla grupp. Men var var alla tidigare? Då var det tyst.

Ser vi till vad vi vill prioritera är det, som jag sade, särvtux. Det är oerhört viktigt att alla ska kunna bli delaktiga. Det är en grupp som även inom ungdomsskolan inte har varit prioriterad under så lång tid. De kom betydligt senare in i de möjligheter som getts till alla andra. Så är det när vi ser på ungdomsskolan inom särskolan.

Nu ska vi se till att bygga ut också möjligheterna för de vuxna. Det är en helt annan situation än i dag. Det är alldeles för få som går i verksamheten. De är runt 4 000. Kanske finns det ett behov hos runt 45 000 personer. Det är inte sagt exakt hur stort behovet kommer att vara. Kommitén har visat på vissa siffror. Vi lever alltså med antaganden.

Det är viktigt att vi ger en verklighet, en kvalitet. Sakerligen är det i dag så att de som går på sin utbildning möts av mycket engagerade lärare som ger det bästa till dessa elever. Men det är så många fler som ska dra nytta av det. Vi måste se till att vi reviderar och ser över kursplaner, att vi ger en längre utbildningstid, att vi verkligen närmar oss det vi kallar för vuxenutbildning för övriga. Där är vi inte i dag.

Vi måste också se till att de som riskerar arbetslöshet eller har ett funktionshinder ges en bättre möjlighet än andra. Det är detta som handlar om solidaritet. Här har diskuterats studiestödet. Vi gör en prioritering av de som har ett funktionshinder. De ska kunna få ett bidrag. De ska kunna inleda med det bidrag som gör att det känns stimulerande att sätta i gång att lära. Är man dyslektiker behöver man kanske längre tid för att ta sig igenom studierna. Det är just därför vi markerar det här stödet. Det är ett stöd för de som är funktionshindrade. Det är ingen självklarhet.

Under Kunskapslyftet hade vi det särskilda utbildningsbidraget. Det kom till i just det skedet. Då hade vi en hög arbetslöshet och vi behövde få in människor. Det var ingen självklarhet att det skulle finnas kvar när vi nu går vidare i det livslånga lärandet. Men vi har ändå valt att göra den här prioriteringen av den anledningen att det finns vissa människor som behöver mer stöd och längre tid än andra.

Vi säger också att det är viktigt att vi ger en kompetensutveckling till lärarna inom all vuxenutbildning. Vi har markerat utbildningen för alla våra invandrare. Den har diskuterats många gånger i denna kammare. Nu lägger vi fram ett förslag för att förändra den. Jag har tidigare tolkat det så att det har funnits ett samförstånd om det här.

Alla ska ges möjlighet att lära när man kommer från ett annat land. Men vi kan inte ha samma mål och krav på alla. Vi måste ha olika nivåer beroende på vad man har med sig i bagaget. Är jag 45 år, kommer från ett annat land och är analfabet, vilka möjligheter har jag då att lära mig

läsa och skriva på svenska? Visst är det stor skillnad mot den som var högutbildad i sitt land och som kommer till vårt land och läser vidare.

Vi måste ge de lärare som arbetar inom sfi bättre möjligheter. Det tänker vi också göra, och vi har redan tillfört medel för denna grupp.

Vi måste också satsa på forskning och kompetensutveckling i betydligt högre grad än vad vi gjort tidigare. Också detta är på gång. Vi kommer snart att avisera var vi kommer att lägga våra centrum för vuxenutbildning. För det specialpedagogiska stödet lägger vi åtskilliga miljoner till den nya myndigheten. Också den ska kunna ta hand om den vuxne för att ge en helhetssyn.

Vi förstärker den uppsökande verksamheten, som är så oerhört viktig. Vi vet att om vi ska nå de grupper som behöver allra mest, krävs det stöd från olika håll. Den som är kompis i facket är den som talar samma språk och som kanske kan övertyga den som står där och tvekar om att det är bra att satsa på studier. Också våra handikapporganisationer känner till och förstår sina gruppers behov och kan bli oerhört värdefulla i den uppsökande verksamheten.

Nils-Erik Söderqvist nämnde att han träffat en elev på en folkhögskola som var över 80 år. Jag hade precis samma upplevelse häromveckan när jag besökte Härnösand. Jag fick på folkhögskolan höra vilka som går där och att det där finns en grupp pensionärer, varav den äldste var 92 år. Varför var de där? Jo, de ville fortfarande vara delaktiga i samhället, men deras syn och hörsel hade börjat försämrats, och de måste hitta nya vägar för att kunna ta emot information. Jag såg på vägen ut några tanter med rullatorer framför sig som var elever på Härnösands folkhögskola.

Det här är fantastiskt att se. Vi är nu inne i ett system där man som liten går in i förskolan och möts av kvalificerad personal. Man stöds i utvecklandet av sitt läsande och sitt tänkande och i att vara tillsammans med andra. Man vandrar genom ungdomsskolan, man har möjlighet till vuxenutbildning och slutar kanske någon gång i 90-årsåldern.

År 1968 sade Olof Palme att vi skulle ha en återkommande utbildning. Det året blev jag lärare, men vad lärde jag mig? Jag lärde mig att vara lågstadielärare för tre årskurser. Möjligtvis kunde jag ta i anspråk ett år till och titta på övergången till årskurs 4. Vad hade jag för tankar om ett livslångt lärande? De var obefintliga.

I dag kan jag stå här som skolminister och även i den roll som jag har nu ha en vision om ett livslångt lärande. Jag vet att jag har möjligheten att gå tillbaka och lära mera. Det kanske passar mig bäst vid något tillfälle. Jag hoppas att det här propositionsförslaget ska ge alla en vision av att de finns med och har möjligheten till ett livslångt lärande, att de kan komma tillbaka och lära mera när det passar dem och de så vill. Jag hoppas att vi ska kunna ge ett rikt utbud av det som de önskar.

Anf. 36 LARS HJERTÉN (m) replik:

Herr talman! Väldigt mycket av det som skolministern säger är vi helt överens om: vuxenutbildningen och det livslånga lärandet. Jag antecknade jobb, valfrihet och internationalisering, och jag står också helt bakom det. Man ska utgå från den enskilda individens behov, och det ska finnas en mångfald av utbildningsanordnare.

Det som statsrådet sade var inte så polemiskt, så jag har inte så mycket att angripa i det. Vi har tidigare haft en del polemiska replikskiften. Däremot ska jag fortsätta med att säga lite om tvåttredjedelssamhället. Skolministern var rädd för att vi ska få ett sådant samhälle, och den risken är väl ganska överhängande. Det beror på att grundskolan och gymnasieskolan missar sina mål. Väldigt många slås ut redan i grundskolan och ännu fler i gymnasieskolan.

Det är viktigt att se till att man har en god kvalitet för alla elever och att skolan blir en attraktiv arbetsplats för dugande lärare. Jag tror att den diskussion som nu förs om avskaffande av betyg är väldigt allvarlig. Jag läste under veckan en rapport från LO-utredaren Gudmund Larsson, som där uttalade att betyg i grundskolan och gymnasieskolan är arbetarbarhets bästa vän. Behåll betygen! sade han.

Jag ska ändå ställa en fråga till statsrådet. För tio år sedan fick vi det nya Folkbildningsrådet. Den person som då var skolminister sade att det nu är viktigt att också kommunerna och landstingen ställer upp och ger ett bra stöd till folkhögskolor och studieförbund. Efter tio år kan vi säga att kommunerna och landstingen inte har ställt upp. Jag hörde häromdagen att studieförbunden i fasta priser har fått 40 % lägre bidrag från kommuner och landsting sedan 1991.

Det statsråd som gjorde det här uttalandet var Göran Persson, och han sade: Om kommuner och landsting inte ställer upp måste vi från staten ingripa och göra någonting åt detta. Det har nu gått tio år, och jag frågar skolministern: Är ni intresserade av att uppfylla Göran Perssons krav från 1991?

Anf. 37 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik:

Herr talman! Först vill jag säga att jag tycker att det är väldigt bra att vi är överens om målsättningen och inriktningen på det livslånga lärandet. Det som vi inte är överens om är hur det ska finansieras. Lars Hjertén nämner vikten av att vi redan i ungdomsskolan ser till att eleverna når de mål som vi har satt upp. Jag vill säga att det är viktigt att starta redan i förskolan.

Vi har under den här mandatperioden till att börja med föreslagit en maxtaxa, alltså en möjlighet för alla föräldrar att sätta sitt barn i förskola oavsett vad man tjänar. Vi föreslår också en allmän förskola från fyra års ålder just för att man ska kunna komma dit. Den ska vara avgiftsfri tre timmar per dag, och man ska kunna lära. Till detta säger moderaterna nej.

Vi har en ungdomsskola där vi nu satsar 5 miljarder för att få in mer personal av olika kategorier. Skolorna får själva uppge vilka behov de har. Det här säger moderaterna nej till. Då har man verkligen ryckt undan grunden för att se till att alla ungdomar når de mål som vi har satt upp. Vill Lars Hjertén kommentera detta?

Det var just kommunernas ansvar som jag betonade. Det får inte bli så som det blev, att man skär ned. Både Lars Hjertén och jag vet också att det är många borgerliga kommuner som just har skurit ned på studieförbunden och som inte har prioriterat vuxenutbildningen. Detta beklagar jag, men satsningen på Kunskapslyftet var att också ge stöd till folkhögskolorna och studieförbunden. Det som vi nu gör är att vi från statens sida garanterar om också inte lika många platser som i Kunskapslyftet så

ändock ett oerhört stort antal platser. I propositionen markeras tydligt vikten av folkbildningen och att vi vill ha en genomgång och belysning av den. Det är just så som Göran Persson sade; nu tar vi vårt ansvar när kommunerna inte tog det.

Anf. 38 LARS HJERTÉN (m) replik:

Herr talman! Jag föreslår att skolministern tar upp ett resonemang med studieförbunden och folkhögskolorna om att ta ett ansvar med tanke på det bristande ansvar som kommunerna och landstingen visat. Om det vore så att borgerliga kommuner skär ned medan socialdemokratiska kommuner ger mer bidrag, skulle man kunna argumentera så som skolministern nu gör, men så är det faktiskt inte. Det är ganska generellt så att det varit kraftiga nedskärningar till studieförbund och folkhögskolor.

Frågan om förskolan och maxtaxan har vi diskuterat flera gånger här. De borgerliga partierna har ett gemensamt förslag, som har den fördelen att det ger föräldrarna en valfrihet. Man kan få stöd även om man utför barnomsorgen i egen regi i det egna hemmet. För det får man 0 kr från er, som skolministern mycket väl känner till. Vi kan aldrig acceptera ett sådant system.

Till ungdomsskolan ger vi mer pengar än vad regeringen ger. Till grundskolan satsar vi flera miljarder mer än vad regeringen gör. De 5 miljarderna utbetalas under en femårsperiod. Vi ger redan nästa år genom vår nationella skolpeng betydligt mer än vad regeringen ger till grundskolan. Eftersom kommuner och landsting inte svarar mot kravet när det gäller folkbildningen menar jag att man bör införa också en vuxenutbildningspeng, så att det blir lika för alla elever oavsett var man bor i vårt land.

Anf. 39 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik:

Herr talman! Vi kommer nu in på pengar. De åhörare som just nu sitter på våra läktare har säkert inte lätt att följa oss när vi har den här debatten med varandra. Vi påstår alltid att den ene ger mer och den andre mindre.

Jag har tittat på de ekonomiska sammanställningar som har gjorts efter det att motionerna väckts till vårpropositionen och hur det ser ut parti för parti. Jag kan ändå konstatera att Moderaterna när det gäller det vi brukar kalla vård, skola och omsorg har avsatt 15 miljarder mindre än i det förslag som regeringen har lagt fram.

Där är vi. Vi har gjort olika prioriteringar. Moderaterna har gjort sina. Men de har inte gjort det när det gäller vård, skola och omsorg.

Anf. 40 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Herr talman! Vi är väldigt glada för propositionen och förslagen som helhet när det gäller vuxenutbildningen. Men jag har här i dag riktat in mig på en fråga som gäller en grupp.

Om man utgår från att varje individ ska få möjlighet till förkovran och att passa in i samhället och sedan lagstiftar mot denna möjlighet och denna rättighet måste skolministern ta sitt ansvar. Det är min övertygelse.

Nu säger skolministern att varje individ ska ha sin möjlighet. Tar vi bilden med flaskorna för utbildningssituationen, som rektorn visade upp för skolministern som ny lärare, krossar nu skolministern två flaskor. Två

flaskor får inte finnas med över huvud taget. Det är detta som är upprörande.

Skolministern säger att vi ska låta Skolverket titta på och utreda detta. Ända sedan lagen om grundläggande vuxenutbildning kom den 1 juli 1992 har det samtidigt funnits särvtux som Skolverket har haft tillsynsansvar för.

Skolverket har utrett och talat om misshälligheter. Skolverket har stått bakom och bejakat att alla ska ha samma rättigheter. Det är skolministern själv som tar på sig ansvaret att utestänga och bortdefiniera en grupp människor från den totala rättigheten som gäller alla.

Hur tänker skolministern? Vad finns det för försvar om 10, 20 år för att man har gjort detta anno 2001?

Anf. 41 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag förstår att Yvonne Andersson nämner just 10 år. När jag läser det som har refererats till flera gånger här i kammaren, nämligen Kunskapslyftskommitténs betänkande, talar man just i ett tioårsperspektiv när det gäller utbyggnaden av sårvtux.

Eftersom Yvonne Andersson och också Ulf Nilsson har varit ledamöter undrar jag: Hur tänkte man egentligen i denna kommitté? Vad är det man säger i betänkandet? Jo, man säger att man ska utöka studietiden. Den bör omfatta minst halvtid. Det är en oerhört bra ambition. Man säger att detta bör ske under en tioårsperiod.

Man säger också att om man gör det kan det innebära att knappt 700 helårsplatser ska tas i anspråk. Det ska jämföras med att de 4 000 som i dag går i undervisningen har 400 helårsplatser. Sedan säger man: Totalt torde alltså kostnaderna för denna sårvtuxreform kunna uppskattas till ca 7 miljoner kronor per år när verksamheten är fullt utbyggd. Då har man angett ett tioårsperspektiv. Men hur mycket tänkte man avsätta första året?

Det vi har gjort, och det jag tar ansvar för, är att säga: Det här räcker inte. Det är orealistiskt. Vi avsätter redan första året när vi börjar utbyggnaden mer pengar än vad kommittén föreslog. Den föreslog 7 miljoner efter tio år, Yvonne Andersson. Vem är det som är tom i sina ord? Vem är det som tar ansvar?

Anf. 42 YVONNE ANDERSSON (kd) replik:

Herr talman! För det första tar jag inte ställning till beräkningarna i kommittén. Vad jag tar ställning till är att vi har en pott med pengar för vuxenutbildning. Det har skolministern, och det har vi i våra budgetar. Den potten ska räcka till alla även om de är långa eller korta, har ett funktionshinder som har med rörelse att göra eller ett funktionshinder som gäller intellektuell förmåga.

Jag vill inte ens säga att det ska kopplas till skolform. Alla de som har gått i sårskola har inte rättigheten i lagrummet. Skolministern kan stå här och försvara att man har plockat bort en liten grupp av den hela gruppen från rättigheten i lagrummet. Det har inte med pengar att göra. Det gäller fördelningen av de pengar som finns till förfogande.

Jag kan tycka att en 25-åring lika gärna skulle få vara på folkhögskolan som 80-åringen. Jag tycker att det är bra att 80-åringen får vara där.

Men jag tycker att det skulle vara minst lika bra att också en 25-åring får det även om han har diagnosen Aspergers syndrom.

Det handlar om att den socialdemokratiska regeringen sitter och väljer bort en grupp och bortdefinierar den som delaktig i rättigheten till grundläggande vuxenutbildning på den nivå dessa människor behöver.

Oavsett om man har gått i särskola eller i vanlig skola ska alla vid 21 års ålder när man är vuxen ha samma rättigheter till den andra chansen i livet, den fortsatta chansen. Den bortdefinierar ni. Det är den jag diskuterar.

Att vi sedan har 10 kr att fördela på fem personer eller sju personer är något helt annat. Vi vill ha samma fördelning av medlen till vuxenutbildningen till alla.

Anf. 43 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik:

Herr talman! Man kan säkert önska sig mycket här i livet. När jag som politiker har gjort mina prioriteringar och gått ut med dem vill jag också veta att det finns en rimlighet i att kunna genomföra dem.

Man säger till människor: Det här ska ni få. Kom hit, så ska vi ge det. Sedan kommer de och knackar på dörren. Då säger man: Här finns inget. Vi kan inte ta emot er. Tycker Yvonne Andersson att det är ärligt?

Hon talar om rättigheten. Alla har i dag rätt till en kommunal vuxenutbildning. Den som har Aspergers syndrom är inte utestängd från den kommunala vuxenutbildningen. Det är inte så. Man har rätten, och den är generell för alla.

Sedan har vi en speciell form som gäller dem som finns inom särskolan. Men dit hör inte självklart gruppen med Asperger. Den tillhör inte gruppen som finns inom särskolan. Vi måste vara försiktiga med vem vi för till de olika formerna. Det är alltså inte riktigt.

Vi kommer att successivt bygga ut verksamheten, se till att vi har kompetensen, förändra kursplanerna och ge möjligheter till grupper som ibland tillhör träningsskolans grupp, särskolans grupp, grundsärskolans grupp och också dem som tillhör gymnasiesärskolans grupp. Vi ska anpassa undervisningen beroende på vilka det är. Det är inte en och samma grupp vi talar om. Deras behov är oerhört olika. Det är dem vi måste tillgodose.

Det är mycket möjligt att de 7 ½ miljoner som vi börjar med att avsätta är för lite. Jag är fullständigt beredd att i så fall återkomma till denna kammare och se till att dessa medel utökas. När vi vet att vi verkligen har någonting ska vi fundera över hur denna lagstiftning ska se ut. Målet är att alltfler ur denna grupp nu kommer att delta i den undervisning vi ska erbjuda ute i kommunerna.

Anf. 44 SOFIA JONSSON (c) replik:

Herr talman! Skolminister Wärnersson var inne på några delar som vi alla är överens om här i kammaren. Hon talade om att återkommande utbildning är viktig och sade det flera gånger i sitt anförande. Det ställs hela tiden högre krav i samhället och på arbetsmarknaden att vi ska ha en viss kunskap och ett visst lärande med oss.

Därför blir kunskap och kunskapsinhämtning ännu viktigare än tidigare. På arbetsmarknaden kan man se att de arbeten som har minst kunskapskrav försvinner i en takt av 10 % per år. 10 % av de arbeten där

man inte behöver ha så mycket erfarenhet och kunskaper försvinner varje år.

Det är oerhört viktigt att man har haft sådant som Kunskapslyftet och rätt till grundläggande vuxenutbildning som grundskola. Men om man ska ta skolministerns tal på allvar, varför inte gå vidare och säga att varje elev har rätt till gymnasieutbildning som vuxenutbildning?

Varför inte ta det steget också, när nu skolministern själv står och säger att detta är så oerhört viktigt? Titta här vad omvärlden och samhället ställer för krav, säger hon. Är det då inte ett steg i rätt riktning att låta människor få rättighet till gymnasieutbildning i vuxenutbildningen?

Anf. 45 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik:

Herr talman! I ett första steg skulle man kanske ha kunna tänkt sig det hela såsom Sofia Jonsson säger – om jag hade haft det perspektiv som vi resonerade om tidigare, när vi hade komvux före Kunskapslyftet, och när Kunskapslyftet var inriktat just på gymnasiekompetensen.

Men det vi säger nu är att vi inte ser ett livslångt lärande med den inriktning som fanns i Kunskapslyftet, nämligen att det var begränsat till gymnasiekompetensen. Det vi ser framför oss i stället är att man kanske behöver olika delar när man går in i en längre period i en vuxenutbildning. Man måste se efter vad det är som man behöver, och behoven hos de enskilda kan ju variera mycket. I vissa ämnen måste man kanske ha sin gymnasiekompetens. I andra ämnen kanske det krävs en högskolekurs. Men det kan också vara så att man befinner sig på en nivå i t.ex. matematik där man inte klarar grundskolan.

Det kommer att bli en mycket större utmaning för kommunerna att kunna möta detta, eftersom det kommer att ligga på de olika nivåerna. Det är därför vi har prioriterat att göra den breda satsningen i stället för att enbart fokusera på gymnasieskolan.

Jag delar uppfattningen om att gymnasiekompetens i framtiden kommer att ses som en baskunskap. Såsom vi ser på det livslånga lärandet är gymnasieskolan en viktig del, men det måste också kunna omfatta andra nivåer för den enskilde.

Anf. 46 SOFIA JONSSON (c) replik:

Herr talman! Jag håller med skolministern om att utbildningen ska vara individuellt anpassad. Det är ju utifrån den egna individen som man ges möjlighet att studera vidare – när det gäller det som man tycker om och vill arbeta med eller när man vill förkovra sig och känna att man har en självkänsla och på det sättet kunna gå vidare.

Men samtidigt så förändras samhället, precis som skolministern sade i sitt anförande. Samhället ställer högre krav på kunskap och utbildning. Då är gymnasieskolan grunden för att sedan kunna gå vidare både till högre utbildning, till kvalificerad yrkesutbildning osv.

Gymnasiekompetensen är oerhört viktig. Därför vill vi ge den rättigheten till alla enskilda utifrån den egna individens behov. Det är tanken.

Även om jag hör vad skolministern säger så har jag fortfarande svårt att förstå varför rättigheten att gå på gymnasieskolan ska vara ett hinder i det flexibla utbildningsväsendet. Jag ser ingen motsättning mellan det här. Jag ser det i stället som en extra möjlighet för den enskilde individen.

Prot. 2000/01:114
18 maj

*Vuxnas lärande och
utvecklingen av
vuxenutbildningen*

Anf. 47 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik:

Herr talman! Den enskilde individen har ju också möjlighet att prioritera gymnasiestudierna inom det förslag som vi lägger fram. Vill man koncentrera sig på detta, och säga: Det är den här delen som är viktig för mig, så väljer man också att göra det.

Vi öppnar också andra vägar. När vi hade Kunskapslyftet var vi helt och hållet fokuserade på gymnasieutbildningen. Men med den erfarenhet som vi har fått av lyftet, och i de samtal vi för nu om de framtida behoven, så är det som jag möter efterfrågan på att inte koncentrera detta enbart på gymnasieskolan. Man måste också öppna andra vägar. Men den som känner att han eller hon vill prioritera gymnasieutbildningen ska självfallet kunna göra det.

Anf. 48 ULF NILSSON (fp) replik:

Herr talman! Skolministern nämnde Olof Palme ett par gånger i sitt anförande. När vi då är inne på historiska storheter så tycker jag att det var synd att skolministern inte också nämnde Folkpartiets kulturminister Jan-Erik Wikström. Han skrev 1977 års folkhögskoleproposition, som faktiskt lade grunden för den moderna folkhögskolan efter 1960-talets vacklande kring folkbildningen.

Skolministern frågar hur Kunskapslyftskommittén, som har gjort ett bakomliggande arbete, tänkte. Hon frågar Yvonne Andersson och mig. Det hade ju funnits stora möjligheter för skolministern att fråga en hel del av sina egna partikamrater samt miljöpartister och vänsterpartister, som trots allt tillhörde majoriteten. De står bakom den rad av förslag som nu har kommit bort i propositionen. Det gäller rätt till gymnasieutbildning, rätt till särvux, teckentolkningens finansiering, oberoende utvärdering och resonemangen om ungdomsskolan och hur den ska förbättras.

När det gäller rätten till gymnasieutbildning vill jag påminna om att för ca 10 år sedan fick vi i skollagen en formulering om att kommunerna är skyldiga att erbjuda alla elever som inte har grundskoleutbildning en sådan utbildning. Det var ett ganska lågt satt mål redan då, men i dag är det helt uppenbart att det är gymnasienivån som är den grundläggande nivån för alla vuxna.

Jag vill särskilt rikta in mig på detta. Hur har skolministern och partiet resonerat när man har släppt detta krav?

I dag kan de flesta kommuner erbjuda alla gymnasieutbildning. Men har man otur och bor i en kommun som vägrar att betala detta så står man där. En grundläggande formulering om detta i lagstiftningen skulle hjälpa de individer som i dag inte har möjlighet att delta i en gymnasieutbildning.

Anf. 49 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag har precis svarat Sofia Jonsson på denna fråga. Vi ser på det livslånga lärandet i ett annat perspektiv, men möjligheten ska givetvis finnas för den som så önskar att få sin gymnasiekompetens fullt ut.

Anf. 50 ULF NILSSON (fp) replik:

Herr talman! Skolministern säger att möjligheten ska finnas. Men jag har själv – med min egen erfarenhet som tidigare lärare – varit med om

att en grannkommun av någon anledning fattar beslutet att inte betala gymnasieutbildning för en elev som av någon anledning inte omfattas av de specialdestinerade kunskapslyftspengarna.

Hur hjälps den eleven av att skolministern säger att möjligheten ska finnas?

Anf. 51 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik:

Herr talman! Men det som riksdagen ska fatta beslut om nu är ju denna reform för det livslånga lärandet. Vi talar inte om det som var före Kunskapslyftet eller om Kunskapslyftet. I denna reform utgår man från den enskilde individens behov. Det är också den skyldigheten som kommunen har. Det är hela det här resonemanget som vi bygger på, dvs. att det är behoven hos den enskilde som ska avgöra vilken typ av undervisning man ska ha.

Vi måste också komma ihåg att kommunerna har sitt ansvar för att titta på alla. De har det övergripande ansvaret. Detta sker i samverkan mellan olika parter, där vi har olika typer av utbildningar. Arbetslivet kan också för sin del bidra med vissa bitar av detta, som kanske inte kommer att ligga inom det kommunala eller statliga ansvarsområdet.

Anf. 52 BIRGITTA SELLÉN (c):

Herr talman! De skolkunskaper som vi inhämtar under barndomen och ungdomen är, som vi alla vet i dag, inte tillräckliga. Den snabba samhällsutvecklingen som pågår hela tiden ökar kraven på kunskaper. Vuxnas behov av lärande ökar ständigt, inte minst på grund av att de kunskaper som inhämtades under ungdomsåren inte räcker hela livet genom att en stor del av de kunskaper som en person behöver under sitt liv inte hade utvecklats när han eller hon gick i ungdomsskolan. Av den anledningen anser jag att vi inte kommer att kunna trappa ned vuxenutbildningssatsningen. Dessutom finns det alltför många ungdomar som inte når de kunskapsmål som de önskar när de går i ungdomsskolan, utan som vill "läsa upp" sina betyg.

Det är viktigt att det finns många olika sätt att skaffa sig fortbildning på. För en del passar Kunskapslyftet i komvux regi, men för andra passar folkbildningens utbud bättre.

Utvärderingar visar på goda resultat hos både folkhögskolorna och studieförbunden när det gäller sätten att söka upp de studerande, sätten att lära ut och deltagarnas egna tillfredsställelse med utbildningen.

Det finns mycket för de kommunala och statliga utbildningarna att lära av folkbildningens undervisningssätt. Folkhögskolans pedagogik bygger upp självförtroendet, och det saknas i många stycken nu. Det kan vi inte minst se i dag i Dagens Nyheter, där man lyfter upp att gymnasieelevernas individuella program inte bygger upp det självförtroende som så väl behövs.

Vad som är tråkigt att se är att bidragen till folkbildningen har minskat drastiskt under det senaste decenniet från i första hand kommuner men också landsting och stat. Folkbildningsrådet har gjort undersökningar som helt nyligen har presenterats i en rapport. Där kan man läsa att bidragen kommer att fortsätta sjunka. I dag är det fyra kommuner som inte lämnar något bidrag till studieförbunden. Det är möjligt att alla fyra är borgerligt styrda, som skolministern var inne på. Dessvärre gick skol-

ministern nu och jag kan inte ställa de frågor jag skulle vilja ställa till henne i det här fallet.

Tyvärr varslas det i den här rapporten om att ytterligare 29 kommuner inom en snar framtid kommer att ta bort sina bidrag. Under de senaste tio åren har de kommunala bidragen reducerats från 663 miljoner kronor till ca 461 miljoner. Med hänsyn till inflationen innebär det en genomsnittlig minskning med 40 %, precis som Lars Hjertén var inne på tidigare. Förutom dessa 40 % har staten skurit ned 14 %. Landstingen, som verkar vara förståndigast när det gäller folkbildningen, har bara dragit ned 3 %. Om bidraget hade värdesäkrats 1991 hade bidragsnivån i dag legat på 775 miljoner i stället för som nu 461 miljoner. Då kan ju var och en förstå att det måste innebära en utarmning och med det svårigheter att hålla en god kvalitet på utbildningen.

Det här är en fråga som jag hade önskat få svar på nu från skolministern. Vad kommer att göras åt detta? Jag ser heller inte Nils-Erik Söderqvist, som kanske hade kunnat hjälpa till att svara. Det är lite oroväckande, tycker jag, att man inte tar ansvaret fullt ut och är kvar under debatten så att vi kan få svar på de frågor vi har.

Jag är också inne på att risken är väldigt stor att komvux tar upp många platser när man ser att de här bidragen dras ned. Det var precis det som Hjertén var inne på tidigare.

Vad tänker då Socialdemokraterna göra åt det här? Jag hoppas att Nils-Erik Söderqvist, som just kom in i kammaren, kan hjälpa mig att lösa frågan om hur man kommer att göra för att studieförbunden och folkbildningen ska få mer bidrag. Jag tror inte att det är rätta vägen att prata med studieförbunden. Jag tror att det är viktigare att prata med Kommunförbundet om det problem som har uppstått.

Herr talman! Centerpartiet anser att det är viktigt att värna om folkbildningen eftersom deras goda resultat visar att deras undervisningsmetoder passar utmärkt för vuxna. Jag tror att vi kommer att se att ännu fler vuxna söker sig till folkbildningen när de ska läsa upp sina underkända gymnasiebetyg eller för att de vill förkovra sig. Därför har vi i vår motion påpekat att det bör göras en omfördelning av det totala antalet platser för vuxnas lärande som finansieras med särskilt statsbidrag så att medel motsvarande 5 000 årsstudieplatser per år under 2003–2005 går till studieförbunden. Sedan ska dessa medel inarbetas i ordinarie folkbildningsanslag via Folkbildningsrådet. Jag yrkar därför bifall till reservation 7 – delvis under mom. 7.

Det är positivt att regeringen föreslår en ökning av resurserna för en satsning på informationsteknik i skolan, ITiS, och att även folkhögskolans lärare ska innefattas i den här satsningen. Men vad vi saknar från Centerpartiets sida är en satsning på studiecirkelledare och handledare som är ledare för kurser som använder informationsteknik. De har minst lika stort behov av att få den kompetensutveckling som ITiS innebär. Jag skulle egentligen vilja yrka bifall även till vår reservation om ITiS, men för tids vinnande avstår jag. Även där är jag lite fundersam över hur Socialdemokraterna ser på det här. Varför har man undanhållit studiecirkelledarna?

I detta anförande instämde Sofia Jonsson (c).

Herr talman! Idén om behovet av vuxnas lärande är av tidigt datum. Förmågan att förstå skriftspråk med övning i att kommunicera är en gammal och välbeprövad metod. När liberala strömmar drog fram över stora områden på 1700- och 1800-talen utmynnade det i vårt land bl.a. i 1842 års folkskolereform. Tanken och viljan var att alla barn skulle lära sig läsa, skriva och räkna som en god förberedelse för det vuxenliv som man skulle utrustas för.

Men våra förfäder nöjde sig inte med det. Man övade färdigheter i studiegrupper, debatter och tydliga folkbildningsaktiviteter. Där kom våra klassiska folkrörelser på 1800-talets senare del att spela en stor roll. Väckelserörelsen, nykterhetsrörelsen och den framväxande fackliga rörelsen förenade sig i krav på att alla medborgare skulle kunna hantera den skrivna texten och uttala orden så att alla skulle bli förstådda.

Den till synes ålderdomliga pedagogiken har stått sig väl och är i dag hög visdom i vuxenpedagogiska sammanhang. Att det då skedde utan kommunala beslut eller statsbidrag förklenar inte formen eller värdet av den folkligt framsprungna pedagogiken. För att man så energiskt på bred front drev en folkbildning som i sin tur lade grunden för det demokratiska genombrottet har vi sena tiders barn en förpliktelse eftersom det innebar så många och så nya möjligheter för alla medborgare.

Herr talman! Jag beklagar också att skolministern inte är i kammaren, men jag vill kommentera det hon sade när hon talade om den återkommande utbildningen och noterade förre statsministern Olof Palmes roll. På den tid då han var verksam i skolfrågor var det UKAS och PUKAS. Det var den strömlinjeformade högskolan. Grundskolan växte. Gymnasieskolorna blev större och högskolorna skulle klara det allra mesta. Det skulle vara jämlikt för alla, men självfallet starkt centralstyrt.

De direktiv som Olof Palmes regering skrev till Folkhögskoleutredningen på tidigt 70-tal handlade ju närmast om att lägga ned folkhögskolan. Men som väl var, herr talman, fanns det andra ledamöter. Det var både socialdemokrater och borgerliga, med bl.a. liberalen Bert Stålhammar som en av de drivande krafterna. De hade en folkrörelseförankring. Till slut ställde ordföranden i utredningen, sedermera vice talmannen Alemyr, som hade börjat mycket försiktigt i sin hållning till folkhögskolans framtid, ändå upp på detta. Han insåg att i ett modernt, uniformt skolsystem måste det finnas en pedagogisk frizon där den återkommande utbildningen bäst kan blomma ut.

Då blev det alltså så att 1974 års utredning ledde till 1976 års beslut, som lade grunden för den moderna folkhögskolan, som Ulf Nilsson tidigare har påpekat. Olof Palme hade självfallet rätt i det han sade om återkommande utbildning, men det kunde han tala om senare, och det var en rejäl avvikelse från den socialdemokratiska regeringens utredningsdirektiv.

EU-kommissionen har nyss givit ut ett memorandum om livslångt lärande som får intressanta kommentarer av det svenska Folkbildningsrådet. Man slår först fast att folkbildningen är en unik nordisk form där studieförbund och folkhögskolor är viktiga aktörer inom det livslånga lärandet. Det kan sägas att folkbildningens fria ställning har givit den en nyckelroll när det gäller att ta vara på människors behov och förmåga att möta samhällseliga utmaningar.

Stor betydelse har tillgängligheten. Folkbildningsorganisationerna finns ju över hela landet. Studieförbunden har nära 1 000 lokalavdelningar och det finns nästan 150 folkhögskolor där flertalet, eller två tredjedelar, har olika folkrörelser som huvudmän och den återstående tredjedelen drivs i landstingsregi. De utgör tillsammans en resurs och en unik möjlighet att förverkliga det icke formella lärandet, det informella lärande som EU-kommissionen tar upp i sitt memorandum. I många kommuner har man denna insikt. I min egen hemkommun Alingsås har man insett betydelsen av studieförbund men också särskilt av att ha en egen folkhögskola inom sina domäner. Alla lektioner är lärarledda. Det maximala antalet deltagare i aktuell kurs är 20, och om man nivågrupperar är man nere på 7 i t.ex. engelska och matematik. Man har särskilt små grupper för sfi och för dem som har dyslexi, för dem som behöver läxstöd och för dem som har särskilda svårigheter.

Intressant är inte bara professionella kuratorer utan också att all skolpersonal är involverad i en aktiv elevvård. Det är viktigt att man har attityden att alla ska bli sedda. Detta i kombination med en god inre och yttre miljö ger trygghet och stärker självförtroendet.

Mångas erfarenhet under t.ex. arbetslöshetstider är slitningar i hem- och familjeliv. Några med missbrukserfarenhet får möjlighet till en inre rehabilitering i sitt eget själsliv och i sin sociala roll. Viktigt är också att människor med tydlig ovana att studera fattat nytt mod och vågar se sina möjligheter att fortsätta studera och att komma in på arbetsmarknaden. Därför har många klarat den utmaningen trots en låg startnivå genom att det har mobiliserats stora insatser såväl pedagogiskt som kurativt.

Detta är iakttagelser som inte bara skolan och dess ledning har gjort då man har utvärderat sina kurser i Kunskapslyftet, utan det är omdömen som har vidimerats vid utvärderingar av personer från t.ex. Göteborgs universitet och från ledningen inom kommunens kunskapslyft.

Det som jag här har sagt om Hjälmareds folkhögskola som ett gott exempel kunde i tillämpliga delar ha sagts om många andra folkhögskolor runtom i landet.

Varje människa behöver i de flesta fall en tid då det aktiva läsandet, skrivandet och studerandet får sin chans att ge nya kunskaper och att väcka nyfikenhet på livet. Detta ger en upptäckarglädje som är relevant för hur man ser på värdet av ett livslångt lärande. Det handlar om, säger Folkbildningsrådet, en ständigt pågående process där man utvecklas till en skapande människa i arbetslivet, samhällslivet, föreningslivet och kulturlivet.

Ulf Nilsson m.fl. har ju talat om folkbildningens betydelse. Viktigt är att staten stöder – inte övervakande styr. Folkbildningen har sin egen kraft och behöver utrymme för sin egen kvalitet och med ett tillräckligt ekonomiskt utrymme.

Den klassiska och historiska folkbildningen banade väg för både ekonomiska och sociala framsteg, och den bröt framför allt igenom till en vital demokrati i både Sverige och våra nordiska länder. Detta är en lärdom som vi skulle kunna försöka ”exportera” till de andra EU-länderna och inte minst till östeuropeiska länder som varit slagna i diktaturens bojar så länge. Det skulle kunna göra underverk i deras samhällsutveckling, och det skulle rentav kunna vara den bästa fredsbevarande insatsen som nordiska länder skulle kunna förmedla till t.ex. Balkan. Folkbildning

som har denna demokratiska dimension, öppenhet och sociala generositet är av en sådan kvalitet att den behöver leva och växa också i vårt eget land.

Anf. 54 BRITT-MARIE DANESTIG (v):

Herr talman! Först vill jag säga att på grund av ett beklagligt administrativt missförstånd har Vänsterpartiet hamnat utanför den reguljära talarlistan i dag, vilket vi beklagar mycket. Jag har därför bara fyra minuter på mig för mitt anförande.

Jag vill börja med att markera att propositionen *Vuxnas lärande och utvecklingen av vuxenutbildningen* är en produkt av ett samarbete mellan regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Den står vi alltså helt bakom. Jag vill därmed också yrka bifall till förslaget i utbildningsutskottets betänkande 15.

Vuxenutbildningen är och har alltid varit en hjärtefråga för Vänstern. Vi var ivriga tillskyndare av Kunskapslyftet. Och jag har under dessa år träffat mängder av studiegrupper inom Kunskapslyftet, och jag måste säga att det har glatt mig som folkbildare oerhört mycket. Resultaten har nämligen varit nästan överraskande goda.

Det är roligt att nu kunna konstatera att de erfarenheter som vi har gjort av detta snart femåriga projekt utgör grunden för den vuxenutbildningsreform som riksdagen i dag ska fatta beslut om.

Utbildning är en nyckelfråga för både ett gott arbetsliv och ett bra privatliv. Den teknologiska utvecklingen, de snabba samhällsförändringarna och den ständigt ökande kunskapsmassan gör att man inte en gång för alla kan betraktas som färdigutbildad, utan kunskap och kompetens har blivit färskvaror. Man behöver under hela livet lära nytt, och man behöver ibland faktiskt också lära om det som är gammalt.

En ekonomisk realitet som det inte går att bortse ifrån är att investeringar i utbildning och lärande i framtiden, både för individen och för samhället, kommer att ge stabilare konkurrensfördelar än investeringar i fysiskt kapital. För oss är det viktigt att säga att Sverige inte ska konkurrera med låga löner utan med en generellt hög utbildningsnivå.

Men det ekonomiska perspektivet är inte det enda och inte heller det viktigaste. Det livslånga kontinuerliga lärandet har stor betydelse även ur ett demokratiskt perspektiv. Stora förändringar har skett och sker i vårt land, förändringar som utmanar både demokratin och den sociala sammanhållningen. Bilden av Sverige som homogent, jämlikt och politiskt engagerat stämmer inte riktigt längre. Sverige präglas i stället av kulturell mångfald, värdepluralism och ökande klyftor mellan olika grupper i samhället. I dag marginaliseras vissa grupper, vilket resulterar i att de helt ställs utanför demokratin. Det är därför betydelsefullt att traditionella utbildningspolitiska värden såsom jämlikhet, jämställdhet och likvärdighet inte förloras i ett nytt expanderande system för livslångt lärande. Det vill vi också markera.

En viktig uppgift, och kanske den viktigaste, för vuxenutbildningen är att bryta de livsmönster som många människor har hamnat i. Vuxenstudier kan leda till nya kunskaper som möjliggör ny förståelse, nya tolkningar och analyser, vilket ger ökad motivation och också stärkt självförtroende. Det sistnämnda är också den tydligaste effekten som vi kan spåra av vuxenutbildning.

Prot. 2000/01:114
18 maj

*Vuxnas lärande och
utvecklingen av
vuxenutbildningen*

Jag vill lyfta fram det individuella humanistiska bildningsperspektivet som ibland nästan glöms bort i den nyttofixering som vår tid tycks lida av.

Jag vill sluta med att citera Gunnel Vallquist i betraktelsen *Simone Weil som bildningsspegel*.

Hon skriver:

”Varje människa måste under någon tid av sitt liv ha privilegiet att syssla med sådant som bara syftar till att ge och fördjupa kunskap och insikter. Varje människa måste beredas tillgång till mänsklighetens samlade livserfarenhet sådan den fått uttryck i den stora litteraturen och hos de stora tänkarna i en tolkning som gör den tillgänglig för var och en där han befinner sig. På så sätt skulle varje människa ges en chans att skapa sig ett självständigt omdöme om gott och ont, sant och falskt, rätt och orätt, och vad som är meningsfullt och meningslöst i den värld som omger henne.”

Anf. 55 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får be talarna att respektera de talartider som vi har kommit överens om i riksdagsstyrelse och talmanskonferens.

Anf. 56 YVONNE ANDERSSON (kd):

Herr talman! Jag vill fråga er i Vänsterpartiet, som ofta talar om klasser och klassklyftor, på vilket sätt ni resonerar när ni avstår från att hålla fast vid det som man kom överens om i Kunskapslyftskommittén, nämligen att alla människor ska ha samma rättigheter i lagrummet när det gäller vuxenutbildning.

Anf. 57 BRITT-MARIE DANESTIG (v):

Herr talman! Jag ska tala om hur vi har resonerat, Yvonne Andersson.

Jag vet att Yvonne Andersson i tidigare replikskifte med Gunnar Goude sade att hon tyckte att Miljöpartiet i detta fall visade brist på mod. Jag skulle inte vilja kalla det brist på mod, utan jag skulle vilja säga att vi i det här fallet visar gott omdöme.

Det är svårigheter inbyggda i detta. Jag tror att Yvonne Andersson måste hålla med mig om att vuxna utvecklingsstörda inte är någon homogen grupp. Det finns svåra gränsdragningsproblem när man ska definiera personkretsen, och det måste man göra om man ska ha en lagstiftning. Det finns också knepiga gränsdragningsproblem när man ska avgöra vad som ska betraktas som undervisning och vad som ska betraktas som daglig sysselsättning.

För att skapa en rättighetslagstiftning har vi i dag en kommitté som jobbar med en skollagsöversyn. I den kommittén har vi intagit positionen att försöka få skollagen formulerad som en rättighetslagstiftning för elever och studerande, alltså inte enbart som en skyldighetslag för kommunen. Vi tycker att den här delen ingår i det stora komplexet och i det helhetsgrepp som vi vill ta i de här frågorna. Det gäller även de vuxnas rätt till gymnasieutbildning, som det även har talats om här i dag.

Jag tycker, liksom väldigt många andra, att det är anmärkningsvärt – jag uppskattar Yvonne Anderssons engagemang – att Yvonne Andersson och Kristdemokraterna så hårt driver de här frågorna när man inte har någon som helst uppgift om hur man ska finansiera det. Det är 4 000

elever i dag inom särvox. De kostar kommunerna totalt 107 miljoner per år. Enligt Kunskapslyftskommittén är det 45 000 elever som skulle behöva det. Det skulle alltså betyda en kostnad som tiofaldigas, ca 1 miljard kronor.

Anf. 58 YVONNE ANDERSSON (kd):

Herr talman! Särskolans verksamhet och dess ungdomsvariant och varianten för de äldre vuxna, precis som grundskolan och dess vuxenvariant, finns redan reglerade och definierade i skollagen och skolförordningar. Så vad den delen anbefaller när det gäller att det är svårt att definiera vet vi mycket väl vad som är utbildningsverksamhet och vad som är omsorgsverksamhet. Det handlar inte om det. Det handlar om att ni skapar skillnader därför att de pengar som ni ger till vuxenutbildning bara går till en viss grupp. Ni bortdefinierar en grupp av medborgare i landet så att de inte får del av rättigheten till de pengarna.

Jag tycker att det är helt egalt hur mycket pengar det är. Pengarna ska räcka till alla, och då får vi prioritera, inte till förmån för en viss grupp utan alla har samma värde. Vi tar inte bort någon grupp från att få del av dessa pengar.

För mig är inte det viktiga hur mycket pengar det är, utan det viktiga i det här sammanhanget är att alla behandlas lika med samma möjligheter. Vad ni i Vänsterpartiet gör genom att ha tagit den här inställningen är att ni ser till att det blir en rejäl utslagning och klasskillnad. Ni talar mycket om klasskillnader som vi vill dämpa. Men ni tar ett steg i motsatt riktning när ni intar denna position. Där undrar jag hur ni har resonerat. Det kan knappast vara så, Britt-Marie Danestig, att ni vill att de som t.ex. har Aspergers syndrom inte kan få möjlighet att komma vidare därför att de har placerats på särgymnasieskola.

Anf. 59 BRITT-MARIE DANESTIG (v):

Herr talman! Det är fullständigt egalt för Yvonne Andersson om vi har några pengar till en reform eller inte. Det är inte egalt för Vänsterpartiet. Har man inte de finansiella möjligheterna och kan överblicka de finansiella konsekvenserna ska man inte heller fatta beslut för tidigt. Det blir en ren papperstiger. Det innebär ingenting mer än att man skapar förväntningar hos människor som man sedan inte kan uppfylla.

Jag markerade förut att vi kvarstår vid vår uppfattning när det gäller rättighetslagstiftning, och vi driver de frågorna i Skollagskommittén.

Aspergers syndrom är just ett exempel på gränsdragningsvårigheter. Ska man bedöma det som en utvecklingsstörning eller inte? I dag bedöms det inte så.

Anders har det talats flera gånger om. Efter telefonkontakt med Anders i går vet vi att Anders nu ska börja på komvux, och det är väl glädjande!

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 8 §.)

Prot. 2000/01:114
18 maj

*Vuxnas lärande och
utvecklingen av
vuxenutbildningen*

5 § Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet under år 2000

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande 2000/01:UbU16
Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet under år 2000 (redog.
2000/01:RJ1 och 2000/01:RR6).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 8 §.)

6 § Folkhälsofrågor samt Statens folkhälsoinstitut – roll och uppgifter

Föredrogs
socialutskottets betänkande 2000/01:SoU13
Folkhälsofrågor samt
socialutskottets betänkande 2000/01:SoU16
Statens folkhälsoinstitut – roll och uppgifter (prop. 2000/01:99)

Anf. 60 LEIF CARLSON (m):

Herr talman! Vem vill inte bekämpa fattigdom och ohälsa? Sannolikt alla, och så har omsorgen om folkets hälsa i alla tider lockat till politisk handling. Visioner om att folkhälsosatsningar kan leda till ett närmast sjukdomsfritt samhälle lockar. Få är kanske så optimistiska som Miljöpartiets talesman var här i höstens budgetdebatt då hon sade: ”Vi skulle ju vilja se en social budget som kanske till 70 % handlar om förebyggande arbete, som handlar om att skapa en folkhälsa där akuta insatser för vård och omsorg inte kommer att behövas.” Bristande realism följer alltför ofta folkhälsoidéerna.

Herr talman! Visst är det bra både för individ och för samhälle om rökningen minskar och motionen ökar. Viss kan ingreppen i den personliga friheten därför tyckas motiverade. Men samma ambitioner kan få helt andra konsekvenser, och det kan finnas skäl att i en riksdagsdebatt något belysa de problem som kan uppkomma i samband med att staten blandar sig i folkhälsan. Folkhälsan förknippas också med att staten genom historien med åberopande av hälsoskäl försökt styra medborgarna i politiskt ”korrekt” riktning och till beteenden som ses som nyttiga för staten. Åtgärder har motiverats utifrån föreställningen att människor i gemen inte kan ta ett individuellt ansvar och att omsorgen om folkhälsan därför rättfärdigar ingrepp i människans tillvaro.

När staten satsar på folkhälsoarbete, information ges och åtgärder vidtas på statens uppdrag berörs en av samhälles kärnfrågor – relationen mellan stat och individ. Gränsen mellan å ena sidan befogad omtanke om medborgarnas hälsa och å andra sidan förmynderi och klåfingrighet över-skrids alltför lätt.

Herr talman! Motiv och åtgärder kan tyckas bottna i omsorgen om individens hälsa men har alltför ofta helt andra bevekelsegrunder. Genom historien följer oss föreställningar om den diffusa samhällsnyttan om att stärka staten genom friska medborgare. Detta är även i dag tydligt fram-

för allt genom att individuella problem mer eller mindre konsekvent ges kollektiva lösningar.

Tillsammans med socialministern skrev chefen för Folkhälsoinstitutet i början av året en artikel om folkhälsa. Visserligen talar man inledningsvis om individens risk att drabbas av sjukdomar och ohälsa, men den verkliga bevekelsegrunden för omsorgen om hälsan framgår snart: "Fortsätter utvecklingen som hittills kan vi se fram mot ökade vårdkostnader och risk för minskad arbetsinsats och produktivitet." Folkhälsoinstitutet har enligt artikeln räknat ut att en otränad person bara utnyttjar 20–25 % av sin teoretiska arbetskapacitet mot 40–50 % för den tränade. Det räcker då inte att ge den enskilde information om motionens betydelse för den egna hälsans skull, utan "alla som oavsett nivå har ett ledaransvar i våra offentliga verksamheter och i näringslivet måste nu ta ett direkt ansvar för att de vinster som finns i en bättre folkhälsa ska uppnås". Nu är det "samhällsnyttan" det handlar om. Individer som bör kunna få må bra för sin egen skull är det inte fråga om utan om människan som produktionsenhet, inte som individ.

Dessa uttalanden från företrädare för folkhälsa ligger snubblande nära en annan människosyn, den funktionella, ej den humanistiska som vi brukar bekänna oss till. I den sistnämnda är människan ett subjekt med ett egenvärde och kan aldrig bara blir ett medel för att uppnå något, inte ens för statens bästa eller för att öka produktionen.

Herr talman! Högsattesamhället och den stora offentliga sektorn åberopas ofta som orsak till att vi har en god hälsa, och en förlängning av den förda politiken framställs som nödvändig för en fortsatt god folkhälsa. Men åtgärder som konserverar en förödande hög skattenivå och som låser människorna kvar i utsatta miljöer och i ett beroende av offentlig bidragspolitik löser inte några hälsoproblem. Den "klientisering" av stora grupper som utmärkt socialdemokratisk politik främjar inte hälsan, en politik som är byggd på hög beskattning av alla, kombinerad med bidrag till alla samt en minimering av i inkomstklyftor som medel mot ojämlikhet i hälsa, leder fel.

Enligt min mening, herr talman, bör folkhälsoarbetet i högre grad än i dag riktas in på att möjliggöra för var och en av oss att ta ansvar för vår egen och vår familjs hälsa. Det är inte huvudsakligen staten och samhället som ska skapa hälsa åt medborgarna.

Samhället kan inte ändra människors livsstil. Det kan bara de enskilda människorna själva åstadkomma. Samhället kan ge möjligheter för människor att ta eget ansvar och för familjer att ta ansvar och påverka barnen till en hälsosam livsstil och ge dem kunskaper om mat, motion, kost och vad som behövs för en god hälsa.

Förskola och skola kan fylla i och ta sin del av ansvaret för att lära ut hur man bygger upp sin hälsa – bygger upp sin hälsa för att man ska må väl, inte för att man ska producera bättre.

Herr talman! De råd som ges till individen måste också bygga på kunskap. Det finns områden där forskningen visat att förebyggande arbete lönar sig. Det gäller skadeprevention, åtgärder mot tobaksbruk, självmordsprofylax, screening mot cancer i livmoderhalsen och mamмоgrafi. På andra områden som primärprevention av hjärtkärlsjukdom och cancer behövs mer forskning för att utröna vilka metoder som är mest kostnadseffektiva och mänskliga och bra att använda.

Prot. 2000/01:114
18 maj

*Folkhälsofrågor samt
Statens folkhälso-
institut – roll och
uppgifter*

Det är därför viktigt att forskningen över vilka förebyggande insatser som är lämpliga att använda stimuleras och prioriteras.

Fysisk aktivitet ger snabba positiva effekter för individens självuppfattning, välbefinnande och därmed självförtroende. I själva verket kan, enligt experter, det mesta av skillnaderna i hälsa mellan olika samhällsklasser förklaras av skillnader i motionsmönster. Det är just sådant som är påverkbart genom individuella åtgärder, om man tilltror människor förstånd att förstå information.

En attityd till hälsa som innebär att den enskilde kan påverka sitt hälsoläge genom egna aktiviteter och handlingar är ett första viktigt steg mot ett hälsoriktigt beteende.

Herr talman! Folkhälsan har ett Janusansikte vänt dels mot det humanitära och individuella, dels mot det kollektiva och direkt antiindividuella där samhällsnyttan tillåts motivera för individen kränkande ingrepp.

En god folkhälsa är något som vi alla kan vara överens om att eftersträva, men det finns stora politiska åsiktsskillnader i folkhälsobegreppet. Det handlar om skillnader mellan å ena sidan ett kollektivistiskt, paternalistiskt synsätt med ett funktionellt människovärde som ser medborgaren som en välfärdsstatens klient och ett medel för produktion och å andra sidan ett humanistiskt individfokuserat perspektiv som låter medborgarna själva ta ställning till olika livsval och så långt som möjligt ger dem frihet att forma sina liv.

Företrädare för det förstnämnda synsättet tror sig nå en bättre – då menas framför allt en jämlikare – hälsa genom att pådyvla människor normer från experter som vet bättre än andra vad som är ett hälsosamt beteende. Hälsan förstatligas, och den hälsosamma människan blir inte ett subjekt utan ett medel för att uppnå högre produktion och lägre samhällskostnader, som sades i den artikel som två ledande företrädare för folkhälsan skrev.

Med ett annat synsätt uppnås en bra folkhälsa när besluten ligger hos den enskilde, och det allmännas insats ligger i att ge individen möjlighet att ta besluten själv.

Herr talman! Intimt förknippat med hur vi handlägger folkhälsofrågorna är om de ska styras centralt av en myndighet eller om arbetet huvudsakligen ska vara decentraliserat medan forskningen sköts av ett kvalificerat forskningsinstitut för hälso- och sjukvårdsforskning. Vi företrar det senare.

Redan inför bildandet av Folkhälsoinstitutet reserverade vi oss mot inrättandet av ett sådant institut. Risken att splittra begränsade resurser liksom att gränsdragningsproblematik skulle uppkomma gentemot andra myndigheter var uppenbar.

Utvecklingen har besannat våra farhågor, och regeringen har nu nödgats se över institutets verksamhet. Till det kommer väl också att institutet kom att agera både som en myndighet och som ett kampanjinstitut. Det var inte särskilt nyttigt, utan det skadade institutets trovärdighet.

Att åtgärder var nödvändiga var uppenbart. Nu lägger regeringen ett förslag om att ombilda Folkhälsoinstitutet till Statens folkhälsoinstitut som ska ansvara för sektorsövergripande uppföljning och utvärdering av insatser inom folkhälsoområdet och vara nationellt kunskapscentrum och ansvara för övergripande tillsyn inom alkohol-, narkotika- och tobaksområdet.

Det är inget bra förslag. Förslaget varken löser problemen med gränsdragning mellan myndigheter eller underlättar ett effektivt resursutnyttjande. I stället talar mycket för att dubbelarbete och gränsdragningsproblem mer än samverkan kommer att dominera bilden.

Det kan inte vara särskilt rationellt att Statens folkhälsoinstitut presenterar en särskild folkhälsorapport vart fjärde år samtidigt som Socialstyrelsen förutsätts presentera sin folkhälsorapport.

Herr talman! Förslaget bygger helt på organisationskommitténs förslag, vilket i sin tur utgick från direktivens uppdrag att skapa en myndighet med tydliga uppgifter av stabskaraktär. Vi ser med oro på denna utveckling mot en myndighet med stabskaraktär, då det är ett brott mot den svenska förvaltningstraditionen. En myndighet har en självständig ställning till lagarna gentemot regeringen, men här får man intryck av att ett nytt slags mer osjälvständig myndighet ska tillskapas.

Avvecklingen av Alkoholinspektionen har vi däremot länge förordat.

Herr talman! Som jag sagt tidigare måste dock något göras. När vi inte bifaller regeringens förslag betyder det inte att vi tycker att allt ska vara som förut. Tvärtom. Vi vill göra en långt kraftfullare omorganisation. Folkhälsoinstitutet bör enligt vår uppfattning avvecklas bl.a. av orsaker som jag nämnt och därför att väldigt mycket kan och bör göras lokalt och regionalt.

Självklart finns det ett behov av ett nationellt kunskapscentrum inom hälso- och medicinområdet. Dit bör verksamheter som nu bedrivs av flera myndigheter och institut liksom forskningsresurser koncentreras. Det är dock inte ett skäl att bibehålla folkhälsoinstitutet eller, som regeringen föreslår, ombilda det. I stället måste det till betydligt radikalare åtgärder för att Sverige ska kunna inta en ledande plats inom hälso- och medicinområdet.

Vi har föreslagit att ett nationellt institut för hälsa och medicin inrättas. Här kan en kraftsamling för bl.a. bioteknik med medicinsk inriktning, bioinformatik, klinisk forskning, folkhälsoforskning samt IT i hälso- och sjukvård ske.

Lika viktigt som att en del av resurserna koncentreras så för att skapa en optimal forskningsmiljö är det att andra decentraliseras. Vi anser därför att det praktiska folkhälsoarbetet samt visst forsknings- och utvecklingsarbete sker bäst nära människorna ute i kommuner, landsting och regioner.

Herr talman! Vad beträffar tillsynsverksamheten inom alkohol-, narkotika- och tobaksområdet konstaterar vi att Statskontoret pekat på en rad effektivitetsbrister i dagens organisation med flera myndigheter med överlappande och likartade uppgifter. Avskaffandet av Alkoholinspektionen, något vi länge föreslagit, är en riktig åtgärd, men vi menar att regeringens förslag att lägga en del av dessa uppgifter på den nya stabsmyndigheten inte löser problemen. De uppgifterna är inte heller skäl att bibehålla Folkhälsoinstitutet i dagens form.

Flertalet frågor som handhas av Alkoholinspektionen borde kunna hanteras av Riksskatteverket och av skattemyndigheterna. För servering av alkohol finns redan en regional tillsyn i länsstyrelsernas regi. I övrigt bör regeringen återkomma med ett nytt förslag om organisationen av den tillsyn som återstår inom det här området.

Hiv och aids är ett område, herr talman, där behovet av samordning av resurser och insatser är tydligt. I dag handhas statens ansvar för smittskydd och hivpreventivt arbete huvudsakligen av såväl Socialstyrelsen som Smittskyddsinstitutet och Folkhälsoinstitutet.

Jag tror inte att vare sig dagens folkhälsoinstitut eller den nu föreslagna myndigheten ger bra förutsättningar för ett effektivt resursutnyttjande inom detta område vars betydelse bara kommer att växa allt eftersom epidemin växer.

En samordning inom ramen för ett nationellt institut för hälsa och medicin som vi föreslagit, skulle möjliggöra ett långt kraftfullare och effektivare arbete inom det här området än vad som är möjligt i dag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 1 i betänkande SoU13 och till reservation 1 i betänkande SoU16, och står givetvis i övrigt bakom alla våra reservationer.

Anf. 61 ROLF OLSSON (v):

Herr talman! Folkhälsoarbetet bedrivs och bör i ökad utsträckning bedrivas brett i många samhällssektorer. Förebyggande hälsoarbete och samhällsförändringar som har hälsofrämjande effekter har inte minst i vårt eget land starkt bidragit till internationellt sett goda folkhälsoresultat. Förbättrad hygien, bättre kost, bättre bostadsförhållanden och förbättrad arbetsmiljö är viktiga exempel som mycket verksamt bidragit till goda folkhälsotal.

För några veckor sedan diskuterade vi i denna kammare sjukvårdsfrågor. Det känns angeläget att understryka att vi måste klara av att förbättra insatserna i hälso- och sjukvården, samtidigt som vi måste förstärka insatserna i det breda, förebyggande folkhälsoarbetet. Vi måste klara av att gå på båda benen.

Sverige kan uppvisa jämförelsevis goda resultat vad gäller hälsotillståndet. Medellivslängden är bland de högsta i världen vad gäller både kvinnor och män, och spädbarnsdödligheten är lägst i världen. Det finns fler jämförelser att göra på hälsoområdet som är positiva ur svensk synpunkt.

Tittar man närmare på ohälsotalen finner man emellertid att bilden är mycket mer komplicerad och inte alls så entydigt ljus. Hälsotillståndet är klart relaterat till vilken samhällsgrupp man tillhör och under vilka sociala betingelser man lever. Klass och kön har stor betydelse.

I min hemstad Göteborg är ohälsotalet nästan fyra gånger högre i den stadsdel som har det högsta ohälsotalet jämfört med den stadsdel som har det lägsta ohälsotalet. Medellivslängden för män är tio år lägre i stadsdelen med det högsta ohälsotalet jämfört med stadsdelen som har det lägsta ohälsotalet. För kvinnor är skillnaden här 7 ½ år, men kvinnor uppvisar å andra sidan generellt betydligt högre ohälsotal än män.

Dessa siffror är inte ett resultat av tillfälligheter. De höga ohälsotalen i vissa stadsdelar och i vissa befolkningsgrupper samvarierar tydligt med hög arbetslöshet, låg inkomst, låg utbildningsnivå och andra sociala och ekonomiska faktorer.

Det är enligt Vänsterpartiets mening utomordentligt viktigt att motverka de ökade klyftor som uppstått under 90-talet också vad avser hälso-tillståndet.

Det finns internationella forskningsrapporter som pekar på att samhällen med stora ekonomiska klyftor tenderar att ha sämre folkhälsore-sultat än länder med en jämnare ekonomisk fördelning. Stora sociala klyftor åtföljs av stora hälsoklyftor. Fler människor drabbas och dör av sjukdomar och skador som skulle kunna förebyggas. En sådan utveckling i Sverige är enligt Vänsterpartiets mening oacceptabel. Därför menar vi att klyftorna i stället måste minska.

Som jag tidigare berörde uppvisar kvinnor genomgående högre ohäl-sotal än män. Kvinnor har längre livslängd men drabbas i större utsträck-ning av sjukdomar, skador och ohälsa än männen. Under 90-talet kunde vi glädjande nog konstatera en sjunkande dödlighet i alla grupper utom en, kvinnor i s.k. okvalificerade arbetaryrken. Där låg dödligheten kvar på samma nivå. Forskning och samhällsförändringar måste i betydligt ökad utsträckning ta fasta på dessa skillnader och verka för förändringar som gynnar kvinnorna.

I ett brett förebyggande folkhälsoarbete måste många aktörer sam-verka och dra åt samma håll. Det gäller naturligtvis också hälso- och sjukvården, inte minst första linjens sjukvård, primärvården. Vänsterpar-tiet har därför i en reservation understrukit vikten av att folkhälsoper-spektivet och det förebyggande områdesanknutna arbetet får en mer central plats i primärvårdens utveckling när nya resurser nu tillkommer och trenden av stora nedskärningar som präglat 90-talet bryts. Primär-vården är också utomordentligt central som samverkanspartner i ett sam-lat folkhälsoarbete.

Ett område som måste ägnas stor uppmärksamhet i det fortsatta arbe-tet är den växande problematiken med stressrelaterad ohälsa och det som ibland kallas negativ stress. Hos många människor är stressen kombine-rad med upplevelser av maktlöshet och avsaknad av möjligheter att för-ändra sin livssituation. Känslan av maktlöshet gäller inte bara för situa-tionen i arbetslivet, utan den gäller också i andra livssituationer. Det är inte minst kvinnor anställda i offentlig sektor som är särskilt utsatta. Där har också sjukfrånvaron ökat mycket markant under senare år.

Det finns säkert många samverkande förklaringar till denna utveck-ling, men nedskärningar, omorganisationer, arbetslöshet eller hot om arbetslöshet, hårdnande ekonomiska villkor och ständigt återkommande budskap om att arbetet måste effektiviseras sliter oerhört hårt på de män-niskor som är berörda. Denna utveckling måste brytas, och lokalt måste arbetsgivarna i samverkan med personalföreträdare och de direkt berörda komma fram till åtgärder.

Men det finns stor anledning också för samhället och oss politiskt valda att fundera över strukturella förändringar, t.ex. när det gäller ar-betstidsförkortning. Vänsterpartiet anser att frågan om betydelsen av arbetstidens längd och förläggning för folkhälsan bör utredas.

Tobak och alkohol är enskilda områden som har en mycket stor bety-delse för folkhälsoutvecklingen. Det är av utomordentligt stor vikt att utvecklingen med minskad rökning fortsätter, och förslaget i vårproposit-ionen om att ge Statens folkhälsoinstitut 30 miljoner kronor årligen 2002–2004 för att förstärka arbetet med tobaksprevention är ett förslag

Prot. 2000/01:114
18 maj

*Folkhälsofrågor samt
Statens folkhälso-
institut – roll och
uppgifter*

som kan verka i den riktningen. Vi förutsätter att det tobakspreventiva arbetet kommer att ha en långsiktig strategisk inriktning och att det bedrivs nationellt samordnat.

På alkoholområdet är utvecklingen mer bekymmersam. Den uppluckring av den restriktiva alkoholpolitiken som vi fått se under senare år riskerar att få mycket negativa följdverkningar. Vi ska i denna kammare diskutera ett betänkande om alkoholfrågor om några veckor. Jag nöjer mig här med att påpeka att totalkonsumtionen sakta men säkert tycks vara på väg uppåt, och vi vet att sambanden mellan ökad totalkonsumtion och ökade alkoholskador är mycket tydliga. Det är mycket betänkligt för folkhälsoutvecklingen.

Vänsterpartiet har också i en reservation pekat på vikten av att höja kunskapsnivån i samhället om homo-, bi- och transsexuellas livssituation, inte minst bland nyckelgrupper som hälso- och sjukvårdspersonal. Det har tagits en del initiativ på området, och det är bra. Men ett brett grepp saknas fortfarande, och det är inte tillfredsställande.

Ett problem som vi än en gång tar upp i en reservation är de skadliga ljudnivåerna. Buller är generellt ett växande miljöproblem i vårt samhälle. Tystnaden är utrotningshotad. Hörselskador blir också allt vanligare bland befolkningen. Vi menar att skarpare åtgärder måste vidtas för att stoppa ökningen av hörselskador. Det är inte minst ungdomar som drabbas vid t.ex. musikkonserter, där ljudnivåerna många gånger är extremt höga. De rekommendationer och råd som finns efterlevs inte. Ansvarsfrågorna måste förtydligas och riskgränser sättas. Det behövs en lagstiftning på området.

Herr talman! Vi ska också i denna debatt avhandla betänkandet SoU16, *Statens folkhälsoinstitut – roll och uppgifter*. Vänsterpartiet har samverkat med regeringen kring propositionen och står bakom betänkandet. Vi tycker att det är en positiv utveckling med de föreslagna förändringarna, där Statens folkhälsoinstitut ges en tydligare och klarare roll som den samlande kraften i folkhälsoarbetet. Tre centrala ansvarsområden definieras för Folkhälsoinstitutet:

för det första att fungera som ett nationellt kunskapscentrum för folkhälsa,

för det andra att svara för uppföljning och utvärdering av de insatser som görs på folkhälsoområdet och

för det tredje att ha den övergripande nationella tillsynen över arbetet på alkohol-, narkotika- och tobaksområdena.

Det är Vänsterpartiets mening att denna tydligare roll kan medverka till att folkhälsoarbetet förstärks, men då krävs naturligtvis en bra samverkan med kommuner, landsting, folkrörelser och andra aktörer som är viktiga i de konkreta insatserna.

Herr talman! Vi i Vänsterpartiet står givetvis bakom alla våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservationerna 2 och 13 i betänkande SoU13.

Anf. 62 LARS GUSTAFSSON (kd):

Herr talman! För att få lite perspektiv på folkhälsans utveckling i vårt land vill jag inledningsvis citera Albert Engströms figur Kolingen, som vid betraktandet av en upphittad tandborste utbrister: Det här måste vara ett av överklassens njutningsmedel.

Vi har kommit långt sedan dess. Folkhälsofrågor spänner över ett stort antal samhällsområden och kan sällan avgränsas till en enskild samhällssektor. Dessutom kan resultatet av gjorda insatser ofta inte bedömas förrän efter en längre tid.

Intresset för folkhälsa har ökat i takt med insikten om att många faktorer påverkar vårt hälsotillstånd långt mer än vad vi tidigare varit medvetna om. Regler, begränsningar och rekommendationer bör därför i första hand syfta till individens bästa, dock utan att kränka denne. Inga lagar eller förordningar kan emellertid ersätta det personliga ansvaret och insikten om olika faktors inverkan på välbefinnandet. Därför måste det läggas stor vikt vid denna överföring av information och kunskap. Detta görs inte bäst från denna kammare utan i mötet mellan människor ute i kommuner och landsting.

Undersökningar har visat att olika kampanjer har störst effekt under den tid de pågår för att därefter avklinga, och läget återgår efter en tid till det ursprungliga. Vi kristdemokrater är övertygade om att insatser riktade till befolkningen därför i första hand ska prioriteras till lokala och regionala nivåer. Vi ser därför positivt på den förändring som nu föreslagits angående Folkhälsoinstitutet och förslag till förnyade arbetsmetoder med bl.a. motprestationer hos avnämarna.

Sjukvården måste på ett bättre sätt än nu involveras i folkhälsoarbetet, då denna har de största kontaktytorna mot medborgarna och därmed också möjligheter att göra goda insatser i det sekundär- och tertiärpreventiva arbetet. Vid kontakter med vården är också motivationen hos den enskilde oftast större till förändringar mot en hälsosammare livsstil.

För att ha ett fungerande underlag till åtgärder på olika områden måste forskning i folkhälsofrågor ges hög prioritet. Forskningen ska i första hand prioritera de förebyggande insatser som är mest effektiva utifrån en mänsklig och hälsoekonomisk utgångspunkt. Livsstilars betydelse för hälsan är ett viktigt område som bör uppmärksammas ytterligare.

Som tidigare nämnts påverkas vår hälsa av ett stort antal bestämningsfaktorer – allt från uppväxtmiljö, sociala relationer, arbete, bostad, livsstil etc. Jag vill här avgränsa mig till endast några saker som är i behov av akuta insatser.

Vi nås dagligen av alarmerande rapporter om droger bland ungdomar och drogers inflytande i samband med brott. En rad undersökningar visar att antalet ungdomar som prövat narkotika och andra droger ökat stadigt sedan början av 1990-talet. Samtidigt har polisens ansträngda ekonomi medfört att insatserna mot narkotika har minskat. Detta är en *mycket* olycklig utveckling, särskilt som flödet av droger ökar, bl.a. på grund av inflödet över våra gränser.

Narkotikakommissionen har i sitt slutbetänkande konstaterat att insatserna mot narkotikan har minskat på flera områden och måste uppgraderas omgående. Man har också lagt fram ett antal förslag till åtgärder för att restaurera svensk narkotikapolitik. Kort sagt: Det går inte att vänta längre. Glädjande är att kommissionen påtalar familjens roll i det förebyggande arbetet mot droger och att man lyfter fram behovet av överföring av normer och värderingar som viktiga fundament. Detsamma gäller ANT-undervisningen i skolan, något som vi kristdemokrater länge påtalat.

Betänkandet är nu ute på remiss, och vi förväntar oss att ingen fördröjning sker i regeringens handläggning av ärendet, utan att en proposition i ämnet läggs fram för denna kammare snarast möjligt. Förslaget måste givetvis åtföljas av motsvarande resurstillskott på de områden som berörs. Sverige måste också i sin roll som EU-medlem kraftfullt verka för samsyn i drogfrågorna och arbeta för en restriktiv hållning till narkotikapreparat.

Vi kan inte tillåta att fler ungdomar får sina liv förstörda på grund av politisk tvehågsenhet och senareläggning av beslut. I denna kammare råder glädjande nog en stor enighet i attityder till droger och några problem att få gehör för framåtsyftande förslag föreligger knappast.

Tobaksrökningen är ett av de största folkhälsoproblemen, och vart tionde dödsfall har på något sätt ett samband med tobak. Det är inte enbart rökaren som utsätts för problem, utan även omgivningen påverkas av s.k. passiv rökning, vilken är minst lika skadlig. Målet för tobaksprevention måste vara att minska nyrekryteringen av rökare och att ingen mot sin vilja utsätts för tobaksrök, detta ska också gälla i restaurangmiljö.

Alkohol är ett annat område som måste uppmärksammas. Men då frågan kommer att behandlas här i kammaren i samband med propositionen *Vissa alkoholfrågor* tar jag inte vidare upp den nu. Nämnas kan dock att flera oroande signaler om ökad alkoholkonsumtion, särskilt bland ungdomar, kan noteras.

Återkommande rapporteras om ökad ohälsa, vilket bland vuxna resulterar i långtidssjukskrivningar. Ökningen har varit så stor att den återspeglar sig i kraftigt ökade sjukskrivningskostnader och utskrivning av lugnande mediciner, även bland yngre människor. Det går inte heller att relatera orsakerna enbart till materiella brister, utan dessa härrör ofta från psykisk stress och otrygghet. Särskilt oroande är tendenserna att barn och ungdomar mår så dåligt att medicinering anses nödvändig för att dämpa ångest och oro. Sådan medicinering är sällan en hållbar lösning på sikt.

Det är viktigt att utröna de egentliga upphoven till problemen och hjälpa individen att finna andra vägar ur sin ohälsa. Den otrygghet som många barn och ungdomar upplever är ofta sprungen ur bristande goda kontakter med vuxna, både i hemmet och i skolan. Det är därför viktigt att föräldrar har tid för sina barn och att skolan kan erbjuda en fungerande social miljö. De beslut som fattas får därför inte generera levnads-mönster som motverkar sitt eget syfte. I detta fall vill jag lyfta fram max-taxan.

Det finns givetvis också andra individuella orsaker till den ökande psykiska ohälsan, men känslan av bristande kontroll över sin tillvaro är genomgående i de undersökningar som presenteras. I den bristande kontrollen ingår stress som en betydande faktor.

En människas välbefinnande kan inte enbart definieras i ekonomiska termer och politiska beslut. 349 beslutande kan inte till alla delar tillrättalägga livet för drygt 8 miljoner människor. Däremot kan vi försöka ge varje individ möjlighet att utifrån sina val och sin situation utforma en hälsobevärande tillvaro.

Allergier är ett annat ökande problem, där forskning och åtgärder måste vidtas på flera områden, som bostäder, luftföroreningar, livsmedel, m.m. Redan i dag vet vi att vissa åtgärder motverkar uppkomst och utveckling av allergier i olika former. Kommuner och landsting bör ut-

veckla fungerande program för att förhindra och motverka uppkomsten av allergier, t.ex. genom allergisaneringsprogram.

Skola och förskola är områden där det förekommer stora allergiproblem. Antalet elever med allergiska problem har fördubblats de senaste 20 åren. Kristdemokraterna anser att det bör tillsättas en utredning som ska sammanställa vad som har gjorts och kan göras för att förebygga allergier bland skolelever.

Herr talman! Flera utredningar har lämnat sin syn på Folkhälsoinstitutet. Samtliga har konstaterat brister i nuvarande organisation och dess arbete. Huvudkritiken har rört den stora spridningen och bristande funktionen av verksamheten. Till detta kommer också otillfredsställande resultat i det utåtriktade arbetet. En rekonstruktion var alltså nödvändig.

Vi kristdemokrater har i tidigare motioner framfört att vi önskar en förändring av nuvarande Folkhälsoinstitutet och att arbetet bör organiseras mer samordnat och koncentreras till centrala och nationella funktioner som informations- och kunskapscentrum med uppgift att bistå regionala och lokala aktörer. Vi påtalade också vikten av att frågor som rör alkohol, droger och tobak samlas under en enhet för att få ett helhetsgrepp.

Det förslag till ombildning av Folkhälsoinstitutet som nu har lagts fram sammanfaller till stora delar med våra förslag. Vi yrkar därför bifall till det framlagda förslaget till ombildning av Folkhälsoinstitutet. Det finns heller ingen anledning att lämna in eventuella synpunkter på detaljer i rekonstruktionen förrän denna är helt genomförd.

Vi vill dock betona vikten av att kontinuitet och fungerande program inte omedelbart avbryts, exempelvis tobaksprogrammet, utan ges resurser till att fullgöra sitt påbörjade arbete.

Avslutningsvis, herr talman, står vi givetvis bakom samtliga våra reservationer, men nöjer oss med att yrka bifall till reservation 5 i betänkande SoU13 och till utskottets förslag i betänkande SoU16.

Anf. 63 KENNETH JOHANSSON (c):

Herr talman! Centerpartiets politik syftar till att låta var och en växa som människa och ha möjlighet att förverkliga sina drömmar. Det är en politik som präglas av

- livskraft, där människor får möjlighet att utvecklas och ta ansvar för sig själva och varandra,
- självbestämmande, där människor själva och tillsammans får möjlighet att bestämma hur de vill utforma sina liv och sitt samhälle,
- livskvalitet, där människor mår bra och trivs med sin livssituation.

Det handlar om hälsa och välbefinnande i livets olika skeden. Upplevelsen av livskvalitet är ju individuell. Politiken måste därför handla om att ge förutsättningar för ökat välbefinnande genom ökad makt över den egna vardagen och en sund livsmiljö. Ett hälsoperspektiv på livskvalitet innebär således att även andra faktorer än rent medicinska måste vägas in.

En god folkhälsa innebär friska människor och små skillnader i hälsa mellan olika grupper i befolkningen. För att nå detta är det angeläget att

Prot. 2000/01:114
18 maj

*Folkhälsofrågor samt
Statens folkhälso-
institut – roll och
uppgifter*

kunna följa hälsoläget, utveckla kunskap om såväl hälsans som ohälsans bestämningsfaktorer och sedan också genomföra åtgärder som behövs för att förbättra folkhälsan. Vi har fortsatt sociala och regionala hälsoklyftor. Det visar t.ex. Nationalatlasen, med uppgifter om skillnader i medellivslängd i Sverige och om kommunvisa variationer över olika grupper i vårt samhälle.

Hittills har inte hälsoklyftorna uppmärksamats tillräckligt. Centerpartiet anser det angeläget att öka kunskapen om vad de stora sociala och geografiska skillnaderna i hälsa beror på och vilka samhällsinsatser som kan motverka och minska dessa hälsoskillnader. Vi anser att ett decentraliserat samhälle har stora hälsomässiga mervärden.

Det behövs ett aktivt folkhälsoarbete som genomsyrar allt samhällsarbete. Några områden är speciellt intressanta och viktiga att titta på. För att nämna några: hjärt- och kärlsjukdomar, psykisk ohälsa, ensamma mammor och deras situation och inte minst förebyggande insatser när det gäller våra barn och ungdomar.

Intresset för och uppmärksamheten kring folkhälsofrågorna växer. Kunskapen om samband mellan livsvillkor och hälsa ökar. Medvetenheten om livsstilens betydelse för olika sjukdomstillstånd blir större. Det finns en allt större medvetenhet om att en god folkhälsa är en gemensam utmaning för alla samhällssektorer. Tidigare synsätt, där folkhälsofrågorna ses som enbart ett landstingsuppdrag, är på väg att ersättas av insikten om folkhälsa som ett gemensamt ansvar. Med andra ord finns det hopp. Men det räcker inte bara att vi pratar, utan det handlar också om att vi vidtar åtgärder.

Det är angeläget att samhället bedriver folkhälsoinsatser för att motverka kommersiella hälsohot. Tobaken är i dag kanske det enskilt största hälsohotet. Varje år beräknas 8 500 medborgare dö av tobaksrelaterade sjukdomar, varav den passiva rökningen står för ca 500 dödsfall. Det förebyggande arbetet främst bland barn och ungdomar vad gäller rökning måste intensifieras. Jag anser att restauranger och kaféer ska vara rökfria. Såväl arbetsmiljöhänsyn, drogpolitiska motiv som hälsoskäl talar för detta. Jag tycker dessutom att det är rimligt att astmatiker och allergiker, som inte tål tobaksrök, ska kunna gå på krogen och kunna gå ut och ta en fika. Jag hoppas att dagens debatt ger svar på hur regeringsföreträdarna ser på behovet av en nationell samordning av tobaksfrågan.

Alkoholen är ett av våra största sociala och medicinska problem. Jag är djupt oroad över att alkoholiberalismen breder ut sig alltmer. Det är förödande och kommer att kräva sina offer. Även narkotikabruket måste tas på största allvar. Det är förfärligt att ungdomar prövar narkotika och dricker alkohol mer än tidigare.

Mat av god kvalitet är en avgörande fråga för hälsan och för känslan av trygghet i vardagen. Vårt jordbruk och närheten mellan producent och konsument är viktiga i sammanhanget. Skolan måste förstärka sina insatser för att ge elever ökad information om goda matvanor och sunda levnadsvanor i övrigt. Ökat utrymme för fysisk aktivitet och friluftsliv i skolan är också nödvändigt.

Herr talman! Jag utgår från att vi snart har rejäla regeringsförslag på folkhälsoområdet att ta ställning till. Nationella folkhälsokommittén har lagt en bra grund för detta. Dagens betänkanden ska väl inte heller förringas. Jag vill kommentera några frågor som mina partikolleger har tagit upp.

Antalet ätstörningar har ökat kraftigt, särskilt bland unga kvinnor. Det finns ett samband mellan ätstörningar och krav på idrottsprestation liksom med kroppsfixering. Det är viktigt att samhället motverkar dessa typer av skönhets- och kroppsideal. Det behövs ytterligare resurser till forskning inom detta område. Det är nödvändigt att professionell vård finns tillgänglig tidigt i sjukdomsskedet. Den viktigaste förebyggande åtgärden är nog att stärka självkänslan, tala om att ”du duger som du är”. Hela samhället och särskilt familjen, skolan och fritidsverksamheten har viktiga uppgifter i arbetet med att förebygga ätstörningar. Förhållandet till mat, en god matkultur och regelbundna måltider är mycket viktiga för att förebygga sjukdomen.

Jag har även i ett särskilt yttrande ställt mig bakom synpunkter om buller, bullerskador och tinnitus. Mot bakgrund av vad utskottet anfört rörande åtgärder mot skadliga ljudnivåer utgår jag dock från att frågorna kommer att beröras av regeringen i kommande förslag på folkhälsoområdet och att en utvärdering av Socialstyrelsens allmänna råd kommer till stånd.

Herr talman! Beträffande SoU16, *Statens folkhälsoinstitut – roll och uppgifter*, har vi från Centerpartiet inga större invändningar. Vi tycker dock, vilket framgår av reservation nr 3, att det är ganska onödigt att ändra namnet. Folkhälsoinstitutet är inkört och duger gott enligt vår mening. Vi skickar med att organisationsstöden även fortsättningsvis bör handhas av Folkhälsoinstitutet. I övrigt, herr talman, har vi ingen erinran i den delen.

Jag vill till sist yrka bifall till reservation 12 i SoU13, och jag står i övrigt bakom de reservationer där Centerpartiet förekommer.

Anf. 64 KERSTIN HEINEMANN (fp):

Herr talman! Eftersom vi behandlar SoU13 och SoU16 samtidigt tänkte jag börja med att beröra SoU13, som är betänkandet kring folkhälsofrågor och handlar om motioner från allmänna motionstiden.

Det är helt klart att hälso- och sjukvården och därmed landstingen har en viktig roll i folkhälsoarbetet som resurs och samarbetspartner. Men kommunerna är kanske den viktigaste samarbetspartnern, eftersom de har ett stort ansvar genom sitt breda åtagande för skolan, äldreomsorgen, socialtjänsten och även vissa delar av hälso- och sjukvården.

Andra viktiga samarbetspartner är de ideella organisationerna. Inte minst finns många mindre organisationer som i dag lever under en mycket knapp ekonomi men som betyder mycket för folkhälsoarbetet. Det är viktigt att såväl staten som kommuner och landsting tar vara på dessa organisationers engagemang och bidrar till att möjliggöra deras arbete. De ideella organisationerna upplevs av många som mer attraktiva när det gäller att arbeta med folkhälsa än när kommuner och landsting kommer med olika påbud eller information.

Hälso- och sjukvården är mycket viktig i den rollen att man har den direkta kontakten med människor, inte minst när de söker läkare eller

annan vårdpersonal för olika problem som kanske är relaterade till livsstilen. Då tänker jag närmast på både alkohol- och tobaksmissbruk, men också människors behov av att stärka sin fysiska hälsa.

Den fysiska aktiviteten är viktig för hälsotillståndet bland både barn och vuxna. Exempelvis löper dagens kvinnor dubbelt så stor risk som sin modersgeneration att drabbas av bensörhet. Statistik på området visar att det finns ett problem. 95 % av medborgarna förstår vikten av motion, men trots det rör sig 75 % för lite. Nyligen kom en rapport som visade på stora överviktsproblem bland barn i Sverige, och det är i högsta grad oroväckande för deras framtid. Här behövs både insatser för bättre matvanor och vikten av att röra sig.

Herr talman! En positiv fritid är ofta en av de viktigaste friskfaktorerna för alla åldersgrupper. Tyvärr når inte det utbud som finns alla samhällsgrupper, t.ex. funktionshindrade, vissa invandrargrupper och ensamförlädrar. Bibliotek, teatrar, ideella föreningar m.fl. bör därför stimuleras att satsa brett också på dessa målgrupper.

Många olika aktörer på folkhälsoområdet är viktiga. Apoteken har under senare år blivit en viktig aktör. Deras kundkrets är mycket vid, och genom apoteken kan vi nå grupper som inte kommer till hälso- och sjukvården med information om hur man kan förebygga och själv hantera hälsoproblem. Oavsett vilken ställning apoteken kommer att få i framtiden är det viktigt att de även i fortsättningen får spela en aktiv roll i folkhälsoarbetet.

Herr talman! Kunskap är viktigt för ett målinriktat och effektivt folkhälsoarbete. Det finns områden där forskningen visar att förebyggande arbete lönar sig. Det gäller skadeprevention, åtgärder mot tobaksmissbruk, suicidprofylax, screening mot cancer i livmodern och mammografi. För andra områden, som primärprevention av hjärt- och kärlsjukdom och cancer, behövs mer forskning för att utröna vilka metoder som är de mest kostnadseffektiva.

Vi ser det därför från Folkpartiet liberalerna som viktigt att forskningen över vilka förebyggande insatser som är mest effektiva utifrån en mänsklig och hälsoekonomisk utgångspunkt kan bedrivas. Ett annat forskningsfält som måste stimuleras är forskning kring hur kunskap om livsstilars betydelse för folkhälsan bäst kan förmedlas så att kunskapen blir tillvaratagen på det individuella planet. Praktiskt taget alla människor i Sverige vet t.ex. att tobaksbruk är farligt för hälsan. Ändå väljer så många som 23 % av de vuxna kvinnorna och 21 % av männen att använda tobak. Det är därför viktigt att Folkhälsoinstitutet i sitt folkhälsoarbete gör systematiska kunskapsöversikter. Folkhälsoinstitutet bör också initiera och stödja forskning som är viktig för det hälsofrämjande och förebyggande arbetet. Man bör också systematiskt utvärdera olika arbetsätt i förebyggande syfte.

Jag konstaterar med tillfredsställelse att Moderaterna, Kristdemokraterna och Centerpartiet har ställt sig bakom vårt yrkande om att få en ordentlig forskning på folkhälsoområdet. Jag måste beklaga att utskottets majoritet inte kan stödja ett förslag om forskning på detta område.

Herr talman! Bullerfrågorna har uppmärksammat i många motioner. Buller är ett ökande problem i samhället. Ungefär var tionde person lider av hörselskada. Att höra illa och ha problem med hörseln skapar ofta både sociala och andra problem. Bullerstörningarna måste minskas så att

ljudnivåerna sänks och färre människor utsätts för buller. Här är väl alla partier överens. Jag anser att jag kan konstatera att väldigt mycket är på gång och att vi i detta betänkande ändå har visat på att vi tar dessa problem på stort allvar. Därför har jag ingen reservation på det här området.

Herr talman! En av våra reservationer tänker jag beröra, och det gäller transpersoners situation i det svenska samhället. Folkpartiet liberalerna anser att det behövs en utredning som ur ett helhetsperspektiv belyser transpersoners situation. Utredningen bör omfatta både lagstiftningsfrågor, behandlingsfrågor och sociala frågor och ha ett allmänt hållet mandat att lämna de förslag som anses behövliga för att förbättra transpersoners situation i samhället.

Herr talman! Jag står bakom samtliga reservationer här, men yrkar bifall endast till reservation nr 4.

Då övergår jag till betänkandet om Statens folkhälsoinstituts roll och uppgifter. Vikten av ett effektivt folkhälsoarbete lyftes fram såväl internationellt genom Världshälsoorganisationen som nationellt under 1980-talet. Samtidigt framstod bristerna inom det svenska folkhälsoarbetet tydligt. Därför förde Folkpartiet 1990 i en motion till riksdagen fram tanken på bildandet av ett folkhälsoinstitut.

Institutets uppgift skulle vara att på riksnivå ansvara för kartläggning av ohälsa och dess orsaker. Det skulle ta initiativ till olika studier, föreslå åtgärder och samordna genomförandet av olika insatser rörande t.ex. information och utbildning. Det skulle också ha ansvar för ett nytt forskningsområde, dvs. preventivforskning – ett område som Forskningsrådsnämnden lyft fram som speciellt viktigt. Vi underströk också vikten av internationellt samarbete. Vi upprepade denna motion.

Den socialdemokratiska regeringen delade vår syn att detta var viktigt, och vi fick en proposition som kallades *Om vissa folkhälsofrågor* – proposition 1990/91:175 – och där föreslog man bildandet av ett folkhälsoinstitut.

Tyvärr kom inte Folkhälsoinstitutet att inrymma Socialstyrelsens epidemiologiska enhet och inte heller att förläggas till en forskningsintensiv miljö, vilket Folkpartiet ansåg skulle ha gagnat utvecklingen. Det hade blivit en enhet som hade uppfattats som ett stöd för att uppnå bättre hälsa och inte som en tillsynsmyndighet som upplevs som moraliserande.

Den inriktning av Folkhälsoinstitutets verksamhet som regeringen nu föreslår går i motsatt riktning mot den som Folkpartiet vill ha. Myndigheten skulle mer få stabsmyndighetskaraktär på folkhälsoområdet.

Vidare ska Alkoholinspektionen avvecklas, och de uppgifterna ska föras över till det ombildade Folkhälsoinstitutet. Vi anser att de tillsynsuppgifterna hör hemma hos Socialstyrelsen i stället för hos Folkhälsoinstitutet.

Sammantaget ser vi stora nackdelar med denna proposition och detta betänkande, så vi yrkar avslag på regeringens förslag om folkhälsoinstitutets framtida roll. I konsekvens med detta yrkar jag bifall till reservation nr 4.

Fru talman! I propositionen finns ytterligare ett förslag som vi anser som felaktigt. I det föreslås att institutets uppgift bör koncentreras till att i första hand följa forskningen om homosexuella utifrån ett folkhälsooperativt perspektiv och att det i sitt uppföljnings- och utvärderingsarbete ska uppmärksamma homosexuellas situation med avseende på särskilda hälso-

risker. Detta ser vi som en radikal sänkning av ambitionerna jämfört med det s.k. homosexupdrag som Folkhälsoinstitutet fick 1992. Vi tycker inte heller att förslaget att ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning ska ta över dessa bitar är tillräckligt. Vi ser risken med att det inte finns en sammanhållen verksamhet som kan föra ut olika typer av information som Folkhälsoinstitutet tidigare har gjort när det gäller dessa frågor, som har varit till gagn för många. Man har fått in forskningsrön men också kunnat komma ut med forskningsrön till skolor och andra.

Fru talman! Jag står bakom våra övriga reservationer, men som jag har sagt yrkar jag här bifall endast till reservation nr 4.

Anf. 65 THOMAS JULIN (mp):

Fru talman! Miljöpartiet tycker att det är bra att ett förändrat folkhälsoinstitut ger oss ett samlat ansvar och en övergripande tillsyn på alkohol-, narkotika- och tobaksområdet. Vi har i ett motionsyrkande från förra hösten föreslagit att Alkoholinspektionen ska ha ett samlat ansvar för alkohol- och tobakslagstiftningen. I och med att Folkhälsoinstitutet nu får det samlade ansvaret har vi släppt det motionsyrkandet.

Men det är viktigt att det förändrade folkhälsoinstitutet med kraft hanterar bl.a. tobaksfrågan och med kraft också står för den nationella samordning som behövs på detta område. Jag förväntar mig att regleringsbrevet från regeringen utformas så att Folkhälsoinstitutet kommer att stå just för en nationell samordning och att det också blir en personell satsning hos Folkhälsoinstitutet när det gäller detta viktiga område.

Med tanke på att tobaken är den största enskilda orsaken till ohälsa måste de ekonomiska och personella resurser som sätts in när det gäller tobaksprevention också vara betydande. Trots de nya tillskott som ges till detta område finns det lite pengar med tanke på de skador som orsakas och med tanke på de intäkter som staten har av tobaken. Det aviserade tillskottet till tobaksprevention är trots allt bra, men ändå bara några futtiga promillen av vad staten tar in på tobaksskatt. Jag hoppas att vi ska få se årliga ökade tillskott till tobakspreventionen och att man stärker Folkhälsoinstitutet här.

Att göra insatser när det gäller tobaksprevention är inte bara bra och viktigt för den enskilde och för folkhälsan. Det är också en god affär för hälso- och sjukvården. Det är en god affär för hela samhället. Som tidigare har nämnts dör ca 8 000 människor av tobaksrelaterade sjukdomar varje år i Sverige. Man kan titta på Europa. Där handlar det om ungefär 500 000 människor. Det är en katastrof värre än galna ko-sjukan som borde få större uppmärksamhet. Eftersom tobaksfrågan är en av de absolut viktigaste folkhälsofrågorna borde de motioner som berör just tobaksfrågan finnas med i framtida folkhälsobetänkanden.

Fru talman! När det gäller betänkandet om folkhälsofrågor har vi ett flertal viktiga yrkanden. Några har till viss del blivit tillgodosedda, och andra yrkanden har blivit avslagna och givit oss anledning att reservera oss.

Miljöpartiet har bl.a. återkommit med yrkanden om att man ska förhindra skadliga ljudnivåer. Vi vill ha regler för högsta tillåtna ljudnivå på offentliga platser och att personer som sköter ljudanläggningar ska ha genomgått utbildning för att få tillstånd att sköta just ljudanläggningar.

Det kan inte vara acceptabelt att vi tillåter ljudnivåer som ger livslånga skador och gör många människor funktionshindrade. Ca 1,5 miljoner svenskar beräknas ha någon form av tinnitus. Ca 50 000 har mycket svår tinnitus, så svår att det stör deras liv allvarligt. Siffrorna är hämtade från Hörselskadades Riksförbund.

Alla riksdagens partier har i motioner tagit upp problemet med ljudnivåerna, och Miljöpartiet har tillsammans med Vänsterpartiet och Kristdemokraterna reserverat sig till förmån för motionsyrkandena. Varför nöjer ni andra er med skrivningen i betänkandet, att utskottet förutsätter att bullerfrågan kommer att lyftas av regeringen vid kommande förslag på folkhälsoområdet? Vi kan ju redan nu tillsammans sätta ned foten i den här frågan.

Fru talman! Ett annat stort problem som oroar och som kräver uppmärksamhet är allergierna. Allergier är en varningssignal, ett växande folkhälsoproblem i hela industrivärlden. Det är en varningssignal som måste tas på största allvar och som vi måste tänka på när vi planerar vårt samhälle och när vi bestämmer reglerna för kemikalieanvändningen och för vilka tillsatser som ska tillåtas i våra livsmedel. I Miljöpartiet anser vi att den s.k. försiktighetsprincipen i större utsträckning än i dag måste få gälla. Tyvärr verkar det alltför ofta som att det är billighetsprincipen som får vara ledstjärnan och det styrande.

De senaste decenniernas ökningstakt när det gäller allergier är mer än oroväckande. Att det är våra barn som många gånger först blir drabbade borde få oss att vakna upp. Det är därför angeläget att förebygga så att de små barnen inte utvecklar allergier. Mödra- och barnhälsovårdens personal bör få en starkare roll och utbildning när det gäller möjlighet till allergiprevention och metoder för att få föräldrar att sluta röka, skapa bra boendemiljöer och handla livsmedel och andra produkter som är så bra som möjligt i allergihänseende.

Fru talman! I en motion har Miljöpartiet tagit upp problemet med bristen på fysiska aktiviteter bland barn och ungdom. Det är lätt att säga att vi äter fel och att vi därför lätt blir alltför feta. Många barn och ungdomar har också en livsstil som gör att de rör sig mindre. De fysiska aktiviteterna har många gånger ersatts med stillasittande framför TV, video och datorer. Speciellt barnen har väldigt mycket tid framför datorerna i dag, även mycket små barn. Så här är det samtidigt som idrotten i skolan får allt mindre utrymme.

En några år gammal rapport från Barnombudsmannen visar att antalet barn med övervikt och fetma har fördubblats sedan början av 80-talet. Även det här är en varningssignal som måste tas på allvar när det gäller folkhälsan. Frågan måste få en större uppmärksamhet. Skolan och hälsovården har en viktig uppgift på det här området.

Fru talman! Vi har förenat oss i en reservation med Vänsterpartiet där vi uttrycker oro över att den negativa stressen ökar som ett hälsoproblem. Det är en stress som har sin grund i känslor av maktlöshet när det gäller den egna situationen. Det är en stress som är markant bl.a. inom vård- och omsorgsyrkana. Samhället har ett stort ansvar för att se över de här problemen. Vi delar uppfattningen att man måste utreda vilken roll arbetstidens längd och förläggning har för folkhälsan i det här sammanhanget.

Prot. 2000/01:114
18 maj

*Folkhälsofrågor samt
Statens folkhälso-
institut – roll och
uppgifter*

Vi står också bakom en flerpartimotion där vi pekar på de brister som finns när det gäller kunskapen och insikten om homosexuellas, bisexuellas och transpersoners livsvillkor och delar uppfattningen att det är viktigt att kunskapen måste stärkas hos grupper inom den offentliga sektorn, t.ex. inom hälso- och sjukvården, socialtjänsten, utbildningen och rättsväsendet.

Fru talman! Gudrun Lindvall har i en motion tagit upp ohälsa orsakad av miljöföroreningar, s.k. miljörelaterade sjukdomar. I och med den miljöhälso- och rapport som lämnades till regeringen i januari i år som beskriver det nationella läget när det gäller hälsorisker i miljön och miljörelaterad ohälsa har utskottet ansett att motionen åtminstone till viss del har blivit tillgodosedd. Vi har därför ingen reservation, men vi anser att frågan om miljörelaterade sjukdomar är så viktig att vi har för avsikt att återkomma till den.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 7 och 9 i betänkande SoU13 och till utskottets förslag i betänkande SoU16. Vi står givetvis bakom samtliga våra övriga reservationer i SoU13.

Anf. 66 KENT HÄRSTEDT (s):

Fru talman! Leif Carlson upphör aldrig att förvåna. Vi har återkommande debatter om folkhälsofrågorna, men jag måste säga att den här gången har Leif Carlson hoppat upp på sin käpphäst och ridit ganska långt från grundfrågan.

Han ifrågasätter den funktionella människosynen kontra den humanistiska människosynen. Jag undrar ifall Leif egentligen representerar samma land som jag gör när vi tittar på utvecklingen på folkhälsoområdet. Jag kan rekommendera lite helgläsning till Leif Carlson. Det finns en bok som heter *Nordkorea – sändebud till paradiset* av den tidigare ambassadören Erik Cornell som ganska tydligt gör en skillnad på hur man ser på den funktionella människosynen kontra den människosyn som i Sverige faktiskt har utvecklats en folkhälso- och politik som är bland den framgångsrikaste i världen.

Medellivslängden har under 1900-talet i Sverige ökat med 25 år. Vi kan gå till andra sidan Östersjön. I Ryssland har människors medellivslängd minskat med 20 år. De senaste tio åren har medellivslängden minskat med 6 år för män.

Jag är stolt som socialdemokrat när jag ser på den folkhälso- och politik som vi har drivit. Visst finns det gränslinjer mellan vad samhället ska göra och vad som ska göras av individerna, men en framgångsrik folkhälso- och politik måste understödjas av ett framgångsrikt, välgenomtänkt och kunskapsbaserat stöd från ett samhälle. De beskrivningar som jag hör av Leif Carlson skrämmer mig en aning. Han briljerar lite raljant med olika former av människosyn kontra den faktiska situation som vi har i Sverige.

Jag deltar ofta i internationella konferenser, inte minst inom FN, och känner mig många gånger stolt. På område efter område visar det sig att vi är oerhört framgångsrika, inte minst när det gäller barnens situation. Det är barnen som är mest sårbara och är de som får ta de största smälarna vad gäller folkhälso- och problem. De är de första som möts av de problem vi strax kommer att höra talas om.

Fru talman! Den återkommande debatten om folkhälsofrågorna, och i år även om Folkhälsoinstitutet, ger oss en tydlig bild av att vi ständigt flyttar fram positionerna på området. Men debatten blir även en påminnelse om att det finns mycket kvar att göra. Vi har i dag från talarstolen hört olika debattörer tydligt beskriva förekomsten av ohälsa på många olika områden. Tinnitus har nämnts, och många andra folkhälsoproblem har nämnts. Detta ger oss en påminnelse om att vi inte kan luta oss tillbaka och känna oss nöjda med tidigare framgångar inom folkhälsoområdet när vi vet att så många människor ändå mår dåligt i vårt samhälle.

Vi vet alla att folkhälsoområdet inte är något statiskt område som förblir detsamma år efter år. I takt med att samhället förändras blir det följdverkningar på vår arbetsmiljö, på vår boendemiljö, på våra konsumtionsvanor – kort sagt på över huvud taget alla områden som rör vår livsstil. Debatten och mediefokus det senaste året har vid olika tillfällen satt olika folkhälsohot i centrum. Man talar nu allt oftare om att de stressrelaterade problemen tar alltmer av våra sjukvårdsresurser i anspråk. Den senaste tiden har man talat om att alltför många barn mår dåligt av stress. Har vi verkligen kommit dithän i utvecklingen av vårt turbosamhälle att vi inte kan värna våra barn från de stressrelaterade problemen?

Jag tycker att signalen är mycket oroväckande och måste tas på största allvar.

Vi känner tydligt många av de andra folkhälsohoten, som för många inte längre är bara hot utan tyvärr realiteter de tvingas leva med. Allergier drabbar alltför ofta. Övervikt är också ett problem som kraftigt försämrar många människors livsvillkor och som många gånger med tiden leder till allvarliga konsekvenser för levnadssituationen.

För många leder naturligtvis folkhälsoproblemen till obehag och för andra till så stora svårigheter att de allvarligt försämrar deras livssituation. I dag tar s.k. välfärdsjukdomar en stor del av sjukvårdens resurser i anspråk. Vi måste vara insiktsfulla och förtänksamma när vi nu i år kommer att vara med och formulera en modern folkhälsostrategi som ska kunna möta den nya tidens hot mot folkhälsan. Regeringens folkhälso proposition kommer sannolikt att läggas fram i slutet av året.

Sverige har varit och är framgångsrikt i arbetet med folkhälsofrågorna. Vi är av uppfattningen att folkhälsofrågorna ska ges fortsatt hög prioritet. Forskningen måste stödjas kraftfullt. Det pågår ett intensivt arbete på folkhälsoområdet, och det är nog rättvist att säga att folkhälsofrågorna är i fokus på ett starkare sätt än på länge. I detta arbete ingår naturligtvis nationella folkhälsokommitténs förslag till övergripande nationella folkhälsomål samt strategier för att målen ska uppnås som kommittén presenterade i sitt slutbetänkande hösten 2000 och som nu remissbehandlas. Detta kommer att vara ett viktigt underlag då regeringen formulerar sig på området.

Folkhälsorapporten från Socialstyrelsen utgör också ett viktigt underlag på området. Som ett tredje inslag kan nämnas att kommittén Välfärdsbokslut över 1990-talet kommer att lägga fram en slutrapport i höst. Många motioner – inte sällan kloka sådana – kommer med stor sannolikhet att beröras och behandlas i regeringens kommande förslag på folkhälsoområdet.

Men folkhälsoarbetet vilar också på en solid historisk grund. Arbetet för en god folkhälsa skulle inte ha varit så framgångsrikt utan framväxten av välfärdssamhället som sådant och innovationer när det gäller behandlingsmetoder, mediciner, läkemedel och annat. Därom tycks Leif Carlson vara okunnig. Genom framväxten av välfärdssamhället kommer en framtynt utveckling av skolhälsovården, folktandvården och satsningar på god arbetsmiljö m.m. Framgångarna är kända och erkända.

I dag ser vi hur den klassrelaterade ohälsan tydligt är länkad till boendesegregation, låg utbildning, kön och arbetslöshet. Inte minst blir detta tydligt när man studerar situationen för många av våra invandrare genom att de många gånger är orättfärdigt utestängda från arbetsmarknaden och därmed mår mycket dåligt. Det är också tydligt att folkhälsofrågan är könsrelaterad. Även om kvinnor i genomsnitt har längre livslängd än männen drabbas de genom åren av mer skador och sjukdomar. Nu ser vi att detta även drabbar barnen i de nämnda grupperna. Även för folkhälsoarbetet är det angeläget att jämställdhetsarbetet fortsätter att utvecklas. Med detta följer också kampen mot diskriminering, som allvarligt försämrar vissa minoritetsgruppers levnadsvillkor.

Vi socialdemokrater har pekat på detta så många gånger, och jag gör det igen. Ojämligheten i folkhälsan, eller den klassrelaterade ohälsan, är en av våra största utmaningar. Kampen mot utanförskapet, att bekämpa arbetslösheten, att bedriva en aktiv integrationspolitik så att invandrare får en chans att komma in i arbetslivet, är angelägna frågor för att vi ska kunna få det som själva begreppet folkhälsa inkluderar, dvs. en hälsa för hela vårt folk. Därför är det mycket oroväckande att de sociala skillnaderna mellan olika samhällsklasser tycks ligga fast och inte förändras – orättvisorna fortsätter. Detta motiverar oss till än större ansträngningar på området.

Men trots mycket, mycket uppenbara beskrivningar i rapport efter rapport ser inte och erkänner inte moderaterna detta, och jag kan bara konstatera att det måste vara för att man inte vill se denna koppling.

Fru talman! I den framlagda propositionen om Folkhälsoinstitutet, som föreslås träda i kraft den 1 juli 2001, får Folkhälsoinstitutet en ny roll inom folkhälsoområdet, och namnet ändras till Statens folkhälsoinstitut.

Med det framlagda förslaget föreslås en nödvändig modernisering och en välkommen översyn av verksamheten. I sin nya roll ska institutet ansvara för sektorsövergripande uppföljning och utvärdering av insatserna inom folkhälsoområdet. Uppföljning och utvärdering av insatserna ska ha ett målgruppsperspektiv med fokus på könsskillnader och socioekonomiska skillnader i hälsa.

Institutet ska vara ett nationellt kunskapscentrum för metoder och strategier på området och ska ansvara för övergripande tillsyn inom alkohol-, narkotika- och tobaksområdena. Med detta avskaffas också Alkoholinspektionen, och dess uppgifter förs över till Statens folkhälsoinstitut. Det är vår övertygelse att det är till gagn för behandlingen att frågor relaterade till alkohol, narkotika och tobak är samlade på en och samma instans.

Med anledning av en del samtal och elektroniska brev jag har fått i ärendet skulle jag helt kort vilja ägna någon minut åt att kommentera de tobaksfrågor som bl.a. Kenneth Johansson tog upp.

Folkhälsoinstitutet kommer naturligtvis också i sin nya roll att arbeta med tobaksfrågan. Tobak är ju den enskilt största risken mot vår hälsa. Dagens proposition handlar om hur det nya folkhälsoinstitutet ska vara organiserat. I höst lägger regeringen fram en tobaksproposition med en rad förslag på tobaksområdet, inklusive förslag om hur de 30 nya miljonerna ska användas.

I sin nya roll ska Statens folkhälsoinstitut följa utvecklingen på bl.a. tobaksområdet, analysera och utvärdera olika insatser och metoder, arbeta med metodutveckling när det gäller prevention och rökavvänjning, föreslå insatser, följa och delta i olika internationella forum, m.m. De personer som i dag arbetar med frågor om tobak kommer att fortsätta med det. Men den organisation som funnits hitintills med olika program kommer att avvecklas – helt enkelt för att den inte har fungerat speciellt effektivt.

Man kommer fortsättningsvis att organisera arbetet så att man ser samband mellan olika folkhälsorisker och kan föreslå samlade åtgärder och inte som i dag ser isolerat på tobak, ser isolerat på alkohol, osv. Detta är en förändring som har starkt stöd och har efterfrågats av kommuner och landsting – som för övrigt är de egentliga aktörerna gentemot allmänheten.

Det vore olyckligt att nu låsa fast hur arbetet med just tobak ska bedrivas när Folkhälsoinstitutet är inne i processen med att styra om arbetet från kampanjer och programtänkande till ett mer modernt och strukturellt inriktat folkhälsoarbete. På detta sätt blir Statens folkhälsoinstitut ett modernt redskap för att både tydligt följa, utvärdera och analysera situationen på folkhälsoområdet. Med utgångspunkt från goda utvärderingar kommer det att vara lättare att sätta in korrekta och effektiva insatser som kommer att vara verkningsfulla på ett tidigare stadium.

Frågan om homo- och bisexuella samt transpersoner har också berörts och nämnts här. Vår uppfattning på detta område är att Statens folkhälsoinstitut har till uppgift att följa hela svenska folkets hälsosituation. Vi tycker att det vore olyckligt om man skulle sälla ut och rikta in verksamheten på specifika grupper. I så fall finns det många andra grupper som också behöver liknande fokus. Man kan tänka sig anorektiker, bulimiker, olika etniska minoritetsgrupper etc. Därför är vi av den uppfattningen att institutets fokus ska vara på hela svenska befolkningen och inte specifikt på några enskilda grupper.

Med detta vill jag yrka bifall till hemställan i betänkande SoU13 och bifall till utskottets förslag i betänkande SoU16 samt avslag på reservationerna.

Anf. 67 LEIF CARLSON (m):

Fru talman! Såvitt jag förstår delar Kent Härstedt min uppfattning om en humanistisk människosyn. Vad jag uttryckte var en oro för att det håller på att ske någonting på vänsterfronten på det här området. Kanske Kent Härstedt kan förtydliga om han verkligen delar den syn som framkommer i socialministerns och Folkhälsoinstitutets generaldirektörs inställning, nämligen att det är berättigat med ingrepp för att förbättra

Prot. 2000/01:114
18 maj

*Folkhälsofrågor samt
Statens folkhälso-
institut – roll och
uppgifter*

folkhälsan därför att då, har Folkhälsoinstitutet räknat ut, ökar människors arbetskapacitet och då finns det samhällsvinster att göra. Detta är något som enligt min uppfattning ligger mycket nära en funktionell inställning. Den tar inte hänsyn till om individen mår bra utan till att han kan arbeta bättre och att det finns pengar att tjäna. Det vore bra om Kent Härstedt tog avstånd från den synen och sade att det inte är det som folkhälsa handlar om.

Jag vill också ställa en fråga utifrån det Kent Härstedt sade om skillnaderna i hälsa i samhället. Det har ofta framförts, bl.a. här, att det skulle vara berättigat att från statens sida gå in och påverka arbetsmarknadens parter bl.a. vad gäller inkomstskillnadernas storlek. Är det rimligt att använda hälsoargument för att påverka inkomstskillnaderna och inkomstspridningen i samhället? Det skulle vara intressant att veta hur Kent Härstedt ställer sig i den frågan.

Anf. 68 KENT HÄRSTEDT (s) replik:

Fru talman! För det första handlar det om lite olika synsätt på den här frågan. Jag tror inte att vare sig Ågren eller socialministern har haft för avsikt att göra insatser på folkhälsoområdet därför att de saknar några, om man talar utifrån en funktionalistisk människosyn, funktionsenheter i produktionen. Jag tror snarast att de har det humanistiska perspektivet, att se till att de här människorna mår bra så att de också kan vara delaktiga i samhällsliv, arbetsliv och övriga delar av samhället. Det handlar inte alls om att socialministern har räknat ut att det utifrån något slags stramt produktionsperspektiv saknas några enheter. Jag tror inte alls att socialministern, eller för övrigt Gunnar Ågren, har ett sådant synsätt på de här frågorna.

Detta handlar om ett humanistiskt perspektiv. Människor vill vara friska. Människor vill vara delaktiga. Människor vill ha ett socialt liv och, i den mån de har ett arbete, kunna gå till sitt arbete och sköta det.

Vad gäller att påverka löneutvecklingen är det delvis en annan debatt än folkhälsodebatten. Att kämpa för bättre villkor på arbetsmarknaden är kanske inte den debatt vi ska föra i samband med folkhälsofrågor.

Anf. 69 LEIF CARLSON (m) replik:

Fru talman! För att börja med det sista tycker jag att det var intressant att höra att vi inte ska göra det. Det har nämligen varit något av ett huvudtema i den nationella folkhälsokommittén att det gäller att påverka löneskillnaderna. En måttstock på hur samhället lyckas med folkhälsan är Gini-koefficienten, dvs. hur stor spridningen av löner är. Det finns med i detta. Det är också en socialistisk majoritet som har föreslagit detta, så jag trodde att det var förankrat även i utskottet. Tydligen var det inte det, och det var ju intressant i sig.

Sedan gör naturligtvis Kent Härstedt en välvillig tolkning, och det kan jag förstå, av vad man säger. Men vad man säger är faktiskt att om utvecklingen fortsätter som hittills kan vi se fram emot ökade vårdkostnader och risk för minskad arbetsinsats och produktivitet samt att alla som oavsett nivå har ledaransvar i våra offentliga verksamheter osv. måste ta ett ansvar för bättre folkhälsa. Som skäl anger man att Folkhälsoinstitutet har räknat fram att en otränad person utnyttjar 20–25 % av sin teoretiska arbetskapacitet medan en som man tränat upp, så att säga,

nyttjar 40–50 %. Därför ska man göra det: just därför att det finns vinster att göra och att man ökar produktiviteten. Det finns inget där om att individen mår bra om han är tränad och att det är för den skull, utan det är samhället och produktiviteten det gäller.

Anf. 70 KENT HÄRSTEDT (s) replik:

Fru talman! Vad jag sade var att det inte precis är läge att stå och löneförhandla i en folkhälsodebatt. Men visst handlar detta om sociala och klassrelaterade skillnader. Det vore intressant om Leif tog de här orden i anspråk i någon av våra kommande debatter, för vi kommer ju att återkomma i de här frågorna. Men visst är det väldigt tydligt så. Vi har den negativa tendensen att psykiska och psykosomatiska besvär har ökat, t.ex. nervositet, oro, ångest och sömnbesvär, särskilt hos unga kvinnor med låg utbildning etc. Visst är det klart och tydligt att det finns ett klassrelaterat perspektiv på folkhälsofrågorna – självklart. Det handlar om lågavlönade arbeten, dålig arbetsmiljö, boendesegregation osv.

Det är ju den här debatten som Leif Carlson aldrig vill delta i. Leif Carlson är aldrig delaktig i den här debatten. Det är på med skyggglapparna, och så går vi vidare och pratar om andra saker. Det är tråkigt att moderaterna aldrig vill vara delaktiga i den debatten, som många av oss andra är delaktiga i. Ni kör ett sidospår i den här debatten. Det är väldigt tråkigt. I rapport efter rapport visas hur tydligt den klassrelaterade folkhälsan tar sig uttryck – på område efter område, i rapport efter rapport. Det vore intressant om moderaterna till nästa debatt kunde läsa någon av de här rapporterna och vara beredda att delta i den här debatten.

Anf. 71 KENNETH JOHANSSON (c):

Fru talman! I mitt anförande tog jag upp att de hälsoklyftor vi har hittills inte har uppmärksamats tillräckligt och att vi behöver öka kunskaperna om vad sociala och regionala skillnader i hälsa beror på, naturligtvis för att kunna dra slutsatser och finna relevanta åtgärder. Socialstyrelsen m.fl. gör förtjänstfulla insatser, men sammantaget är det Centerpartiets uppfattning att det behöver göras mycket mer. Jag skulle vilja fråga Kent Härstedt om vi inte kunde enas om att lägga all kraft i det kommande arbetet på att ta fram ett underlag så att vi kan komma med rimliga och vettiga åtgärder. Har vi en samsyn där?

Sedan handlar det om tobaksfrågan och den nationella samordningen. Jag utgår från att det svar som Kent Härstedt gav var att det inte kommer att bli något glapp när vi får den nya organisationen utan att det i det regleringsbrev som enligt uppgift är på gång kommer att finnas ett klart och tydligt besked om att det är en samordning av tobaksfrågan som ligger även i den nya organisationen.

Anf. 72 KENT HÄRSTEDT (s) replik:

Fru talman! Först och främst är det alltid eftersträvänsvärt att vi har en så stark och så bred samsyn som möjligt på folkhälsoområdet, att vi kan föra ett öppet samtal och att vi försöker hitta en så stark och tydlig gemensam linje som möjligt. Det välkomnar jag.

Vad det gäller tobakspropositionen finns det ju alla möjligheter framöver att hjälpa till i arbetet med att ge förslag till hur de 30 nya miljonerna ska användas. Även där är Kenneth Johansson och Centern välkomna.

Prot. 2000/01:114
18 maj

*Folkhälsofrågor samt
Statens folkhälso-
institut – roll och
uppgifter*

Anf. 73 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Vi är överens om att man ska eftersträva en samsyn. Men i min fråga låg också att det, utöver samsyn, också handlar om ambitioner att förstärka insatser som är eftersatta. Jag tog upp den sociala regionala klyvningen när det gäller hälsofrågor. Jag påstår att det finns behov av ytterligare insatser för att kunna få fram orsaksbilder och dra slutsatser och framför allt för att kunna vidta åtgärder. Jag och Centerpartiet vill lägga mer kraft än vad som har gjorts hittills på det arbetet. Förhoppningsvis kan jag få en bekräftelse på att vi är överens om att satsa mer resurser på det arbetet.

När det sedan gäller tobaksfrågan tycker jag att svaret var lite svävande. Min fråga var: Kommer den nya organisationen att ges de uppgifter som krävs för att få en samordning av tobaksfrågan i det regleringsbrev som nu håller på att utarbetas enligt uppgift?

Slutligen undrar jag om Kent Härstedt delar min åsikt att restauranger och kaféer ska vara tobaksfria.

Anf. 74 KENT HÄRSTEDT (s) replik:

Fru talman! Det var delvis lite nya frågor. Jag tycker att jag svarade på den första frågan om regionala avvikelser osv. Där finns möjlighet att diskutera om inte de 30 nya miljonerna kan användas till att t.ex. göra riktade insatser i olika regioner. Det är en möjlig utgångspunkt för diskussionen.

Jag vet inte exakt var man befinner sig i arbetet med regleringsbrevet. Jag ber att få återkomma till Kenneth Johansson om det.

Det pågår ett arbete nu för att göra restauranger och krogar rök- och tobaksfria, och vad jag förstår fortsätter det arbetet, men det ska finnas speciellt avgränsade platser där man kan få röka. Det tillgodoser kanske inte allas önskemål, men det kommer i alla fall att förbättra folkhälsan på ett dramatiskt sätt, inte minst för alla de anställda. Jag tror att det är uppåt 500 personer som årligen dör av sekundär rökning, dvs. att man får i sig rök via andra som röker. Jag tror att det är ett rejält och bra kliv i rätt riktning och ser fram emot att det kommer att sättas i verket så snart som möjligt.

Anf. 75 LARS GUSTAFSSON (kd):

Fru talman! Jag vill först tacka Kent Härstedt för redogörelsen om Folkhälsoinstitutets framtida arbete. Jag har inte lämnat några synpunkter på det. Jag kan ju lämna dem när revideringen är gjord.

Däremot har jag läst *Vägvalet*. Jag tror att Kent Härstedt också har läst den. Det är egentligen ingen glädjande läsning. Allt är kanske inte sant, men jag känner en väldig oro på grund av alla de signaler som kommer. Det tog jag också upp i mitt anförande.

Jag undrar om Kent Härstedt kommer att verka för att vi så snart som möjligt kan vidta några åtgärder och förbättra de insatser som görs, eftersom även budgetrelaterade insatser kommer att krävas. Jag skulle vilja höra vad Kent Härstedt har att säga om den framtida planeringen i höst. Kommer det någonting i höst på det här området?

Anf. 76 KENT HÄRSTEDT (s):

Fru talman! Jag skulle nog vilja be Lars Gustafsson att vara lite mer exakt. Kan Lars Gustafsson vara lite mer exakt i frågeställningen?

Anf. 77 LARS GUSTAFSSON (kd):

Fru talman! Det finns ju en massa förslag som är ute på remiss, och svaren kommer tillbaka. Kommer man att handlägga dessa så fort som möjligt för att få med dem i behandlingen av Nationella folkhälsokommitténs arbete, så att vi snart får ett förslag på bordet där vi kan besluta om nya åtgärder och restaurera detta? Det handlar om kriminalvården, polisens arbete med narkotika osv. Jag kan inte räkna upp allt. Jag undrar om Kent Härstedt kan garantera att han kommer att verka för att detta inte försinkas i Regeringskansliet. Kent Härstedt har ju lite närmare kontakter där än vad jag har.

Till slut vill jag önska Kent Härstedt en trevlig helg.

Anf. 78 KENT HÄRSTEDT (s):

Fru talman! Tack så mycket. Jag utgår från att man kommer att ta hänsyn till alla de synpunkter som kommer in efter remisstidens utgång. Annars är det ju ingen mening med att ha remissinstanser. Då kan man ju hoppa över det. Jag utgår från att de synpunkter som kommer in i remissvaren kommer att tas i beaktande. Det innebär för den skull inte att allt kanske kommer med i slutändan. Men jag utgår från att man bemöter remissinstanser med respekt och att man tar hänsyn till de synpunkter som kommer in. Det gäller ju för övrigt i allt regeringsarbete. Vi vill inte gärna se någon långbänk. I den mån vi i vår grupp kan skynda på och uppmuntra att arbetet bedrivs effektivare och snabbare ska vi göra det.

Trevlig helg själv!

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under 8 §.)

7 § Beslut om utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 17 maj

FiU25 Global skatt på valutamarknaderna, s.k. Tobinskatt

1. utskottet

2. res. 1 (m)

3. res. 2 (kd)

4. res. 3 (fp)

Förberedande votering:

Kammaren biträdde res. 1 med acklamation.

Huvudvotering:

163 för utskottet

67 för res. 1

49 avstod

70 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Prot. 2000/01:114

18 maj

*Folkhälsofrågor samt
Statens folkhälso-
institut – roll och
uppgifter*

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 108 s, 31 v, 11 c, 13 mp
För res. 1: 67 m
Avstod: 3 v, 33 kd, 13 fp
Frånvarande: 23 s, 15 m, 9 v, 9 kd, 7 c, 3 fp, 3 mp, 1 -

KU18 Massmediefrågor

Punkt 3 (Riktlinjer för mediepolitiken, konvergens m.m.)

1. utskottet
2. res. 1 (m, fp)
3. res. 2 (c)
Förberedande votering:
80 för res. 1
13 för res. 2
192 avstod
64 frånvarande
Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:
192 för utskottet
80 för res. 1
13 avstod
64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 109 s, 1 m, 35 v, 34 kd, 13 mp
För res. 1: 66 m, 14 fp
Avstod: 13 c
Frånvarande: 22 s, 15 m, 8 v, 8 kd, 5 c, 2 fp, 3 mp, 1 -

Punkt 7 (Digital-TV)

1. utskottet
2. res. 4 (kd)
Votering:
250 för utskottet
35 för res. 4
64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 109 s, 67 m, 35 v, 13 c, 14 fp, 12 mp
För res. 4: 34 kd, 1 mp
Frånvarande: 22 s, 15 m, 8 v, 8 kd, 5 c, 2 fp, 3 mp, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

1. utskottet

2. res. 2 (kd)

Votering:

174 för utskottet

35 för res. 2

76 avstod

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 2 m, 35 v, 13 c, 1 fp, 14 mp

För res. 2: 1 m, 34 kd

Avstod: 63 m, 13 fp

Frånvarande: 22 s, 16 m, 8 v, 8 kd, 5 c, 2 fp, 2 mp, 1 -

Stig Rindborg (m) och Ulf Nilsson (fp) anmälde att de avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Punkt 2 (De vilande lagförslagen i övrigt)

1. utskottet

2. res. 3 (m, fp)

Votering:

204 för utskottet

82 för res. 3

63 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 35 v, 33 kd, 13 c, 14 mp

För res. 3: 67 m, 1 kd, 14 fp

Frånvarande: 22 s, 15 m, 8 v, 8 kd, 5 c, 2 fp, 2 mp, 1 -

Punkt 3 (En nationell fri radio på kommersiell grund)

1. utskottet

2. res. 4 (m, kd, fp)

Votering:

171 för utskottet

114 för res. 4

1 avstod

63 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 35 v, 13 c, 14 mp

För res. 4: 66 m, 34 kd, 14 fp

Avstod: 1 m

Frånvarande: 22 s, 15 m, 8 v, 8 kd, 5 c, 2 fp, 2 mp, 1 -

Lennart Hedquist (m) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha avstått från att rösta.

Punkt 7 (Fördelning av tillstånd att analogt sända lokalradio)

1. utskottet

2. res. 7 (c)

Kammaren biföll utskottets förslag med acklamation.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU24 Företagshypotek och sjöfartsregister

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU25 Förberedelse till brott

Punkt 2 (Uppsåtsbegreppet)

1. utskottet

2. res. (m)

Votering:

218 för utskottet

68 för res.

63 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 35 v, 34 kd, 13 c, 13 fp, 14 mp

För res.: 67 m, 1 fp

Frånvarande: 22 s, 15 m, 8 v, 8 kd, 5 c, 2 fp, 2 mp, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

JuU28 Inställda förhandlingar

Punkt 2 (Tredskodom i brottmål)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

Votering:

220 för utskottet

66 för res. 1

63 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 1 m, 35 v, 34 kd, 13 c, 14 fp, 14 mp

För res. 1: 66 m

Frånvarande: 22 s, 15 m, 8 v, 8 kd, 5 c, 2 fp, 2 mp, 1 -

Punkt 3 (Förenklad delgivning)

1. utskottet

2. res. 2 (m, kd)

Votering:

183 för utskottet

101 för res. 2

65 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 107 s, 35 v, 13 c, 14 fp, 14 mp

För res. 2: 67 m, 34 kd

Frånvarande: 24 s, 15 m, 8 v, 8 kd, 5 c, 2 fp, 2 mp, 1 -

Prot. 2000/01:114

18 maj

Punkt 5 (Vissa forumregler)

1. utskottet

2. res. 3 (s, v)

Votering:

143 för utskottet

139 för res. 3

67 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 2 s, 67 m, 34 kd, 13 c, 13 fp, 14 mp

För res. 3: 104 s, 35 v

Frånvarande: 25 s, 15 m, 8 v, 8 kd, 5 c, 3 fp, 2 mp, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

AU8 ILO-konventionerna nr 181 och 182 samt vissa frågor om privat arbetsförmedling och bemanningsföretag

Punkt 1 (Konkurrensvillkor m.m.)

1. utskottet

2. res. 1 (m, kd, fp)

Votering:

171 för utskottet

114 för res. 1

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 35 v, 13 c, 14 mp

För res. 1: 67 m, 33 kd, 14 fp

Frånvarande: 22 s, 15 m, 8 v, 9 kd, 5 c, 2 fp, 2 mp, 1 -

Punkt 6 (Lernia AB)

1. utskottet

2. res. 5 (m)

Votering:

216 för utskottet

68 för res. 5

65 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 35 v, 34 kd, 13 c, 11 fp, 14 mp

För res. 5: 67 m, 1 fp

Frånvarande: 22 s, 15 m, 8 v, 8 kd, 5 c, 4 fp, 2 mp, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

UbU18 Bidrag vid korttidsstudier och vissa andra studiestödsfrågor

Punkt 1 (Bidrag vid studier under kortare tid)

1. utskottet

2. res. 1 (m, kd, c, fp)

Votering:

159 för utskottet

126 för res. 1

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 35 v, 1 c, 14 mp

För res. 1: 67 m, 34 kd, 12 c, 13 fp

Frånvarande: 22 s, 15 m, 8 v, 8 kd, 5 c, 3 fp, 2 mp, 1 -

Punkt 3 (Ett nytt studiemedelssystem m.m.)

1. utskottet

2. res. 4 (c)

Votering:

206 för utskottet

13 för res. 4

66 avstod

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 1 m, 35 v, 34 kd, 13 fp, 14 mp

För res. 4: 13 c

Avstod: 66 m

Frånvarande: 22 s, 15 m, 8 v, 8 kd, 5 c, 3 fp, 2 mp, 1 -

Punkt 4 (Möjlighet till dispens från tolvterminersregeln vid beviljande av studiemedel)

1. utskottet

2. res. 5 (kd, fp)

Votering:

229 för utskottet

48 för res. 5

6 avstod

66 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 109 s, 62 m, 35 v, 10 c, 13 mp

För res. 5: 34 kd, 13 fp, 1 mp

Avstod: 4 m, 2 c

Frånvarande: 22 s, 16 m, 8 v, 8 kd, 6 c, 3 fp, 2 mp, 1 -

1. utskottet

18 maj

2. res. 6 i motsvarande del (kd)

Votering:

243 för utskottet

34 för res. 6

7 avstod

65 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 108 s, 61 m, 34 v, 13 c, 13 fp, 14 mp

För res. 6: 34 kd

Avstod: 6 m, 1 v

Frånvarande: 23 s, 15 m, 8 v, 8 kd, 5 c, 3 fp, 2 mp, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

8 § Beslut om utskottsbetänkanden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

UbU15 Vuxnas lärande och utvecklingen av vuxenutbildningen

Punkt 1 (Mål och strategi för vuxnas lärande)

1. utskottet

2. res. 1 i motsvarande del (m)

Votering:

181 för utskottet

68 för res. 1

34 avstod

66 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 107 s, 35 v, 13 c, 13 fp, 13 mp

För res. 1: 67 m, 1 kd

Avstod: 1 s, 33 kd

Frånvarande: 23 s, 15 m, 8 v, 8 kd, 5 c, 3 fp, 3 mp, 1 -

Annelie Enochson (kd) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat nej.

Punkt 5 (Utvecklingsstördas tillgång till särvux)

1. utskottet

2. res. 5 i motsvarande del (m, fp)

3. res. 2 i motsvarande del (kd)

Förberedande votering:

79 för res. 5

37 för res. 2

168 avstod

65 frånvarande

Kammaren biträdde res. 5.

Prot. 2000/01:114
18 maj

Huvudvotering:
170 för utskottet
79 för res. 5
35 avstod
65 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 109 s, 35 v, 13 c, 13 mp
För res. 5: 66 m, 13 fp
Avstod: 34 kd, 1 mp
Frånvarande: 22 s, 16 m, 8 v, 8 kd, 5 c, 3 fp, 2 mp, 1 -

Punkt 7 (Medel till utbildningsplatser inom folkbildningen)

1. utskottet
2. res. 7 i motsvarande del (c)
Votering:
171 för utskottet
13 för res. 7
99 avstod
66 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 109 s, 1 m, 35 v, 12 fp, 14 mp
För res. 7: 13 c
Avstod: 65 m, 34 kd
Frånvarande: 22 s, 16 m, 8 v, 8 kd, 5 c, 4 fp, 2 mp, 1 -

Punkt 22 (Rätt till gymnasial vuxenutbildning)

1. utskottet
2. res. 7 i motsvarande del (c)
3. res. 4 i motsvarande del (fp)
Förberedande votering:
Kammaren biträdde res. 7 med acklamation.
Huvudvotering:
Kammaren biföll utskottets förslag genom uppresning.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

UbU16 Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet under år 2000

Kammaren biföll utskottets förslag.

SoU13 Folkhälsofrågor

Mom. 1 (allmänt om folkhälsoarbetet)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

3. res. 2 (v)

Förberedande votering:

71 för res. 1

35 för res. 2

173 avstod

70 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Huvudvotering:

168 för utskottet

66 för res. 1

46 avstod

69 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 108 s, 1 v, 32 kd, 13 c, 14 mp

För res. 1: 66 m

Avstod: 34 v, 12 fp

Frånvarande: 23 s, 16 m, 8 v, 10 kd, 5 c, 4 fp, 2 mp, 1 -

Mom. 2 (folkhälsoforskning)

1. utskottet

2. res. 4 (m, kd, c, fp)

Votering:

157 för utskottet

126 för res. 4

66 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 108 s, 35 v, 14 mp

För res. 4: 66 m, 34 kd, 13 c, 13 fp

Frånvarande: 23 s, 16 m, 8 v, 8 kd, 5 c, 3 fp, 2 mp, 1 -

Mom. 3 (psykisk ohälsa)

1. utskottet

2. res. 5 (kd)

Votering:

244 för utskottet

39 för res. 5

66 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 108 s, 66 m, 35 v, 13 c, 13 fp, 9 mp

För res. 5: 34 kd, 5 mp

Frånvarande: 23 s, 16 m, 8 v, 8 kd, 5 c, 3 fp, 2 mp, 1 -

Prot. 2000/01:114

18 maj

Mom. 5 (skadliga ljudnivåer)

1. utskottet

2. res. 7 (v, kd, mp)

Votering:

196 för utskottet

84 för res. 7

3 avstod

66 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 107 s, 64 m, 13 c, 12 fp

För res. 7: 35 v, 34 kd, 1 fp, 14 mp

Avstod: 1 s, 2 m

Frånvarande: 23 s, 16 m, 8 v, 8 kd, 5 c, 3 fp, 2 mp, 1 -

Mom. 6 (allergiprevention)

1. utskottet

2. res. 9 (mp)

Votering:

234 för utskottet

14 för res. 9

33 avstod

68 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 108 s, 66 m, 35 v, 13 c, 12 fp

För res. 9: 14 mp

Avstod: 33 kd

Frånvarande: 23 s, 16 m, 8 v, 9 kd, 5 c, 4 fp, 2 mp, 1 -

Mom. 8 (kost m.m.)

1. utskottet

2. res. 12 (c)

Votering:

269 för utskottet

13 för res. 12

67 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 108 s, 66 m, 35 v, 33 kd, 13 fp, 14 mp

För res. 12: 13 c

Frånvarande: 23 s, 16 m, 8 v, 9 kd, 5 c, 3 fp, 2 mp, 1 -

Mom. 10 (övriga folkhälsofrågor)

1. utskottet

2. res. 13 (v, mp)

Votering:

232 för utskottet

49 för res. 13

68 frånvarande

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 108 s, 66 m, 33 kd, 12 c, 13 fp

För res. 13: 35 v, 14 mp

Frånvarande: 23 s, 16 m, 8 v, 9 kd, 6 c, 3 fp, 2 mp, 1 -

Prot. 2000/01:114

18 maj

Övriga moment

Kammaren biföll utskottets hemställan.

SoU16 Statens folkhälsoinstitut – roll och uppgifter

Punkt 1 (Avslag på propositionen)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

Votering:

215 för utskottet

64 för res.1

70 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 107 s, 1 m, 35 v, 33 kd, 13 c, 12 fp,
14 mp

För res. 1: 64 m

Frånvarande: 24 s, 17 m, 8 v, 9 kd, 5 c, 4 fp, 2 mp, 1 -

Punkt 2 (Ny roll för Folkhälsoinstitutet)

1. utskottet

2. res. 4 (fp)

Votering:

188 för utskottet

13 för res. 4

79 avstod

69 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 108 s, 34 v, 31 kd, 1 c, 14 mp

För res. 4: 13 fp

Avstod: 65 m, 2 kd, 12 c

Frånvarande: 23 s, 17 m, 9 v, 9 kd, 5 c, 3 fp, 2 mp, 1 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

9 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställts

den 18 maj

2000/01:1247 av *Margareta Cederfelt* (m) till socialminister Lars Engqvist

Tandläkarbesök

2000/01:1248 av *Margareta Cederfelt* (m) till socialminister Lars Engqvist

Vårdgaranti för barn med neuropsykiatriska störningar

2000/01:1249 av *Johan Pehrson* (fp) till socialminister Lars Engqvist

Läkemedel

2000/01:1250 av *Inger Lundberg* (s) till socialminister Lars Engqvist

Stöd till barnfamiljer i kontakterna med skolan

2000/01:1251 av *Johan Pehrson* (fp) till statsrådet Ingegerd Wärnersson

Betyg i judiska studier

2000/01:1252 av *Camilla Sköld Jansson* (v) till näringsminister Björn Rosengren

Godstrafik över hela landet

2000/01:1253 av *Per Rosengren* (v) till finansminister Bosse Ringholm

Slopad skatt på hyresfastigheter

2000/01:1254 av *Viviann Gerdin* (c) till utrikesminister Anna Lindh

Visumförfarande

2000/01:1255 av *Inger Lundberg* (s) till jordbruksminister Margareta Winberg

Skördeskador i Örebro län

2000/01:1256 av *Gudrun Lindvall* (mp) till jordbruksminister Margareta Winberg

Chinchillor i bur

2000/01:1257 av *Gudrun Lindvall* (mp) till miljöminister Kjell Larsson

Skydd av tumlare i Östersjön

2000/01:1258 av andre vice talman *Eva Zetterberg* (v) till statsrådet Leif Pagrotsky

Exportkrediter och dammbyggen i tredje världen

2000/01:1259 av *Helena Bargholtz* (fp) till justitieminister Thomas Bodström

Våld mot kvinnor

2000/01:1260 av *Inga Berggren* (m) till justitieminister Thomas Bodström

Bruksmönsterskydd

2000/01:1261 av *Ingemar Vänerlov* (kd) till justitieminister Thomas Bodström

Sexköpslagen

2000/01:1262 av *Jan-Evert Rådhström* (m) till justitieminister Thomas Bodström

Ljuddämpare på jaktvapen

2000/01:1263 av *Annelie Enochson* (kd) till utrikesminister Anna Lindh
Kina och EU

Prot. 2000/01:114
18 maj

2000/01:1264 av *Jonas Ringqvist* (v) till jordbruksminister Margareta
Winberg

Miljö kvalitetsmål för havet

2000/01:1265 av *Anita Sidén* (m) till statsrådet Ingegerd Wärnersson
Rörelsehindrade och skolan

2000/01:1266 av *Anita Sidén* (m) till kulturminister Marita Ulvskog
Textning av TV-program

2000/01:1267 av *Sven Bergström* (c) till kulturminister Marita Ulvskog
Merkostnad för företag och enskilda i områden av riksintresse för kul-
turmiljövård

2000/01:1268 av *Sven Bergström* (c) till näringsminister Björn Rosen-
gren

Godstrafik på järnväg

2000/01:1269 av *Ragnwi Marcelind* (kd) till utbildningsminister Thomas
Östros

Romer och grundskoleutbildning

2000/01:1270 av *Carina Hägg* (s) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Sexuella övergrepp i barnäktenskap

2000/01:1271 av *Kenneth Lantz* (kd) till socialminister Lars Engqvist
Prostatacancer

2000/01:1272 av *Carina Hägg* (s) till finansminister Bosse Ringholm
Skuldavskrivningar

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 29 maj.

10 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmäldes att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 16 maj

2000/01:1173 av *Harald Nordlund* (fp) till miljöminister Kjell Larsson
Skydd för tumlaren

2000/01:1197 av *Christel Anderberg* (m) till jordbruksminister Marga-
reta Winberg

Veterinärmedicin

2000/01:1216 av *Caroline Hagström* (kd) till jordbruksminister Marga-
reta Winberg

Kamphundar

den 18 maj

2000/01:1191 av *Cristina Husmark Pehrsson* (m) till statsrådet Maj-
Inger Klingvall

Gemensam migrations- och asylnpolitik inom EU

2000/01:1192 av *Agneta Brendt* (s) till statsrådet Maj-Inger Klingvall
Bistånd till de översvämningsdrabbade i Vietnam

2000/01:1209 av *Annelie Enochson* (kd) till miljöminister Kjell Larsson
Mobilmaster

2000/01:1210 av *Kent Olsson* (m) till miljöminister Kjell Larsson
Utbyggnad av E 6

2000/01:1211 av *Owe Hellberg* (v) till miljöminister Kjell Larsson
Bygglov och byggfusk

2000/01:1212 av *Sofia Jonsson* (c) till miljöminister Kjell Larsson
Marksanering av Kvarntorpsområdet

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 29 maj.

11 § Kammaren åtskildes kl. 14.25.

Förhandlingarna leddes
av tredje vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 4 § anf. 35
(delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 6 § anf. 64 (delvis) och
av talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Barbro Nordström

1 § Anmälan om fördröjt svar på interpellation	1
2 § Anmälan om inkomna faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen, m.m.	1
3 § Hänvisning av ärende till utskott.....	2
4 § Vuxnas lärande och utvecklingen av vuxenutbildningen	2
Utbildningsutskottets betänkande 2000/01:UbU15	2
Anf. 1 LARS HJERTÉN (m).....	2
Anf. 2 YVONNE ANDERSSON (kd).....	5
Anf. 3 SOFIA JONSSON (c)	8
Anf. 4 ULF NILSSON (fp).....	10
Anf. 5 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s)	13
Anf. 6 YVONNE ANDERSSON (kd) replik	16
Anf. 7 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik	16
Anf. 8 YVONNE ANDERSSON (kd) replik	17
Anf. 9 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik	17
Anf. 10 SOFIA JONSSON (c) replik	18
Anf. 11 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik	18
Anf. 12 SOFIA JONSSON (c) replik	19
Anf. 13 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik	19
Anf. 14 LARS HJERTÉN (m) replik	19
Anf. 15 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik	20
Anf. 16 LARS HJERTÉN (m) replik	20
Anf. 17 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik	20
Anf. 18 ULF NILSON (fp) replik	21
Anf. 19 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik	21
Anf. 20 ULF NILSSON (fp) replik	22
Anf. 21 NILS-ERIK SÖDERQVIST (s) replik	22
Anf. 22 GUNNAR GOUDE (mp)	23
Anf. 23 YVONNE ANDERSSON (kd) replik	25
Anf. 24 GUNNAR GOUDE (mp) replik	25
Anf. 25 YVONNE ANDERSSON (kd) replik	26
Anf. 26 GUNNAR GOUDE (mp) replik	26
Anf. 27 LARS HJERTÉN (m) replik	26
Anf. 28 GUNNAR GOUDE (mp) replik	27
Anf. 29 LARS HJERTÉN (m) replik	27
Anf. 30 GUNNAR GOUDE (mp) replik	28
Anf. 31 ULF NILSSON (fp) replik	28
Anf. 32 GUNNAR GOUDE (mp) replik	28
Anf. 33 ULF NILSSON (fp) replik	29
Anf. 34 GUNNAR GOUDE (mp) replik	29
Anf. 35 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	29
Anf. 36 LARS HJERTÉN (m) replik	34
Anf. 37 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s) replik.....	35
Anf. 38 LARS HJERTÉN (m) replik	36

Anf. 39 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	
replik	36
Anf. 40 YVONNE ANDERSSON (kd) replik	36
Anf. 41 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	
replik	37
Anf. 42 YVONNE ANDERSSON (kd) replik	37
Anf. 43 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	
replik	38
Anf. 44 SOFIA JONSSON (c) replik	38
Anf. 45 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	
replik	39
Anf. 46 SOFIA JONSSON (c) replik	39
Anf. 47 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	
replik	40
Anf. 48 ULF NILSSON (fp) replik	40
Anf. 49 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	
replik	40
Anf. 50 ULF NILSSON (fp) replik	40
Anf. 51 Statsrådet INGEGERD WÄRNERSSON (s)	
replik	41
Anf. 52 BIRGITTA SELLÉN (c)	41
Anf. 53 ELVER JONSSON (fp)	43
Anf. 54 BRITT-MARIE DANESTIG (v)	45
Anf. 55 FÖRSTE VICE TALMANNEN	46
Anf. 56 YVONNE ANDERSSON (kd)	46
Anf. 57 BRITT-MARIE DANESTIG (v)	46
Anf. 58 YVONNE ANDERSSON (kd)	47
Anf. 59 BRITT-MARIE DANESTIG (v)	47
(Beslut fattades under 8 §.)	47
5 § Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet under år 2000.....	48
Utbildningsutskottets betänkande 2000/01:UbU16.....	48
(Beslut fattades under 8 §.)	48
6 § Folkhälsofrågor samt Statens folkhälsoinstitut – roll och	
uppgifter	48
Socialutskottets betänkande 2000/01:SoU13	48
Socialutskottets betänkande 2000/01:SoU16	48
Anf. 60 LEIF CARLSON (m)	48
Anf. 61 ROLF OLSSON (v)	52
Anf. 62 LARS GUSTAFSSON (kd)	54
Anf. 63 KENNETH JOHANSSON (c)	57
Anf. 64 KERSTIN HEINEMANN (fp)	59
Anf. 65 THOMAS JULIN (mp)	62
Anf. 66 KENT HÄRSTEDT (s)	64
Anf. 67 LEIF CARLSON (m)	67
Anf. 68 KENT HÄRSTEDT (s) replik	68
Anf. 69 LEIF CARLSON (m) replik	68
Anf. 70 KENT HÄRSTEDT (s) replik	69
Anf. 71 KENNETH JOHANSSON (c)	69
Anf. 72 KENT HÄRSTEDT (s) replik	69

Anf. 73 KENNETH JOHANSSON (c) replik	70	Prot. 2000/01:114
Anf. 74 KENT HÄRSTEDT (s) replik	70	18 maj
Anf. 75 LARS GUSTAFSSON (kd)	70	
Anf. 76 KENT HÄRSTEDT (s)	71	
Anf. 77 LARS GUSTAFSSON (kd)	71	
Anf. 78 KENT HÄRSTEDT (s)	71	
(Beslut fattades under 8 §.)	71	
7 § Beslut om utskottsbetänkanden som slutdebatterats den		
17 maj	71	
FiU25 Global skatt på valutamarknaderna, s.k. Tobinska	71	
KU18 Massmediefrågor	72	
KU22 Vilande förslag om kommersiell lokalradio, m.m.	73	
JuU24 Företagshypotek och sjöfartsregister	74	
JuU25 Förberedelse till brott	74	
JuU28 Inställda förhandlingar	74	
AU8 ILO-konventionerna nr 181 och 182 samt vissa frågor om privat arbetsförmedling och bemanningsföretag	75	
SoU14 Redogörelse för steriliseringsfrågan i Sverige åren 1935–1975	76	
UbU18 Bidrag vid korttidsstudier och vissa andra studiestödsfrågor	76	
8 § Beslut om utskottsbetänkanden som slutdebatterats vid		
dagens sammanträde	77	
UbU15 Vuxnas lärande och utvecklingen av vuxenutbildningen	77	
UbU16 Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet under år 2000	78	
SoU13 Folkhälsofrågor	79	
SoU16 Statens folkhälsoinstitut – roll och uppgifter	81	
9 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	82	
10 § Anmälan om skriftliga svar på frågor	83	
11 § Kammaren åtskildes kl. 14.25	84	

